

Falkejagt i Danmark

- en elsket og forhadet livsstil -

Under Corona-pandemiens mange uger i 2020, hvor jeg som mange andre danskere, har været mere isoleret derhjemme, fik jeg lyst til at opdatere mig selv på Dansk Falkejagt Klub og det fåtal af danske falkonerer, der vælger at dedikere det meste af deres tid til et liv blandt domesticerede rovfugle.

Søgninger på internettet blotlagde, at falkejagten har været genindført siden 2018, men at dette er sket under massiv kritik fra en række organisationer. Organisationernes kritik fremføres i medierne som påstande, der mangler evidens. Fra Dansk Falkejagt Klub's side, blev der svaret med modargumenter, der ligeledes synes at mangle underbyggende evidens. Denne krig på ord om rovfugle er trættende. Hvem har ret?

Med en fascination af rovfugle og falkoneri, blev det et kald at fordrive flere af de lange eftermiddage med at forsøge, at bekræfte eller afkræfte de mange kritikpunkter af falkoneren og af falkejagt, samt at finde evidens for DFK's mod-argumenter.

I undersøgelsesfasen blev det tydeligt, at jeg ikke kunne nøjes med at antage eller forkaste organisationernes hypoteser bestående af negativ kritik af falkejagt. Hvis jeg anskuede det lidt som i en retssal med to stridende parter, må jeg som dommer også have lov at høre DFK komme med lige så mange hypoteser, der taler dansk falkejagt op i form af positiv kritik. Derfor er der to sæt hypoteser, der på sådan vis, vil kunne danne grundlag for at vurdere hvem der kommer bedst ud af argumentationen.

Min empiri er hentet fra internettet og via personlig henvendelse til Miljøstyrelsen og Fødevarestyrelsen for at få aktindsigt. Jeg er farvet af min fascination af falkoner-kulturen, men jeg har forsøgt at behandle kritikpunkterne med en rimelig grad af objektivitet i min analyse.

En dokumentanalyse som denne kan virke meget opremsende, idet afgørende artikler og dokumenter er kopieret for at give læseren det bedst mulige udgangspunkt for selv at drage slutninger der adskiller sig fra mine egne. Desuden har det været vigtigt for mig at gengive de forskellige parters argumenter.

Denne 'rapport' er et mindre fritidsprojekt der startede med at tage noter. Den er et ydmygt forsøg på at skabe overblik, og på at skildre danske falkonerers nuværende vilkår. Måske den en dag vil danne udgangspunkt for en større opgave eller i et engagement som falkoner.

Edith Wenzel fra Falkonergården i Fredensborg fremviser en Gyrfalk. Alle fotos fra denne rapport er taget af forfatteren under et besøg på Falkonergården i 2012. Edith Wenzel er ikke involveret i denne rapport og kan derfor ikke drages til ansvar for rapportens indhold eller form.

Falkejagt i Danmark	1
en elsket og forhadet livsstil -	1
Standpunkt	5
Abstrakt:	8
Hvad er falkejagt?	10
Falkejagt i Danmark	10
Jagt med falke er en del af dansk og skandinavisk historie	10
Jagt: fra overlevelse til udpræget kulturfænomen	20
Vildtforvaltningsrådets rapport om jagt med rovfugle 2006	25
Det Dyreetiske Råd	25
Dansk Falkejagt Klub (DFK)	26
Miljø- og Fødevarerstyrelsen. L 81 Bilag 1:Høringsnotat JVL	29
Jagt med rovfugl genindført i Danmark.	37
Falkejagt ved Lov	38
Loven LBK nr 240 af 13/03/2019 (Bekendtgørelse om hold af fugle i fangenskab) kapitel 2, Hold af rovfugle og ugle,	42
North American Falconers Association (NAFA)	42
Department of Fish and Wildlife Service	42
International Association for Falconry (IAF)	44
og	44
UNESCO World Heritage/ UNESCO Verdens Kulturarv	44
Organisationer i opposition:	47
Dansk Ornitologisk Forening (DOF) og	47
Danmarks Naturfredningsforening (DN)	47
DOF er imod falkejagt og hold af rovfugle i fangenskab	47
Dansk Naturfredningsforening (DN)	49
Falkejagt er udtryk for middelalderligt natursyn	49
Dansk Falkejagt Klub (DFK)	50
International Association for Falconry (IAF.org)	53
IAF - International Association for Falconry & Conservation of Birds of Prey.	53
Moral	53
Etik	54
I. En oversigt der omhandler byttedyret.	55
II. Oversigt omhandlende rovfugle brugt i jagt.	58
'Meet Demands and Avoid Damage' konceptet	59
III. Fordele.	63
Fordele for mennesket:	63
Fordele for naturbevaring:	63
3. Fordele for dyrevelfærd.	63
IV. Opsummering og Vurdering	63
Det Dyreetiske Råd	67

Hybrider og anvendelsen af eksotiske rovfugle	68
Eksotiske bortfløjne rovfugle og hybridisering blandt naturligt forekommende rovfugle i naturen	68
CITES: Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora.	74
Miljøstyrelsen (MST):	76
Antal falkonerer og rovfuglehold	76
Kontrol af arter og artsbestemmelse	79
Dansk falkejagt og byttedyr	80
Fødevarestyrelsen (FVST)	80
Dyreværnsloven	82
Vilde vandrefalkes succesrate i jagt	82
Frygten for at lovliggørelse af jagt med rovfugl vil skabe flere falkonerer	85
Historiske og nutidige trusler for rovfuglen	86
Nye og fortsatte trusler for rovfugle	86
Trafficking	86
Rekreative aktiviteter og mountainbikere	90
Ornitologernes observationer	91
Ornitologers ægsamlinger (oologi)	93
Ornitologers mærkning af fugle	93
DOF generaliserer og vildleder	95
Forskel på bur og voliere	97
Stigende kommerialisering	98
Dansk rovfuglepopulation 2019	99
EU-kommisionen: 30% mere natur.	102
Falkonerer og genoprettelsesprojekter	102
Danske falkonerer som bidragsydere til genudsættelse af rovfugle	102
Falkonerens kundskaber anvendes i stor udstrækning til genoprettelsesprojekter for rovfugle verdenen over	105
Støttende evidens fra individuelle studier	105
Falkonerens kundskaber om fysisk træning af rovfugle forbedrer rovfuglens overlevelsesrate ved genudsætning i naturen	111
Falkoner deltager i at få en slemt tilskadekommet vandrefalk på vingerne igen	112
Southwest Wildlife Foundation of Utah - Martin Tyner	112
Opsummering	113
Resultater	131
DOF, DN, DOSO og DB	132
DFK	134
Konklusion	135
Litteraturhenvisninger	136

Standpunkt

Jeg har igennem hele denne undersøgelsesfase oplevet en stigende mængde af kompleksitet i de berøringsflader interessegrupperne i opposition har med hinanden. Begge parter synes at ville fordre udviklingen af deres kultur og interesse, og begge syntes at hævde at have en stærk tilknytning til naturen. 'Bæredygtighed' synes at være et helt centralt tema hvorom der kan rettes kritik eller vindes hævd. 'Tradition' og 'Dyrevelfærd' er nogle andre.

Imens organisationerne i opposition til falkejagt typisk ligger på medlemstal fra 16.000-130.000, har Dansk Falkejagt Klub anno 2020 et medlemstal på 55. Evnen til at forsvare sine synspunkter kræver ressourcer, der ud fra et meget ulige medlemstal, kan synes uretfærdigt.

Organisationerne i opposition forsøger gerne at vinde hævd på deres store medlemstal, og at der i et demokratisk samfund må være opbakning til, at beslutninger tages til fordel for flertallet. Men er det ikke vigtigere at tale om årsagssammenhænge og evidens, frem for hvor mange medlemmer der ukritisk bakker en hypotese op?

Fra empirien ser vi, at falkejagt i Danmark har været fraværende siden 1803, med en kort gen-introducering af Peter Wenzel i 1962. Falkejagt i Danmark har siden 1967 været forbudt, men blev i 2018 lovliggjort igen.

Vi befinder os anno 2020 i et videnssamfund hvor videnskab, forskning, evidens og etik sikrer fremskridt, udvikling og læring. Dette princip må vige for økonomisk gevinst, politisering og populisme. Dette har været mit udgangspunkt for at anskue 'Falkejagt i Danmark'.

Min empiri er udelukkende fundet gennem søgninger på internettet og gennem henvendelser til Miljøstyrelsen og Fødevarestyrelsen. Dette har selvsagt begrænsninger mængden af viden omkring falkejagt jeg bliver præsenteret for.

Efter at have arbejdet mig igennem empirien, er mit standpunkt som følger:

'Falkejagt' er, og har historisk været udbredt på store dele af kloden. Det er også en del af Danmarks historie. Der er mange eksempler på fænomener, ideologier og

overbevisninger i dansk historie, som vi ud fra nutidens viden og etik, ikke længere accepterer. Men derfor skal et historisk fænomen, og en afbrudt kulturtradition, som falkejagt i Danmark, ikke skændes ihjel. Det skal forsøges at forstås i sin forhistoriske kontekst samt i sin nutidige form. Omvendt må nutidig dansk falkejagt tilpasse og omstille sig til de etablerede videnskabelige sandheder der konstant søger udvikling og at erodere 'fejl'.

At anvende eksotiske/udenlandske rovfuglearter i den danske fauna, med tilhørende faunaforurening, er et eksempel på sådan en 'fejl'. Beslutningstagere med udøvende magt, som miljøministeren, har ikke ville lade danske falkonerer omstille sig til hvad videnskaben ellers dikterer, nemlig at falkoneri med hjemmehørende arter er bedre for den danske fauna. Hvorvidt der er tale om berøringsangst eller et forsigtighedsprincip hvor man ønsker at se jagten an, vides ikke. Uanset burde falkonerer have haft lov til at udvikle sig ud fra et bæredygtighedsprincip, ved at omstille sig til jagt med hjemmehørende rovfuglearter.

Om danske falkonerer egentlig foretrækker at kunne jage med eksotiske rovfuglearter, vides ikke.

Derudover mener jeg, at danske falkonerer, herunder Dansk Falkejagt Klub, bør etablere og synliggøre en aktuel bæredygtig profil der udgør 50% af danske falkonerers engagement. Den baseres på hjemmehørende arter, truede hjemmehørende arters udrugning og udsætning i den danske fauna. Dertil kommer oprettelsen af en fond, der arbejder for udvidelsen af rovfuglenes habitat i Danmark. Information og moderne markedsføringsmekanismer som 'støt og følg de udklækkede duehøge til udsætning på instagram' der i humanismens og bæredygtighedens tegn, er faktorer, der kan vinde skeptikeres hjerter over. Disse bæredygtige og succesfulde tiltag må fylde i pressen.

Konkrete eksempler på hvordan falkonerer hjælper rovfugle i nød med pleje, behandling og træning, er endnu et profil-emne danske falkonerer bør fremme. De bør samtidigt skilte endnu mere med afstandstaging fra 'trafficking' og have muligheder for at gæster, der besøger falkoneren, kan blive informeret om CITES, og støtte CITES i deres arbejde for beskyttelsen af rovfugle. Det er vigtigt at danske falkonerer får differentieret sig fra falkonerer der ikke lever op til en høj etisk standard og arbejder efter dette kodeks.

Jeg har ikke fundet eksempler på lovbrud begået af danske falkonerer. Danske falkonerer bør fremme sit standpunkt om at seriøse falkonerer kun anvender

opdrættede rovfugle af mindst 2. generation. De bør skilte med de lovmæssige krav, hvordan de overholdes, og med kontroller.

Danske falkonerer bør kunne vise at de strækker sig længere end "kun" at opfylde lovkravene, men at de har exceptionelt højt fokus på rovfuglens trivsel. Falkonerer bør formidle om rovfuglens etologi, og om hvordan rovfuglen passes af falkoneren som en anden topatlet.

Anbefalelsesværdigt, bør der først derefter nedsættes et udvalg, der i regerings regi, skal arbejde for at blive optaget på UNESCO's immaterielle Verdens Arvs liste.

Sekundært mener jeg, at Dansk Falkejagt Klub bør granske den semantik og forfatterstil, der anvendes af DOF, som er DFK's største kritiker. Den tangerer injurier, idet man i flere artikler sidestiller danske falkonerer med kriminel aktivitet. Der er også tegn på bevidst vildledning af læsere fra DOF's side.

Abstrakt:

Dette fritidsprojekt undersøger en række kritikpunkter (n=24) i relation til indførelsen af dansk falkejagt. Kritikpunkterne er blevet opstillet som resultat af en direkte argumentation, eller som en tematisk argumentation, i pressen og i høringer. Kritikpunkterne er opstillet som hypoteser der søges be- eller afkræftet via dokumentanalyse. Organisationer i opposition til dansk falkejagt fik opstillet 14 hypoteser, imens Dansk Falkejagt Klub fik opstillet 10 hypoteser.

Via dokumentanalyse af 55 dokumenter, inklusiv to mails fra Miljøstyrelsen og Fødevarestyrelsen respektivt, viser det sig, at organisationer i opposition til dansk falkejagt havde ret i 50% af deres kritikpunkter, imens 50% af punkterne er usande. For 28,5% af de i oppositions-opstillede hypoteser (n=14), var det ikke muligt at nå til et resultat.

I samme undersøgelse viste hypoteserne (n=10), fremsat Dansk Falkejagt Klub, at 100% af dem kunne verificeres i form af evidens. Dansk Falkejagt Klub menes derfor i højere grad at have ret.

Problemstillinger

DOF, DN, DOSO, DB.

1. Øger falkejagt som fænomen interessen for hold af rovfugle i bur?
  - a. Sker der øgninger i antallet af rovfugle blandt falkonerer?
  - b. Øges antallet af falkonerer med rovfugl qua lovliggørelsen af falkejagt?
2. Vil lovliggørelsen af falkejagt i Danmark øge ulovlig høst af vilde rovfugle der kan transporteres rundt i EU?
3. Er rovfugle uegnet til hold i fangenskab?
4. Kan falkejagt sidestilles med 'dyrekamp'?
5. Er det dyreplageri når falkonerens rovfugl træffer – men ikke nedlægger byttet?
6. Kan falkejagt påviseligt have en meget historisk og kulturel lav tilstedeværelse i Danmark?
7. Kan falkonerer og lovliggørelsen af falkejagt kritiseres for manglende kontrol med:
  - a. Dyrevelfærd?
  - b. Blodprøver og fjerprøver til artsbestemmelse?
8. Udgør eksotiske/udenlandske rovfugle hos falkonerer i Danmark et problem for den danske fauna?
  - a. Faunaforurening?
  - b. Faunakriminalitet?
9. Er der et relativt stort antal falkoner-rovfugle der mistes til naturen?
10. Det er korrekt når vi påtaler at danske falkonerer og dansk falkejagt ikke er optaget under UNESCO's immaterielle kulturarv?

DFK

- A. Er falkejagt en friluftsoplevelse og en del af dansk historie og jagtkultur, der derfor bør have sin plads i dansk kulturliv?
- B. Har falkonerer kundskaber som 'hacking' der hjælper rovfugle i genoprettelsesprojekter regionalt og verdenen over?
- C. Har falkonerer specielt gode forudsætninger for at kunne hjælpe rovfugle med en træning der er optimal i forhold til overlevelse ved genudsættelse?
- D. Er der andre menneskeskabte begivenheder som er en langt større trussel for danske rovfugle end danske falkonerer?
- E. Giver falkoneren, og dennes rovfugl, en unik mulighed for at formidle omkring vilde dyr og natur?
- F. Optræder DOF og flere andre antagonist organisationer usagligt, herunder ikke at argumentere etisk for egne argumenter?
- G. Er det at være falkoner en livsstil med så store krav, at der kun er et fåtal danskere der bliver falkonerer?
- H. Falkonerer investerer store mængder af tid, træning og penge, på deres fugle, hvorfor der ydes en ekstraordinær indsats (også via GPS) for at finde bortfløjne fugle igen?
- I. Ornitologer har historisk belastet rovfugle med ægsamlinger, og belaster i nogen grad rovfugle med ringmærkninger, kameraopsætning og indfangninger?
- J. Hybridisering og introgression forekommer blandt vilde rovfugle subarter i naturen?

Hvad er falkejagt?

Falkoneri, er defineret af Dansk Falkejagt Klub (DFK) som: "At tage bytte i dets naturlige tilstand og habitat med en trænet rovfugl", og er afhængig af to forudsætninger. 1. En fuldstændig sund og stressfri rovfugl, som er i fysisk og psykisk stand til at fange tilstrækkeligt bytte og 2. En rovfugl som ikke er reserveret mod mennesker, og deler både selve jagten og byttet med sin træner.

Falkejagt i Danmark

Jagt med falke er en del af dansk og skandinavisk historie

Foto: Billedet forestiller tre konger med hver sin jagtfalk på et kalkmaleri som kan ses i Skibby Kirke. Malerierne er dateret til 1150-1475.

Peter Thisted skriver 30. august 2017 på netnatur.dk hvordan det er faldet flere af Netnatures læsere for brystet, at nogle ikke mener, at falkejagt er et stykke dansk kulturhistorie. "Påstanden udløser jo uværgeligt et mod-spørgsmål: Hvor langt tilbage skal

man kunne datere falkejagten i danmarkshistorien, for at denne kan komme ind under kategorien "dansk kulturhistorie"?

Redaktionen har kigget lidt tilbage i historien:

Nogle eksempler

I Rolf Krakes saga, som fortælles af Saxo Gramaticus og er nedskrevet omkring år 1200, berettes der om sagnkongen og hans mænd (handligen foregår i omkring år 600), at de under et besøg hos kong Adils i Uppsala, hver bar en falk på deres skuldre.

Håkon Jarl, som regerede i Norge i slutningen af 900-tallet, måtte betale en årlig leje på 100 mark i guld og 60 jagtfalke, for de dele af Norge han havde fået. Norge var på dette tidspunkt dansk i flere perioder, når ellers Harald Blåtand kunne vinde over Håkan Jarl.

Knud den Hellige, som regerede i Danmark fra 1080-86, bliver af Saxo Gramaticus omtalt som en dygtig falkoner. På hans segl er han faktisk afbilledet på hesteryg med en falk på hånden.

Her er et uddrag på, hvad Folkeuniversitetet skriver om falkejagt:

"Jagt med rovfugle og fornemme hunde var gamle overklassejagtformer udbredt i Norden allerede i jernalderen. Værdifulde falke og hunde signalerede høj økonomisk såvel som politisk social status i vikingetiden.

Stormænd blev begravet med dem, og på tidens billedrunesten møder vi ryttere med falke og hunde.

Kostbare falke og hunde stod i høj kurs hos datidens konger og andre magthavere, og blev anvendt som gaver indflydelsesrige personer imellem, hvilket falkene i Bayeux-tapetets hovedfrise er fine eksempler på."

I flere udgravede vikingegrave efter betydelige mænd, er der således også fundet rovfugleknogler.

Jyske Lov

Hvis man tager et kig på Jyske Lov fra 1241, hvori kongen overtog jagtretten i hele landet, kan man bl.a. læse:

"Bøndernes jagtret var således indskrænket, da jagtretten tilhørte de store jordejerne. Adelen drev jagt på ulve, oddere, råvildt og vildsvin. Falkejagt var en ridderlig form for jagt."

I det svenske Storgravsprojektet : osteologiska analyser av yngre järnålderens benrika brandgravor, Sten. S, et al. (1988), har man fundet benrester fra raptors begravet sammen med folk af en vis anseelse fra år 600-900 a.d.. *"Bruksdjuren är främst häst och hund, men även katt och jaktdresserade rovfåglar.,, .."En självklar del av gravgåvan i storgravarna är de till jakt dresserade falkarna och hökarna.,, ..Av en germansk lagtext från 600-talet (Lex Baiuvariorum) framgår att just pilgrimsfalk, duvhök och sparvhök var de vanligaste jaktlaglama på kontinenten. Att genomgående dessa läglar förekommer i det svenska gravmaterialet visar tydligt att det är fråga om jakttrånade rovfåglar.,,* I det samme projekt er der gengivet i skitser, en runesten med en rytter til hest, bærende en lanse, og en rovfugl samt byttedyr, pryder runestenen. *"Teckning ur Peringskiölds Monumenta. — The runestone from Balingsta parish in Uppland shows a complete hunting scene with a rider, dögs, trained raptors and the prey itself.,,*

Reconstruction of the position of the dead and the sacrificed animals in the Rickeby grave was possible because the grave contained the undisturbed remains of the pyre itself. Iwmmunrn 83 (1988)

Tabell 3. Fördelning av antal individer/art i gravarna. — Distribution of individuals/species in the graves.

	Genes- stal*	Land- Hals**	Land- kannar	Ingåb- högn**	Rickeby	Algå	Öre- lös***	Sköpn- väll**	Vat- högn***	Väby	Rickeby	Arninge	Rickeby	Örnäs- högn
Häst (<i>Equus caballus</i>)	1	×	3	×	1	2	1	×	1	6	3	7	1	
Hund (<i>Canis familiaris</i>)	1	×	9	×	1	6	1	×	1	6	3	11	4	3
Får/Get (<i>Ovis aries/Capra hircus</i>)	1	×	6	×	1	2	1	×	1	2	2	4	4	1
Nöt (<i>Bos taurus</i>)	1	×	5	×	1	2	1	×	1	1	2	1	1	
Svin (<i>Sus domesticus</i>)	1	×	10	×	1	4	1	×		1	2	1	4	1
Katt (<i>Felis catus</i>)				×	1					1	2	1	4	1
Berguv (<i>Bubo bubo</i>)	1		1	×		1		×		1	1	1	1	
Pilgrimsfalk (<i>Falco peregrinus</i>)			1			1								2
Duvhök (<i>Accipiter gentilis</i>)	1	×	1	×		1	1	×	1	1	1	1	1	
Sparvhök (<i>Accipiter nisus</i>)														1
Tam-/grågås (<i>Anser anser</i> [dom.])	2		1	×	1	1		×		1	1	1	3	1
Vildänder (<i>Anatinae</i> sp.)	1			×		1							1	
Tamhöns (<i>Gallus gallus domesticus</i>)	1	×	2	×	1	1	1	×	2	1	1	2	1	
Orre (<i>Lyrurus tetrix</i>)														1
Järpe (<i>Tetrastes bonasia</i>)														1
Trana (<i>Grus grus</i>)														1
Stare (<i>Sturnus vulgaris</i>)													1	
Duva (<i>Columba</i> sp.)										1				
Gädda (<i>Esox lucius</i>)			1					×				1		
Torsk (<i>Gadus morhua</i>)			1							1				
Abborre (<i>Perca fluviatilis</i>)						1						1		
Braxen (<i>Abramis brama</i>)			1											
Mört (<i>Rutilus rutilus</i>)												1		
Sik (<i>Coregonus</i> sp.)			1									1		
Lo (klor) (<i>Lynx lynx</i>)										×		×		
Björn (klor) (<i>Ursus arctos</i>)								×		×				×
S:a	11		43		8	23	7		7	24	18	38	26	7

* Friberg-Johansson 1978, s. 57, endast fågelanalysen har gjorts av Sten & Vretemark.
 ** Analysen ej helt slutförd varför individantalsberäkningar inte kan utföras.
 *** Materialet är ej komplett. Antalet individer av varje art kan i verkligheten vara betydligt större.

(Billede) Håndtag til en kniv, fundet i et nonnekloster, fra 1300-tallet, der viser en falkoner. Falkejagt var i mange år en populær sport for rige mennesker. Jagt fugle blev også brugt som gaver mellem konger og fyrster. (© Museum Skanderborg)

I sin forhistoriske rapport 'De store falke fra de danske konger' fra 1995, har Niels Hesselbjerg Christensen indhentet dokumenter fra Rigsarkivet. Rapporten viser hvordan den danske konge og konciliet administrerede falkefængere i Sverige, Norge, Island og Grønland hvor indfangede falke blev videresendt, solgt og foræret væk til adelen og kongehuse i udlandet.

I Christensens forhistoriske rapport, er der ligeledes oversat et brevskriveri mellem Kong Frederik d. V (1623-1666), der beklager sig over dette års manglende Lærkefalke fra en falkefænger på dansk jord, nærmere bestemt, nord for København. Falkefængerens svarer meget ærbødigst kongen, og beklager at han ikke har kunne indfange Lærkefalke omkring Hillerød, Allerød og Rude skov (nær skovløberens hus) hvor der almindeligvis kunne indfanges falke fra deres yngleplads. Falkefængerens har ihærdigt prøvet indfangninger flere steder i Nordsjælland med sin søn, (og frygtede nok for sit liv) og har også forsøgt at købe falke hos de omrejsende 'Hollændere' der somme tider havde falke i deres boder. Falkefængerens undskylder på det kraftigste, er meget fortvivlet, og lover kongen, at han næste år vil forsøge at skaffe dobbelt så mange falke til kongen.

Falke købt i Danmark

Ved de fangstlicenser, som kongen udstedte i 1500-tallet, se kap. 2, var det sædvane, at kongen havde ret til at købe en del af falkefængernes gerfalke for 6 Rdl stykket, og de andre falke og høge for 3 Rdl.

Disse favoritpriser gjaldt dog ikke for hele fangsten. Hvis kongen ønskede en væsentlig andel af falkefængerens fangst, måtte han betale, hvad man blev enige om. Det er måske grunden til, at stykprisen er mere end 6 Rdl i de 3 tilfælde, hvor prisen er oplyst:

I 1586 skaffedes 10 falke for 100 daler fra falkefænger Henrik Villumsen i Helsingborg, at forære til hertugen af Brieg-Liegnitz [5].

31.1.1601 købte kongen 10 falke for 80 Rdl ved Sundtolden og forærede dem til kongen af Skotland.

2.11.1635. Prins Christian købte 12 falke for 144 Rdl ved Sundtolden. De blev foræret til kurfyrsten af Sachsen.

Fangepenge for dansk fangede vandrefalke i sidste halvdel af 1700-tallet var 4 Rdl stykket, i 1791 dog 6 Rdl [6], altså som 250 år tidligere. Men nu er fangerne (falkonererne) ikke mere selvstændige købmænd eller i tjeneste hos sådanne, men betjente i kongens tjeneste med en månedsløn på 6-10 Rdl, se kap. 7.

Falke købt på Island

Falkefængerne på Island i 1700-tallet fik følgende stykpriser [7]:

	Grå	Halvhvide	Hvide
- 1739	5 Rdl	10 Rdl	15 Rdl
1740 - 1763	7 Rdl	10 Rdl	15 Rdl
1764 - 1784	7 Rdl	12 Rdl	19 Rdl
1785 -	10 Rdl	15 Rdl	20 Rdl

De grå var de islandske lysegrå falke, de hvide var de grønlandske vintergæster, halvhvide kaldtes de falke, hvis udseende lå mellem hvide og grå, og som ikke klart kunne henføres til en af de to grupper.

På Island i 1700-tallet var der kun en snes mennesker, ud af en befolkning på 50.000, der havde en årlig indtægt på over 100 Rdl. Værdien af en ko sattes på den tid på Island til 4 Rdl [8].

De islandske falke blev som bekendt ikke solgt af kongehuset, men foræret bort. I kap. 7 bliver der gjort rede for, at udgifterne pr. leveret presentfalk i 1700-tallet beløb sig til 40-50 Rdl.

Bilag 6. Islandske fangstilladelser 1609-41

Syssel	Dato	Navne	Betingelser
Guldbringe, Kjosar, Borgelfjord, Myresyssel	15.05.1628	VA	indtil videre
	3.11.1636	JA	x år, *
	30.10.1641	JM	eneret, livstid
Snefjeldsnæs, Hnappedal (Thomesthing)	11.07.1622	MN	13 år
	12.07.1627	MN	13 år (15.6.40)
	15.08.1640	JA	afgivet i 1641
	30.10.1641	JM	eneret, livstid
Dale	15.05.1628	VA	indtil videre
	3.11.1636	JA	x år, *
Bardstrand (med Thorskefjordthing)	24.04.1609	AH	3 år
	1.05.1618	AH	3 år
	11.07.1622	MN	13 år
	12.07.1627	MN	13 år (15.6.40)
	15.05.1628	VA	indtil videre
	3.11.1636	JA	x år, *
	15.06.1640	JA	afgivet i 1641
30.10.1641	JM	eneret, livstid	
Issfjord (med Dyrefjordthing)	24.04.1609	AH	3 år
	1.05.1618	AH	3 år
	15.05.1628	VA	indtil videre
	3.11.1636	JA	x år, *
Strande (Norder, Nørrestrand)	24.04.1609	AH	3 år
	1.05.1618	AH	3 år
	15.05.1628	VA	indtil videre
	3.11.1636	JA	x år
Hunevand	15.05.1628	VA	indtil videre
	3.11.1636	JA	x år
	30.10.1641	JM	eneret, livstid
Skagafjord, Eyjafjord, Mule	2.01.1624	V&M	9 år
	25.06.1632	V&M	12 år
	19.05.1635	VAch	som arvinger
	20.05.1637	V&M	eneret, livstid
Thingeyjar	31.12.1620	V&M	12 år
	2.01.1624	V&M	9 år
	10.01.1632	V&M	12 år
	25.06.1632	V&M	12 år
	19.05.1635	VAch	som arvinger
	20.05.1637	V&M	eneret, livstid
Sider, Syder, Skaftafjeld, Rangerval, Ames	15.05.1628	VA	indtil videre
	18.08.1631	VA	x år
	3.11.1636	JA	x år
	30.10.1641	JM	eneret, livstid

* andre tilladelser ulokkrænket

Bilag 6 (ovenstående) viser Islandske fangstilladelser fra 1609-41.

Kort over sysselinddelingen af Island

1 Guldbringe og Kjosar	9 Hunevand
2 Borgarfjord	10 Skagafjord
3 Myre	11 Eyjafjord
4 Snetfjeldsnæs og Hnappedal	12 Thingeyjar
5 Dale	13 Mule
6 Bardestrand	14 Skaltafjeld, Syder
7 Isøfjord	15 Rangervæl
8 Strande	16 Ames

Bilag 6

Si

Ovenstående er Island inddelt i geografiske zoner hvortil der gives fangsttiladelser for falkefængere.

Bilag 8. De fra Island nedsendte falke 1664 - 1806

Årstal, antal:
grå, halvhvide, hvide.

1664	48			1737	74	1	12	1768	53	3	3
1673	(549 Rd0)			1738	61	1	2	1769	66	3	2
1674	(506 Rd0)			1739	41	0	2	1770	64	4	15
1676	(366 Rd0)			1740	69	1	3	1771	76	4	5
1690	62+			1741	89	0	0	1772	56	7	8
1691	98			1742	96	0	3	1773	64	1	5
1692	82			1743	148	3	4	1774	52	0	0
1693	107			1744	167	2	6	1775	32	1	2
1694	59+			1745	129	11	21	1776	36	0	1
1695	109	1-3	1-2	1746	96	6	4	1777	47	1	0
1696	57+	1-3	1-2	1747	40	2	2	1778	46	2	0
1697	48-100	1-3	1-2	1748	48	4	1	1779	43	0	2
1698	83+	9	1-2	1749	36	0	2	1780	33	0	2
1699	35	1-3	1-2	1750	44	1	5	1781	36	0	0
1700	48-100	1-3	1-2	1751	50	11	42	1782	45	2	4
1701	48-100	1-3	1-2	1752	85	12	18	1783	50	4	3
1702	66+	1-3	1-2	1753	121	4	22	1784	32	2	14
1703	130	1-3	4	1754	144	4	10	1785	15	0	0
1704	123	1-3	1-2	1755	83	3	3	1786	-	-	-
1705	91+			1756	49	3	16	1787	39	3	4
1706	129	5	8	1757	40	1	6	1788	39	0	5
1707	48-100	1-3	1-2	1758	35	0	4	1789	37	0	0
1708	48-100	1-3	1-2	1759	59	2	9	1790	45	1	2
1709	48-100	1-3	1-2	1760	61	5	2	1791	30	2	5
-				1761	83	7	16	1792	15	0	0
1731	75	3	8	1762	146	3	2	1793	28	0	2
1732	82	0	9	1763	171	5	6	-			
1733	91	2	10	1764	205	2	4	1795	ringe tal		
1734	91	3	11	1765	152	1	3	1799	ringe tal		
1735	105	0	5	1766	60	10	12	1802	ringe tal		
1736	73	3	2	1767	38	0	3	1806	ringe tal		

89+: mindst 89

Fra: van Qerschof 1874 pp. 286-289, Jacobsen 1848, pp. 382ff. For 1673, 74 og 75 er oplyst udgifter til islandske falke fra KKR.

Ovenstående (bilag 8) en oversigt over falke, inddelt i tre kategorier (grå, halvhvide, hvide), der eksporteredes i årene 1664-1806.

I bogen *'Det vidste du ikke om Danmark'* skriver Rasmus Dahlberg og Mai-Britt Schultz således *"Falke var altså kostbare væsenener, og især falkene fra Norge, Island og Grønland var særdeles eftertragtede. Og de danske konger brugte flittigt, at de rådede over disse lande; man havde endog et helt særligt begreb, nemlig en "presentfalk", hvilket blev et ofte anvendt smøringsmiddel i forbindelse med diplomatiske forhandlinger. Idag ville vi nok kalde det*

bestikkelse. Det var ikke kun Danmarks tætteste allierede, der modtog disse gaver - også sultaner og kejserinder i fjerne lande, nød den danske kongens gunst.

Den kendeste danske falkonergård blev bygget under Frederik d. 5. (1623-1666), som under en rundrejse til Europas konger, havde fået smag for falkejagt ved den franske solkonges hof. I 1662-65 fik han opført et større såkaldt Kongeligt Falkoneri på det nuværende Frederiksberg ved København, til avl og træning af jagt fugle. Denne falkonergård lever videre i blandt andet Falkonergården og de tre falke i Frederiksbergs byvåben. Vejen derud, Falkoner Allé, blev i 1670 anlagt som en gave til falkoneren som en kopi af de kongelige veje, med brolægning, vejtræer og porte i begge ender. Den ligger der stadig som forlængelse af Gl. Kongevej, men portene blev dog fjernet i forbindelse med afskaffelsen af falkonerembedet i 1810.,,

Logo: De 3 jagtfalke med hætter repræsenterer den gamle falkonérgård, der var landets eneste opdrætningssted for jagtfalke, og som havde sæde på Frederiksberg. Kilde: Frederiksberg.dk

Den Sidste Falkejagt

Den sidste kongelige falkejagt herhjemme blev afholdt i marts 1803 som en pragtopvisning til ære for den engelske konges George d.3's yngre bror, Hertug Vilhelm af Gloucester, som dengang besøgte det danske hof. Det var på mange måder en hel særlig begivenhed, eftersom man på det tidspunkt helt var holdt op med at jage med rovfugle, og københavnernes strømmede da også ud på Fælleden for at se opvisningen og det kongelige jagtselskab. Tidligere havde hoffet ofte reddet på falkejagt, og såvel Christian d. 7. (1766-1808) som hans dronning Caroline Mathilde (1751-1775) jagede med falke, gerne sammen med Struensee så sent som d. 04. december 1771, mindre end halvanden måned før livslægens fald fra magtens tinde. Der var dog ikke rigtig blevet afholdt falkejagt efter Struensee og Brandts henrettelser i slutningen af april 1772, da kongen dels ikke ønskede at se Fælleden efter henrettelsen, og det dels ikke interesserede kronprinsen, den senere Frederik d. 6. (1768-1848), som efterhånden tog over, som kongen gled længere og længere ind i

sindssyge. Til falkejagten i 1803, var hele hoffet imidlertid af huse i en pragtforestilling, men det blev også sidste gang, det danske kongehus jagede med falke. Derefter forfaldt Falkonergården, og i 1806 blev de sidste jagt fugle foræret til det portugisiske hof som gave. Den sidste falkoner blev derefter afskediget i kongelig nåde med ret til pension og nytårgratiale - et dyrt løfte, da han blev langt over 80 år. Falkonergården blev kort tid efter solgt og indrettet til lysstøberi.,,

Jagt: fra overlevelse til udpræget kulturfænomen

Niels Søndergaard, jagtfaglig chef/afdelingschef i Danmarks Jægerforbund skriver i sin folder 'Jagt og Jægere' (januar 2019) at der er 171.000 jægere i Danmark.

I sin kandidatafhandling (2014) JÆGEREN - et forbrugerkulturelt studium om hvorfor det er så moderne at gå på jagt, har Robin Oliver Bentley skrevet et meget fint kapitel om jagt i et historisk perspektiv. Jeg vælger at citere det her: *"Mennesket har siden tidernes morgen gået på jagt. Men jagten har gennem tiden haft forskellige funktioner. Fra at være en livsbetingelse i form af mad, over beskyttelse af liv og legeme af både mennesker og tamdyr til dyrkelse af prestige og hobby. I starten var jagten ren og skær nødvendighed. De første mennesker i Skandinavien kunne udelukkende ernære sig ved at samle bær, rødder og slå dyr ihjel (Christofferson, 2008). Da isen fra Weichsel Istiden begyndte at smelte og trække sig tilbage mod nord omkring 13.000 år før vor tidsregning, henlå store dele af Skandinavien som tundra. Mennesket fulgte med isens tilbagetrækning, fordi områderne, der var blevet isfri, gav mulighed for rensdyrjagt. Jagten var fri for alle og kødet tilfaldt den, der havde nedlagt det. De første jægerstenalder samfund i Danmark antages at have haft form som jæger-nomadesamfund, hvor jægerne geografisk fulgte efter byttedyrene, som primært bestod af rensdyr (Museet, National). Med istidens ophør forandredes landskaberne markant. Hvad der før var is og tundra, blev til hav og jorden dækket af tæt skov. Efterhånden som klimaet ændrede sig, opfandt og tilegnede mennesket sig nye livsmetoder. Man begyndte at fælde skoven og dyrke jorden og indrette sig som bondesamfund. Jagten var stadig en vigtig del af næringsgrundlaget, da man kunne benytte horn, huder og pelse som bytteobjekter for varer, som man ikke selv kunne forarbejde. Eftersom man var begyndt at holde husdyr, blev behovet for vildtkød som primær kostingrediens formindsket, og jagten ændrede nu karakter til snarere at værne om husdyrene, som græssede vildt. Ved at jage rovdyr intensivt, kunne*

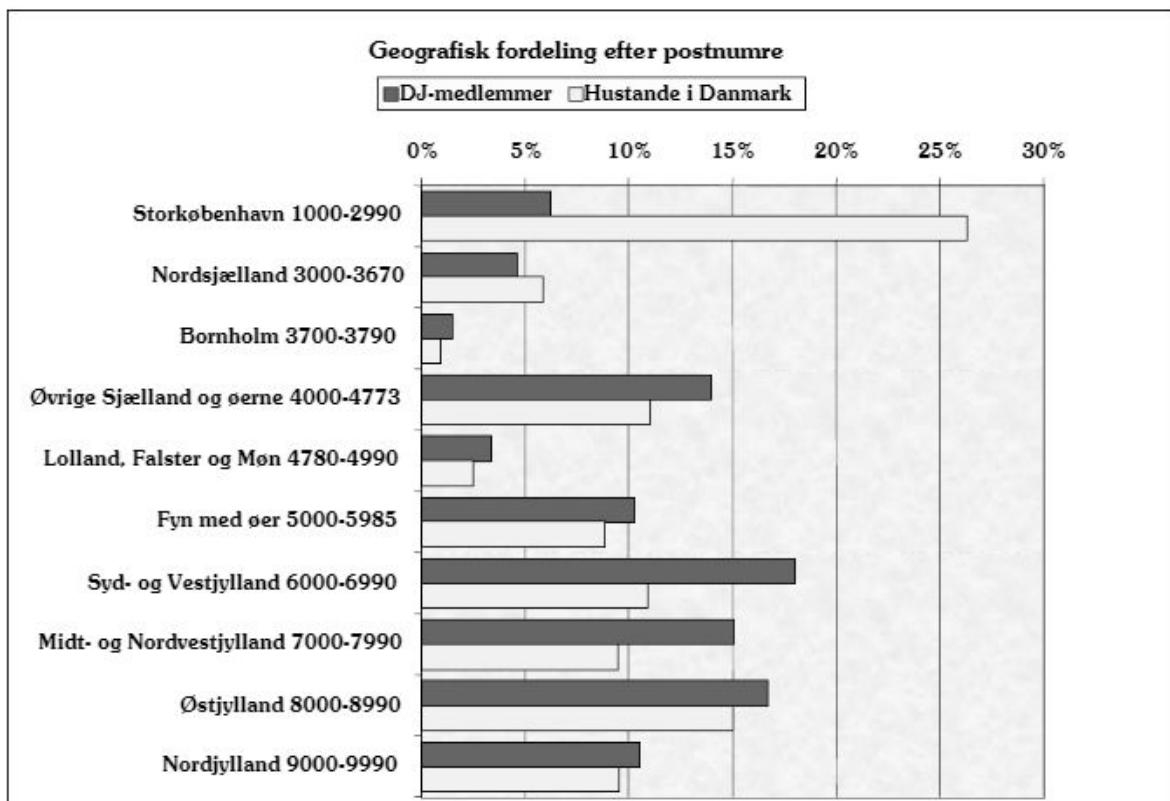
man mindske faren for at ens tamdyr blev ædt i skoven om natten (Christofferson, 2008). 'Systemet' med den meget frie jagt bestod helt frem til vikingetiden, hvor de første egentlige jagtregler opstod i Norden. Det er først da en slags ejendomsret over jorden opstår, at man kan tale om jagtlove, og i den forbindelse er det udelukkende jagten på de større vildtarter såsom kronvildt, som bliver forbeholdt for jordejeren (Christofferson, 2008). Alle andre dyrearter måtte jages af enhver, overalt og på ethvert tidspunkt. Med middelalderens start omkring år 1050 og inspireret af den spirende feudalisme i Europa, bliver også de danske stormænd påvirket af nye jagt trends. Det foranlediger store ændringer og restriktioner for menigmand i Danmark. Den nye jagtform, som ikke længere alene har til formål at skaffe føde på bordet, appellerer til middelalderens overklasse, der består af riddere, adelige og kongelige, men fordrer store områder, hvorfor det bliver forbudt for almuen at jage med andet end fælde, og det er på dette tidspunkt udelukkende tilladt at fange småvildt (Christofferson, 2008). For den herskende klasse bliver jagten på ædle vildtarter et symbol på prestige, og jagten som vi i dag kender som parforcejagt, udvikler sig til overdådige arrangementer med kobler af hunde og til hest på dertil anlagte vildtbaner inspireret fra de større magthavere i Mellemeuropa. Et dansk eksempel på en vildtbane er 'Kongernes Nordsjælland', som var et vidtstrakt landområde bestående af størstedelen af Nordsjælland anlagt af Frederik d. 2. til kongens egen private fornøjelse (Visit Nordsjælland). Overtrædelse af jagtloven blev betragtet med største alvor og blev straffet særdeles hårdt. Overtrådte en adelsmand jagtlovgivningen kunne han nøjes med fængsel, mens andre syndere almindeligvis blev hængt (Bæredygtig Jagt, 2014). Efter stavnsbåndets ophævelse og med deraf følgende landboreformer fulgte en serie af ting, som havde betydning for den danske natur og for jagten i særdeleshed. Pga. udflytningen begyndte bønderne at lade deres tamdyr græsse på enge i nærområdet og ikke i skovområderne som tidligere. Det betød at tamdyr og de store vildtarter nu ikke længere skulle konkurrere om føden, og derfor steg vildtbestandene. Endvidere påbegyndtes en større omvæltning af ejerskabet af jorden, som ca. 50 år senere skulle føre til den totale brugsret af ens egen jord, inkl. jagtrettigheder.

Først omkring 1840erne så man jagtforordninger for den øvrige befolkning, og dette afstedkom øjeblikkeligt en nærmest uhæmmet jagt, der betød, at alt det klovbærende vildt, som i forvejen var hårdt trængt af en kongelig bortskydningsresolution, var tæt på at blive udryddet. Myndighederne var nødt til at gribe ind via fredninger og reguleringer af jagttider og for at begrænse krybskytteri. I 1884 fik Danmarks sin første jagtforening, Dansk Jagtforening, som primært havde godsejere og andre væsentlige jordbesiddere som initiativtagere. Foreningens ophav skyldtes, at der på denne tid var en kraftig udvikling af

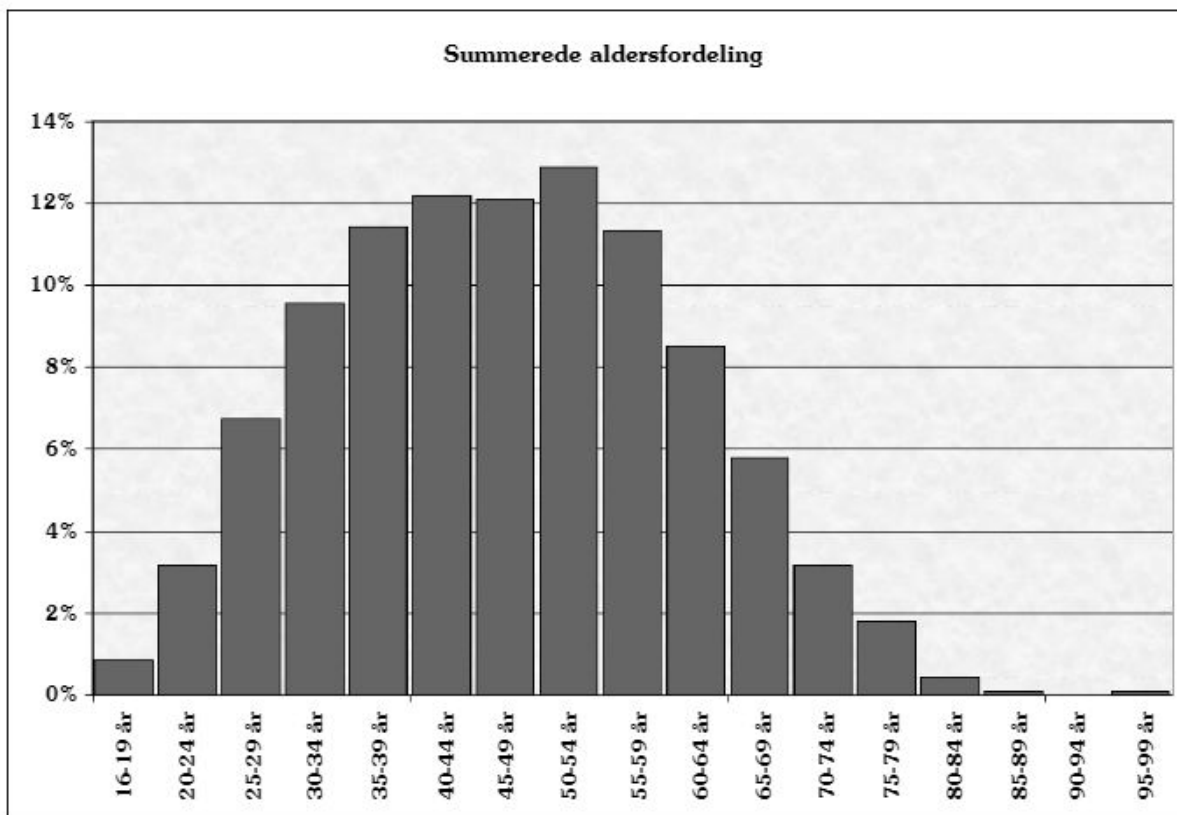
vildtudsætninger, som der kunne sparreres om. På mange af de danske godser blev der udviklet fasanerier og oprettet volierer og parker med prydvildt. F.eks. indførte man eksotisk hjortevildt såsom sikahjorten fra Japan og påfugle fra Indien. Disse fremmede arter krævede naturligvis viden om behandling og det kunne man sammen udvikle i foreningen. I en tid hvor hobbyer var for de få privilegerede, sendte det nogle kraftige signaler om standsmarkering, når land- og højadelen forsøgte at manifestere sig overfor nye borgerlige magthavere med et fuldstændig eksorbitant og eksklusivt forbrug, selv set med datidens briller (Laursen, Herregårdsjagt i Danmark, 2009). De danske vildtagere var ikke proppede med fasaner og gråænder fra midten af 1800-tallet og frem. Det krævede en seriøs indsats og mange penge at omlægge dele af godsernes drift til også at omfatte "vildtopdræt og rationel vildtpleje" som dækker over bl.a. fasanerier og fuldtidsansættelser af herregårdsskytter til udryddelse af alle tænkelige slags prædatorer i den danske fauna fra lækat til havørn. Dette primært højadelige forbrug og manifestation blev muliggjort af konsekvenserne efter vedtagelsen af Grundloven af 1849, hvorved man begyndte at sælge ud af fæstegodset, men dermed også gav afkald på det nedarvede magtgrundlag. Det indbragte ufattelige summer til adelen, "og som standsmarkerende modreaktion, kastede landaristokratiet sig nu ud i, hvad der må betegnes som et demonstrativt luksusforbrug..." (Laursen, Herregårdsjagt i Danmark, 2009) ved blandt at skabe en ny form for jagt, hvor masseskyderi af fasaner var dagens orden. Symbolværdien i at bedrive ting, som ikke var samfundstjenstlige eller skabte merværdi for deltagerne, eller blot for at få tiden til at gå, var helt klart, at datidens jægerne ønskede at tage afstand fra den almindelige befolkning i strukturer, der var under en ekstrem udvikling i henseender som anskuelser om selvet og mulighed for ejerskab af den jord, man selv dyrkede. Jagt blev anskuet og tillagt symbolværdi, som Roland Girtler (Girtler, 2002) angiver det som en slags 'fornemheds proces', hvor man blev ophøjet, blot ved at deltage. I løbet af de sidste 100 år er jagtens udvikling gået fra at være suppleringsøkonomi til en fritidsaktivitet (Christofferson, 2008). Med tiden er velstanden steget og flere er begyndt at interessere sig for at gå på jagt. Hvor det før var forbeholdt overklassen at gå på jagt som sport og fritidsaktivitet, er det i dag blevet allemandseje. Selvom de fleste jægere i dag ikke bliver inviteret med til kongelige jagter, er der stadig mange ritualer forbundet med jagt, der tager sit afsæt i det historiske perspektiv med udgangspunkt i, hvorledes Kongen og hans mænd holdt jagt tilbage i Middelalderen og måske i særdeleshed inspireret af godsejerne i slutningen af det 19. århundrede. Ritualer og jagtetik er noget af det stolteste en jæger kan bære foruden sit nedlagte bytte, hvorfor det næste afsnit vil belyse nogle af de vigtigste jagttritualer og etikker, der har overlevet helt tilbage fra middelalderen.

I sin specialeafhandling: Jagt i Danmark år 2000, skriver Hans Peter Hansen om respondenternes jagtengagement: "For omtrent halvdelen af respondenterne udgør jagten den mest betydende fritidsbeskæftigelse, og 1/3 af respondenterne oplyser, at jagten har haft betydning for deres valg af bolig. Af de respondenter- 86% - der er gift eller samlevende, oplyser 25% at deres partner jævnligt deltager i deres jagtture, og 11% oplyser, at deres partner har taget jagttegn. - 88% af respondenterne oplyser, at de anvender det nedlagte vildt i egen husholdning.,,

..Om jægerens initiering og motivation: "59% oplyser, at de blev introduceret til jagten af deres far eller en anden slægtning. 74% af respondenterne deltog i en jagt, før de fyldte 20 år, heraf 48% før de fyldte 16 år. Halvdelen af respondenterne oplyser, at deres far var jæger, og 66% mener at huske, at deres far var positivt indstillet til jagten. - Respondenternes hyppigst angivne motiver for at gå på jagt er "jeg går/gik på jagt for naturoplevelsen" - 85% - "jeg går/gik på jagt for at være sammen med gode venner" - 66% - og "jeg går/gik på jagt for at få fred og ro fraen stresset hverdag" - 43%. 96% oplyser, at det ikke betyder noget for deres fremtidige jagtinteresse, hvis de én eller flere jagtsæsoner ikke nedlægger vildt.,,

Diagram 3: Sammenligning af den geografiske fordeling fordelt på postnumre, af husstande i Danmark og medlemmer af DJ.²⁶

Diagram 4: DJ-medlemmers aldersfordelingen i intervaller.

Vildtforvaltningsrådets rapport om jagt med rovfugle 2006

Det Dyreetiske Råd

Det Dyreetiske Råd skriver i en udtalelse omkring jagt med rovfugle d. 6. januar 2006 under punktet: *Arter af rovfugle - at " Brug af udenlandske fugle medfører en risiko for faunaforurening, hvis fuglene flyver bort. Det Dyreetiske Råd ser derfor en fordel i at anvende arter af rovfugle, der i forvejen forefindes i Danmark.,,* De skriver videre i deres udtalelse fra januar 2006 om Jagt med rovfugl at *"Sammenholdt med jagt med skydevåben ser Det Dyreetiske Råd flere umiddelbare fordele ved jagt med rovfugle. For det første foregår jagten i højere grad på naturens præmisser, og med et større fokus på det enkelte byttedyr og et lavere antal byttedyr, end der typisk ses ved jagt med skydevåben, bl.a. fordi en rovfugl som regel ikke benyttes til jagt gentagne gange efter hinanden på samme dag. Dernæst har byttedyret en større chance for at undvige en rovfugl end et skud, og de dyr, der fanges, må formodes i højere grad at være de, der i forhold til populationen er svækkede fx som følge af sygdom eller alder. Hertil kommer, at "anskydningsproblematikken" må formodes at være mindre ved jagt med rovfugle end ved jagt med skydevåben, idet en rovfugl kun kan angribe et enkelt dyr ad gangen, mens hagl kan såre flere end det dyr der sigtes på. Endelig aflives de byttedyr, der fanges, som oftest relativt hurtigt af enten rovfuglen eller jægeren.,,*

Dansk Falkejagt Klub (DFK)

Dansk Falkejagt Klubs etiske kodeks 1 Retningslinier for den generelle velfærd for falkonerfugle: Dansk Falkejagt Klub (DFK) bakker op om de standarder for velfærd, som er vedtaget i IAF - The International Association for Falconry and Protection of Birds of Prey. DFK har stærke etiske synspunkter vedrørende både falkonerfuglene og deres byttedyr. Disse retningslinier som DFK opfordrer alle falkonerer til at følge, er en udbyggelse af IAF's etiske retningslinier som blev vedtaget på IAF's 45. generalforsamling i Doha, Qatar i januar 2014. Nedenstående retningslinier gør sig gældende for fugle som bliver fløjet jagtligt! Disse retningslinier er ikke passende til fugle som holdes i udstillinger, i zoologiske anlæg eller som kæledyr der ikke flyves jagtligt.

Indhold:

Introduktion

Hvad betyder dyrevelfærd?

Håndtering af fuglen

Transport af fuglen

Hold af fuglen

Træning af fuglen

Jagt med fuglen

Anbefalinger Dansk Falkejagt Klubs etiske kodeks 2

Introduktion:

Falkoneri, er defineret af DFK som: "At tage bytte i dets naturlige tilstand og habitat med en trænet rovfugl", og er afhængig af to forudsætninger. 1. En fuldstændig sund og stressfri rovfugl, som er i fysisk og psykisk stand til at fange tilstrækkeligt bytte og 2. En rovfugl som ikke er reserveret mod mennesker, og deler både selve jagten og byttet med sin træner. Ovenstående forudsætninger indebærer et unikt og gensidigt fordelagtigt partnerskab mellem rovfuglen og falkoneren. Det må erkendes, at den eneste måde at opnå fremragende præstationer fra rovfugle holdt som falkonerfugle, er at have fuglen i top fitness, optimal sundhed og at den underkastes et minimum af stress. I falkoneri er der oparbejdet et kæmpe videns grundlag, der er udviklet i mere end 3000 år i forbindelse med forvaltningen falkonerfugle, der på en måde optimerer jagtydelsen, minimerer stress og forebygger sygdom. For at forstå fuglens adfærd og den træning der leveres af falkoneren, må man tage hensyn til baggrunden for rovfuglens adfærd. Hver adfærd har som minimum målet om at bevare dyrets liv, så det kan overføre sine gener til de næste generationer. Rovfugle i naturen har en overlevelsesrate på ca. 20% for unger. Det betyder, at omkring 80% af alle unger dør i deres første leveår, og de fleste af dem sulter i løbet efteråret / vinteren. Af denne grund er rovfugle "energi-effektive" rovdyr, der stort set er stillesiddende når de ikke jager. I sig selv har adfærden "at jage" brug for en særlig motivation. Dette kan afhænge med parring, inkubation af æg, voksende afkom, eller blot med behovet for mad, der ofte kaldes sult. At være sulten har intet at gøre med at være udsultet. Hvis en fugl udsultet, ville den miste evnen til at jage effektivt. Efter den vellykkede jagt eller den daglige træning, vil fuglen blive fodret op, i overensstemmelse med dens daglige foderbehov, så den ikke længere er sulten. En falkoner har ingen interesse i at have sin rovfugl i så lav vægt at

den ikke kan jage succesfuldt, og derfor anbefaler vi i DFK ikke at vægtregulere rovfugle i ekstrem grad! Fuglens sundhed er essentiel for en succesfuldt partnerskab. Udover positiv forstærkning kan negativ forstærkning påvirke dyrs adfærd generelt. Hos sociale dyrearter som hunde eller heste bruges ofte negativ forstærkning – og især hvis den forårsages af en person med højere social rang, f.eks. den menneskelige træner, kan det føre til den ønskede lærerfaring. Falkefugle er ikke sociale i denne forstand; Negativ forstærkning forårsaget af falkoner, vil altså blot få fuglen at undgå falkoneren. Falkonerpraksis skal derfor af denne grund baseres på træning med positiv forstærkning alene og undgåelse af stress. DFK tager afstand fra al rovfugletræning med brugen af stærke aversiver. Udover denne etologiske integritet, er fysisk ukrænkelighed afgørende! Naturligvis er dyrlægetjek obligatorisk, som i visse tilfælde kan krænke rovfuglens integritet. Ved formodet sygdom eller skader anbefaler vi at der omgående søges lægehjælp af en specialiseret dyrlæge! Vedligeholdelsen af intakte primærfjer må prioriteres. Beskadigede primære- /sekundære svingfjer og halefjer forhindrer en rovfugl i at være en vellykket jagtflugt. **Dansk Falkejagt Klubs etiske kodeks 3**

Hvad betyder dyrevelfærd?: Udtrykket "dyrevelfærd" kan ses fra et juridisk, æstetisk, etisk og biologisk synspunkt. I forhold til DFK skal det biologiske aspekt især diskuteres, fordi der ikke er biologiske forskelle mellem fuglene der bruges til jagt og deres bytte, uanset falkonerens kulturelle eller juridiske baggrund. To begreber ud af flere skal nævnes: mød krav og undgå skade konceptet og de fem friheder. Mød behov og undgå skade – begrebet Dette koncept er udviklet af en gruppe schweiziske og tyske etologer (den etologiske arbejdsgruppe fra det tyske veterinære samfund, Tschanz et. al., 1987), som første gang blev publiceret i 1987. I øjeblikket er det den mest anvendte metode i Tyskland til at afgøre, om et bestemt fænomen har dyrevelfærdsrelevans eller ej. Begrebet "mød behov og undgå skade" stammer fra antagelsen om at hver organisme er i stand til selvskabelse, og selvvedligeholdelse. Om et dyr kan klare selvstændig skabelse og selvstændig vedligeholdelse, kan vurderes, hvis dyret er i stand til at opfylde sine behov og fraholde sig fra skade. Dyret anvender til at opnå disse mål; dets fysiologiske, morfologiske og etologiske kompetencer, som er erhvervet ved evolution, og ved individuel ontogenese. Med disse kompetencer møder dyr deres behov og undgår skade og negative betingelser i deres omgivelser (hvis et dyr opbevares i fangenskab, er disse styret af mennesker). Hvis dyrets tilpasningsevne er overbebyrdet, vil der opstå fysiologisk, morfologisk og / eller etologisk skade. Fysisk skade kan oftest let ses, selv uden særlig viden om den enkelte dyreart, og der er ingen tvivl om relevansen af skaden på dyrevelfærden. Etologisk skade kan defineres som adfærd, der ikke er konstruktive for dyret, som f.eks. stereotyp adfærd. Det er oftest ikke så let at opdage, og der er meget mere diskussion om, hvorvidt forstyrret adfærd virkelig viser dårlig velfærd. Begrebet "Mød behov og undgå skade" hævder, at hvis der er en betydelig mængde af skadede eller beskadigede individer, der er forbundet med et bestemt holde- eller managementsystem, vil dette system blive anerkendt som ikke foreneligt med dyrevelfærden. Til denne vurdering skal skadens alvor også tages i betragtning. De fem friheder Konceptet om de fem friheder blev grundlagt af Farm Animal Welfare Council i 1979. Det fokuserer på husdyr, der er alle sociale dyr, et adfærdsmønster, som rovfugle ikke deler. Disse lever fakultative ensomme liv. På grund af dette, er selskab af dyrets egen art ikke afgørende for rovfugle. Frihed fra sult og tørst: Ved klar adgang til ferskvand og en kost for at opretholde fuld helbred og kraft. Frihed fra ubehag: ved at give et passende miljø, herunder ly og et behageligt hvilested. Frihed mod smerte, skade eller sygdom: Ved forebyggelse ved hurtig diagnose og behandling. Frihed til at udtrykke normal

adfærd: ved at give tilstrækkelig plads, rette faciliteter og selskab af dyrets egen art. **Dansk Falkejagt Klubs etiske kodeks 4 Frihed fra frygt og nød:** ved at sikre forhold og behandling, der undgår mental lidelse.

Håndtering af jagtfuglen: For at sikre en ordentlig sikker håndtering, kan rovfugle være udstyret med sko på hver af sine ben. På samme måde som hunde med halsbånd/snor, heste med hovedtøj, kan fuglene håndteres med disse sko under træning, i marken og fastgøres i pausen mellem jagter. Der er forskellige typer sko der kan bruges, afhængigt af art og falkonerens kulturarv. I de vestlige lande er de såkaldte aylmeri-ankelsko oftest monteret; disse er læderbånd (eller ankelsko), der er monteret omkring hver tarsometatarsus. Aftagelige "sko" fremstillet af enten flettet nylon eller læder, føres gennem øjnene på ankelskoene og forbindes sammen ved en dråle/svivel. En snor er fastgjort til drålen, og denne er bundet til falkonerens handske eller til blokken/siddepladsen. Denne metode gør det muligt for skoene at blive skiftet til nye sko efter behov, og at skoene helt kan fjernes når fuglen flyves fri, hvilket resulterer i et minimum af besvær for fuglen og minimal risiko for at fuglen kan blive viklet ind i træer og lignende. (Der er en betydelig mængde yderligere detaljer, der vedrører anvendelse og brug af sko, og det er egnet til en praktisk manual og ikke en etisk regelsæt som dette). Rovfugle er næsten udelukkende visuelt orienterede, derfor kan passende hætter bruges for at undgå stress i ukendte miljøer, eller for at forhindre jagtfuglen i at slå på et uhensigtsmæssigt bytte. Hætten bør være tilpasset til den enkelte fugl, så den ikke påfører fuglen unødigt ubehag.

Transport af rovfugle: Under rejsen skal den negative påvirkning af et andet klima undgås, såvel som stress gennem ukendte stimuli. For at beskytte fuglene mod stress kan hætter anvendes, eller alternativt kan mørke transportkasser anvendes. Disse bør tillade god ventilation til fuglen. Dansk Falkejagt Klubs etiske kodeks 5

Hold af rovfugle: For al opbevaring, der er beregnet til at vare i mere end meget kort tid eller kun i fint vejr, skal der være ly fra regn, intens sol og især fra træk. Hver dag, hvis det ikke er frostvejr, skal fuglene have mulighed for at bade. Der skal udvises særlig opmærksomhed omkring, at fuglen ikke kommer i kontakt med sin fæces. Sikkerhed mod rovdyr skal gives; katte, mår mv., og endda rotter, kan faktisk dræbe mindre rovfugl.

For hold af rovfugle kan to metoder bruges: I indledende træning er det en mulighed at bruge den traditionelle træningsmetode med ankelsko og sko som nævnt ovenfor med passende siddesteder. Der findes forskellige typer af siddemuligheder som kan være udformet som screenperch, blok eller bue, og wiresystemer. Falkoneren bør vælge siddemuligheder i overensstemmelse med af arten af rovfugl, fuglens niveau i træningsprocessen og siddepladsen skal have en passende placering. Falke kan bedst lide at stå med udstrakte tæer som på en sten, så "blokke" vil her være at foretrække. Høge og våger står hovedsagelig med bøjede tæer, som på en gren, så der er en bue bedst egnet. Hvis fuglen ikke flyves i fældeperioden, bliver de bedst opbevaret i volierer. Volierer er at foretrække for de fleste af arter af rovfugle i fældeperioden og er afgørende for ynglepar. Den absolutte størrelse, er ikke alene kernen i velfærden for fuglen, men vi anbefaler minimums arealer (længde x højde x bredde i meter) på 2,5 x 2,5 x 3 til små rovfuglearter, 3 x 5 x 3 til mellemstore rovfugle og 5 x 8 x 3 til store rovfugle såsom ørne. Opmærksomheden skal især henledes på detaljerne i volieren, så der ikke kan opstå skader på grund af konstruktionen, især på de primære fjer, men generelt på fuglen. Volieren bør derfor indeholde passende siddepladser i varierende højder, så fuglen føler sig tryk. Enkelte meget tamme og rolige individuelle fugle, især våger, ørne og Harrishøge, kan opbevares i volierer,

der er fuldstændig fremstillet af trådned, men for de fleste rovfugles vedkommende, skal tråden i volieren være afskærmet med "skygge" eller ensilagebeskyttelsesnet for at undgå skader på næb, vokshud og primære fjer. De fleste af fuglene vil trives bedst, hvis minimum tre af væggene i volieren er bygget af ikke-gennemsigtige faste plader. For at undgå at stresse fuglene er det en fordel at man kan skifte vand og fodre gennem lemme, uden at gå ind i volieren. Toppen af volieren skal være delvis lukket for at beskytte mod dårligt vejr og delvis åbent for at give adgang til sol og regn. Masketråden på taget skal være dobbeltlejet og / eller med en lille maskestørrelse for at beskytte beboeren mod vilde rovdyr. Hvert voliere skal have et dobbeltdør-system (sluse) for at undgå utilsigtet udslip af rovfuglen.

Træning af rovfuglen: Formålet med træning af rovfuglen, er at sørge for fuglen er i optimal fysisk stand og at lære dem at få fat i bytte med succes. Rovfugle er som elite-atleter, og som med menneskelige atleter skal deres kropsfedt reduceres, men ikke fuldstændigt, og musklerne skal bygges op. Selv om kropsvægten ikke er den vigtigste indikator for jagtmotivering; Erfarne falkonerer vil gennem fuglens adfærd kunne vurdere den motivation, kan det være meget nyttigt at overvåge vægten dagligt med Dansk Falkejagt Klubs etiske kodeks 6 og dokumentere det skriftligt. Vægt vil give en god indikation af fuglens appetit og generel sundhed. Forskellige øvelser er blevet opfundet for at forbedre fitness afhængigt af rovfuglens art, hvis det ikke er muligt at flyve det på vildt mindst hver anden dag. Princippet er, at føden gives som belønning lige efter at fuglen har lavet en indsats i forbindelse med flyvning. For falkene bruges falkelokker, drager, ballon eller droner til konditionstræning. Til kortvingerne (høge og våger) kan der bruges kaninlokke som trækkes, eller der kan flyves mellem to falkonerer.

Jagt med rovfugle: Under jagten er rovfuglens sikkerhed det absolut vigtigste, sammen med at man skal sikre så vidt muligt at forhindre unødigt lidelse hos byttedyret. Falkonerer bør være opmærksom på alle farer, både på jorden, som i luften. Det vildt der jages med rovfuglen bør matche det vildt som fuglen ville jage i naturen. Fældet vildt, hvis ikke allerede er dræbt af fuglen, skal så hurtigt som muligt aflives af falkonerer på en mest humane måde.

Anbefalinger: For at sikre, at falkonerer har den fornødne viden i forhold til at opfylde alle ovennævnte krav, anbefaler DFK, at alle mennesker, der gerne vil jage med rovfugle bør gennemføre en lærlinge/mester periode med en erfaren falkoner i mindst en jagtsæson. DFK anbefaler også, at aspirantfalkoner deltager i en Falkonerklub for at komme i kontakt med andre falkonerer der kan hjælpe, hvis der skulle opstå behov for dette. Derudover anbefaler vi at der deltages i et grundigt falkonerkursus, også selv om det ikke er krævet i loven.

Miljø- og Fødevarerstyrelsen. L 81 Bilag 1:Høringsnotat JVL

Uddraget omhandlende jagt med rovfugle.

Høringsnotat - forslag til lov om ændring af lov om jagt og vildtforvaltning Miljø- og Fødevarerministeriet sendte den 1. september 2017 forslag til lov om ændring af lov om

jagt og vildtforvaltning i offentlig høring med frist for afgivelse af høringssvar den 29. september 2017. Miljø- og Fødevareministeriet har modtaget i alt 20 høringssvar fra eksterne parter. Følgende organisationer, foreninger og borgere har indsendt høringssvar: Danmarks Jægerforbund, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Skovforening, Dansk Ornitologisk Forening, Dyrenes Beskyttelse, Friluftsrådet, Det Dyreetiske Råd, Landbrug & Fødevarer, Bæredygtigt Landbrug, Kommunernes Landsforening, Dyreværnsorganisationernes samarbejdsorganisation (DOSO), Foreningen af Danske Buejægere, Dansk Falkejagt Klub, Dansk Falkoner Klub, Nordjysk Falkonertjeneste, Ørnereservatet, Falkonergården, Carsten Murmann, Per Korsgaard og Poul Jeppesen. Høringssvarene grupperes således: 1. Jagt med rovfugle 2. Buejagt på større hjortevildt 3. Forbud mod visse jagtformer 4. Fodring af vildt 5. Jagt- og skydeprøver 6. Tidbegrænsede initiativer i forskningsmæssig øjemed 7. Andre bemærkninger I det følgende gøres der rede for hovedindholdet af høringssvarene, og – med kursiv – er angivet, hvorvidt høringssvarene har givet anledning til ændringer i lovforslaget.

1. Jagt med rovfugle En del af høringssvarene hilser lovforslaget velkomment, mens andre tager afstand fra forslaget. Høringssvarene deles op i emnerne: Miljø- og Fødevareudvalget 2017-18 L 81 Bilag 1 Offentligt 2 a. Jagt med visse rovfugle b. Hold af rovfugle c. Faunakriminalitet og faunaforurening d. Regulering med rovfugle e. Andre bemærkninger

a. Jagt med visse rovfugle Danmarks Jægerforbund støtter forslaget, og anfører, at det bør overvejes at udvide forslaget til også at gælde jagt med ugler. Det anføres, at fugleholds bekendtgørelsen, jagttegnsbekendtgørelsen, artsfredningsbekendtgørelsen og vildtskadebekendtgørelsen bør tilpasses som konsekvens af forslaget. Bemærkningerne giver ikke anledning til at ændre lovforslaget. Det er ikke hensigten med lovforslaget, at der skal åbnes for jagt med ugler. Det forventes, at de nærmere regler om jagt med rovfugle vil komme til at fremgå samlet i en særskilt bekendtgørelse. Dansk Falkejagt Klub, Dansk Falkoner Klub, Nordjysk Falkonertjeneste, Ørnereservatet, Falkonergården og Friluftsrådet støtter forslaget om jagt med visse rovfugle. Generelt finder parterne, at forslaget ikke vil medføre en større skare af nye falkonerer, da det at være falkoner er en meget tidskrævende livsstil med træning af og pasning af fuglene året rundt. Det kræver således indblik i fuglenes adfærd og en meget stor tålmodighed med mange hundrede timers træning med den enkelte fugl, ligesom gode og store fysiske rammer er en væsentlig forudsætning. Endvidere lægger parterne vægt på, at

jagt med rovfugle bl.a. skal forudsætte almindeligt jagttegn, en falkonerprøve, sporingsudstyr på fuglene samt, at de gældende regler for jagttider følges. Bemærkningerne giver ikke anledning til at ændre lovforslaget.

Det Dyreetiske Råd henviser til Rådets tidligere udtalelse fra 2006 om jagt med visse rovfugle, der indgik i Vildtforvaltningsrådets falkejagtrapport. Det Dyreetiske Råd oplyser, at der ikke har været en fornyet drøftelse i Rådet af emnet i forbindelse med det aktuelle høringssvar. Som udgangspunkt finder Rådet ikke, at jagt med rovfugle ud fra en dyrevelfærds-mæssig betragtning giver anledning til særlig dyreetiske problemer sammenholdt med jagt med skydevåben. Det ser ud til at være en velfærds-mæssig berigelse for fuglene også at blive brugt til jagt. Rådet fandt dog, at visse forhold skulle sikres, herunder at hold af og jagt med rovfugle foregår så forsvarligt som muligt. Rådet fremsatte i udtalelsen i 2006 anbefalinger om bl.a. krav til uddannelse, krav til hold af rovfugle, krav til fuglenes velfærd og transport af fuglene på en forsvarlig måde. Rådet fandt en forsøgsperiode for rimelig. Danmarks Naturfredningsforening har henvist til, at der ikke ligger en udtalelse fra Dyreetisk Råd om hold af fugle, ligesom der mangler svar på, hvordan det sikres, at fuglene kun jager på eget areal. Dansk Ornitologisk Forening har anført, at foreningen er meget imod forslaget om jagt med rovfugle. Foreningen finder, at jagt med rovfugle medfører pres på rovfuglebeskyttelsen. DOF henviser til de tidligere fremsendte spørgsmål til ministeren fra maj 2017, der bør afklares inden fremsættelse af lovforslaget. Foreningen efterlyser en redegørelse i lovforslaget for, hvorledes falkejagtprøve mv. skal udformes, ligesom der mangler en redegørelse for de forventede udgifter til kontrol og myndighedsbehandling ved administration af tilladelser. 3 De nærmere regler om jagt med visse rovfugle vil blive udarbejdet i en særskilt bekendtgørelse, og de ovennævnte forhold vil indgå i det videre arbejde. Dyrenes Beskyttelse tager afstand fra hold af og jagt med rovfugle. Jagt med rovfugle medfører en øget efterspørgsel efter rovfugle. Hold af rovfugle kræver desuden meget store forhold. Herudover er der håndtering og transport i forbindelse med jagtture og publikumsoptræden, der er stressende for fuglene, hvilket skærpes yderligere, når lovforslaget bl.a. nævner, at der skal være mulighed for jagt, herunder til glæde for publikum. Dyrenes Beskyttelse tolker lovforslagets bemærkninger derhen, at man ønsker at underholde publikum med dyrs drab på andre dyr, hvilket foreningen kun kan tage afstand fra. Endvidere finder foreningen det fagligt forkert, når det i lovforslaget bl.a. anføres, at vildt, der ikke nedlægges, efterlades uskadt. Jagt med rovfugle sker ikke på naturens præmisser som skrevet i lovforslaget. Selv om jagtfugle er effektive, får de ikke altid det bytte de eftersætter. De efterlader mange sårede dyr med udsigt til en

langsom død. Denne anskydningsproblematik omtales kun sjældent, men udgør et væsentligt velfærdsproblem i forbindelse med falkejagt. Lovforslagets bemærkninger justeres, så jagt med rovfugle ikke omtales som en del af falkeshows til glæde for publikum, og så det ikke længere fremgår af teksten, at vildt, der nedlægges, efterlades uskadt, men i stedet fremgår, at "anskydningsproblematikken" må formodes at være mindre ved jagt med rovfugle end ved jagt med skydevåben. DOSO (Dyreværnsorganisationernes samarbejdsorganisation) oplyser, at foreningen har 130.000 medlemmer og støttemedlemmer. Organisationen er imod vilde dyr i fangenskab og anvendelse af dyr til underholdning, og er overordnet imod jagt. Organisationen kan ikke støtte forslaget om jagt med rovfugle, da det ikke er foreneligt med god dyrevelfærd at holde, træne og anvende rovfugle til jagt. Bemærkningerne giver ikke anledning til at ændre lovforslaget. Carsten Murmann, Per Korsgaard og Poul Jeppesen er imod forslaget om jagt med rovfugle. I hørings svarene er bl.a. anført, at jagtformen er naturfjendsk, og at der ikke er tradition for falkejagt i Danmark. Endvidere anføres det, at jagt med rovfugle vil have en negativ indflydelse på den vilde bestand af falke og rovfugle. Det frygtes, at jagten efter forsøgsperioden gøres permanent, idet de anskaffede fugle næppe kan leveres tilbage. Falkejagt er ude af trit med den naturopfattelse, som både jægere og amatørornitologer har nu om dage. Rovfugle skal opleves i den fri natur, og forslaget frygtes at være et skridt i den forkerte retning i forhold til den positive udvikling i antallet af rovfugle i naturen, der har været i de seneste år. Bemærkningerne giver ikke anledning til at ændre lovforslaget.

b. Hold af rovfugle Dansk Falkejagt Klub, Dansk Falkoner Klub, Nordjysk Falkonertjeneste og Falkonergården udtaler, at muligheden for jagt ikke vil medføre en stigning i antallet af hold af rovfugle, da den daglige træning og pasning af rovfugle er meget tidskrævende, stiller store krav til falkoneren, og kræver gode og store fysiske rammer. Skulle der mod forventning komme flere hold af rovfugle, finder parterne ikke, at dette i givet fald meget begrænsede antal vil være et større problem, idet netop rovfugle er nogle af de mest egnede fugle til fangenskab. Rovfuglenes natur er således ikke at flyve mere end højst nødvendigt, og i naturen har de ofte et meget kort og stillesiddende liv, hvorimod de hos falkoneren kan forvente et langt sundere og aktivt liv. Det foreslås, at reglerne for fuglehold ændres, så der kan opnås tilladelse til nye hold af hjemmehørende arter af rovfugle som vandrefalk og duehøg, så alle danske falkonerer kan opnå tilladelse til de arter, som man traditionelt har gået på jagt med her i landet. Derved følger man gældende CITES-lovgivning og letter administrationen. Det anføres endvidere, at det nugældende forbud mod nye hold af hjemmehørende arter

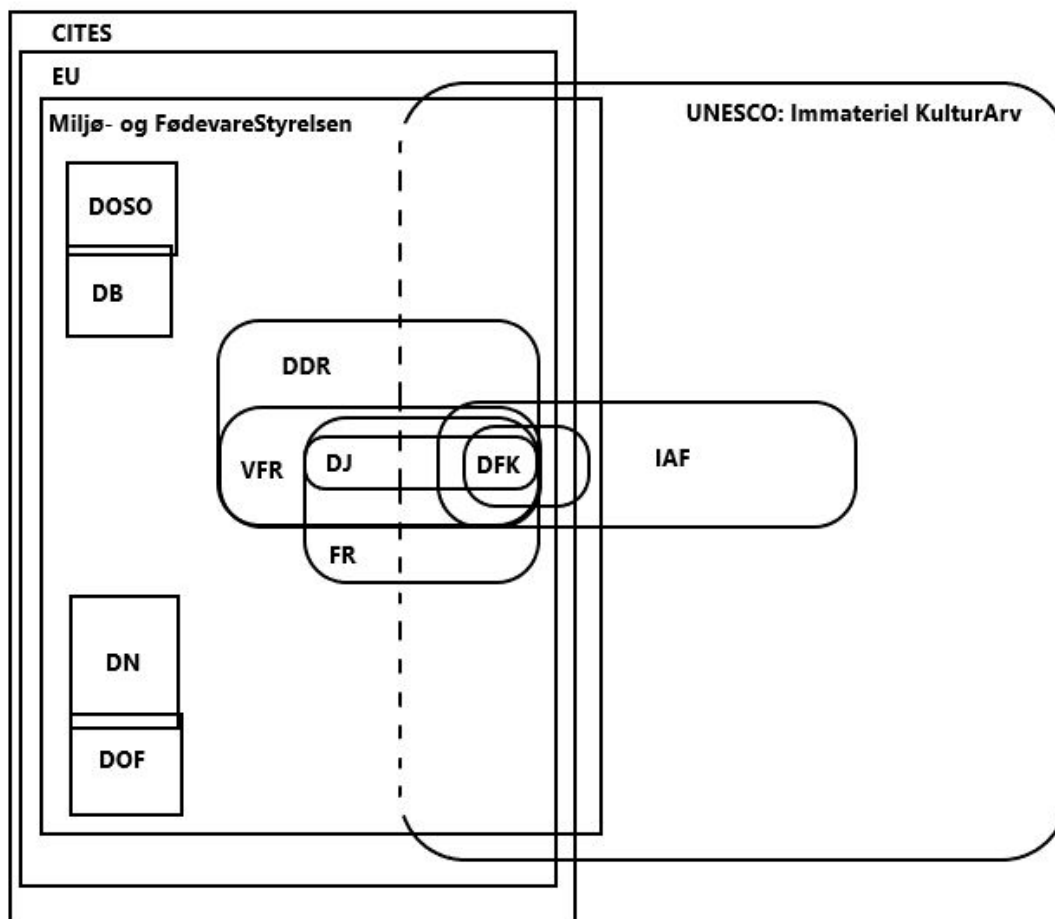
formentlig er i strid med EU-lovgivningen og snart bliver afprøvet ved domstolene. Hvis der tillades falkejagt kun gældende for de hjemmehørende arter uden samtidig at tillade alle falkonerer hold af de hjemmehørende fugle vil denne jagtlovsændring maksimalt tilgodese 12 personer. Det anbefales at det fastholdes, at alle fugle skal være opdrættet i minimum 2. generation, og at der indføres anmeldepligt og fjernelse af ansøgningspligten. Der bør endvidere stilles krav om GPS, og at fremtidig registrering af rovfugle hos MST kun kan ske ved dokumenteret bestået falkonerprøve. Dyrenes Beskyttelse tager afstand fra hold af rovfugle. Lovforslaget medfører en øget efterspørgsel efter rovfugle og dermed flere hold af rovfugle. Hold af rovfugle stiller store krav til de fysiske rammer, ligesom håndtering og transport af fuglene i forbindelse med jagtture og publikumsoptræden er stressende for fuglene. Det Dyreetiske Råd ønsker at sikre, at hold af rovfugle foregår så forsvarligt som muligt. I den forbindelse anbefales bl.a. krav til uddannelse, krav til hold af rovfugle, krav til fuglenes velfærd samt krav til forsvarlig transport af fuglene. De nærmere regler om jagt med visse rovfugle vil blive udarbejdet i en særskilt bekendtgørelse. I de kommende regler vil indgå, at der tillades jagt med både de hjemmehørende arter duehøg og vandrefalk og med de fem ikke-hjemmehørende arter rødhalet musvåge, brunskuldret våge (harrishøg), slagfalk, berberfalk og præriefalk, mens den nuværende administration af fugleholds bekendtgørelsen fortsætter uændret. c. Faunakriminalitet og faunaforurening Dansk Falkejagt Klub anfører, at der endnu ikke er konstateret faunakriminalitet begået af danske falkonerer. Den gældende lovgivning er særligt restriktiv i forhold til resten af EU, og der er ikke incitament til at opretholde den. 5 Dansk Falkoner Klub henviser til, at der er en høj selvjustits blandt falkonerer, og at faunakriminalitet derfor er utænkelig. Danmarks har verdens strengeste kontrolsystem med hold af rovfugle, herunder krav om dokumenteret fangenskabsopdræt, mærkning med mikrochips, dna-prøver og myndighedernes ret til uanmeldte tilsyn, hvilket falkonererne støtter. Hertil kommer, at de rovfugle, der traditionelt har været anvendt til jagt, ikke repræsenterer en værdi, som skulle henlede nogen til at stjæle dem i naturen. En velegnet type rovfugle til jagt koster således ofte mindre end en hund. Nordjysk Falkonertjeneste finder ikke, at der sker faunakriminalitet og henviser til, at der opdrættes rovfugle i tusindevis i Europa. Falkonergården finder det usandsynligt, at jagt med rovfugle skulle medføre en øget risiko for faunakriminalitet. De eksisterende regler har været gældende i flere årtier og er nogle af verdens mest restriktive på området. I hele verden bliver rovfugle og falkonerfugle opdrættet i fangenskab i så store antal, at priserne på anskaffelse er så lave som hundehvalpe, og det er derfor muligt for enhver

at anskaffe dem. Alene i Danmark bliver der opdrættet 200 rovfugle hvert år. Dansk Falkoner Klub og Nordjysk Falkonertjeneste finder, at frygten for faunaforurening er overdrevet. Dansk Falkoner Klub henviser til en nyligt udsendt rapport, der påpeger, at specielt falkejagt ikke længere betragtes som en risiko for spredning af invasive arter. I øvrigt er der ingen af medlemmerne i Dansk Falkoner Klub, der nogensinde har mistet en ikke hjemmehørende rovfugl ved friflyvning. Den moderne teknologi muliggør endvidere at spore fuglene. Derfor anbefaler Dansk Falkoner Klub også, at det bliver et krav at flyve med GPS. Nordjysk Falkonertjeneste har endvidere anført, at alle falkonerer, der flyver rovfugle i dag, har GPS eller lignende udstyr på deres fugle. Carsten Murmann, Per Korsgaard og Poul Jeppesen finder, at lovforslaget vil medføre risiko for ulovlig indfangning af rovfugle og risiko for, at der i Danmark eller udlandet indsamles unger til brug for opdræt af falkonerfugle. Der vil endvidere være risiko for, at der skabes et sort marked for handel med æg fra rovfugle. De nærmere regler om jagt med visse rovfugle vil blive udarbejdet i en særskilt bekendtgørelse. Bemærkningerne giver ikke anledning til at ændre lovforslaget. d. Regulering med rovfugle Dansk Falkejagt Klub anbefaler, at muligheden for at regulere skadevoldende vildt efter vildtskadebekendtgørelsen ændres til også at omfatte brug af rovfugle og ugler. Erfaringen, herunder fra en del af vores nabolande, viser således, at regulering med brug af rovfugle kan have en stor effekt på tilstedeværelsen af skadevoldende vildt bl.a. i områder, hvor der enten ikke er mulighed for at skyde af sikkerhedsmæssige årsager, eller hvor befolkningen vil føle sig utrygge ved jægere med våben. Klubben nævner som eksempler fra udlandet, hvor rovfugle bruges til regulering: Lufthavne, raffinaderier hvor der ikke kan skydes, frugtplantager, industri, havne eller boligområder, lagerhuse, kornsiloer og i landbruget. 6 Dansk Falkoner Klub påpeger fordelene ved at kunne bruge rovfugle til regulering og dermed kunne færdes i tæt befolkede områder uden skydevåben, der normalt kan medføre frygt hos beboerne. Nordjysk Falkonertjeneste har anført, at muligheden for at rovfugle må fange/dræbe vil give en større effekt af rovfuglenes tilstedeværelse og henviser til, at firmaet servicerer store mælkeproducenter med at fjerne store flokke af stære i staldene, gæs fra græsarealer og måger fra Aalborg Universitet og private grundejerforeninger. Kommunernes Landsforening finder det positivt, at der arbejdes med lovændringer, som har til hensigt at fremme nye etisk forsvarlige metoder, som kan afhjælpe det voksende problem mange byer oplever med nogle af de store fugle. Foreningen udtrykker dog bekymring for, om det er en metode, der effektivt kan løse problemet med de store fugle. Det er erfaringen i kommunerne, at der i de senere år er kommet betydelig flere måger og

råger. Mågerne er meget aggressive i boligområder og angriber både børn og voksne. Med rågerne er problemet det voksende antal rågekolonier tæt ved beboelse til stor gene for beboerne, da de larmer hele døgnet. Det er svært for kommunerne at komme disse problemer til livs. Mange kommuner har et samarbejde med Miljøstyrelsen, men KL efterspørger flere håndtag i lyset af problemernes omfang. Foreningen foreslår, at det tydeliggøres i lovteksten, at det er sådanne håndtag, der menes, herunder også i forhold til udvidelse af jagttider. Hvis det ikke er det, der menes, foreslår foreningen, at der indføres hjemmel til at tilpasse jagtmetoder og -tider på en måde, der muliggør en effektiv indsats til løsning af problemet med store fugle i byerne. De nærmere regler om jagt med visse rovfugle vil blive udarbejdet i en særskilt bekendtgørelse. Heri vil indgå muligheder for at foretage regulering af skadevoldende vildt med brug af rovfugle. Det er ikke hensigten med lovforslaget, at der i øvrigt skal ændres i de nugældende muligheder for at foretage regulering. Dette ville i stedet kræve en eventuel ændring af vildtskadebekendtgørelsen. Bemærkningerne giver ikke anledning til at ændre lovforslaget.

e. Andre bemærkninger til jagt med visse rovfugle Falkonergården har foreslået, at personer, der alene ønsker at jage med rovfugle fritages for den del af jagtprøven, der har med skydevåben at gøre. De nærmere regler om jagt med visse rovfugle vil blive fastsat i en bekendtgørelse. Her vil indgå overvejelser om hvilke krav om uddannelse, der skal stilles til falkonerer, der ønsker at udføre jagt med rovfugle. Dansk Falkejagt Klub har foreslået, at artsfredningsbekendtgørelsen ændres således, at der bliver mulighed for, at personer, der har et registreret fuglehold kan rehabilitere, herunder genoptræne/flyvetræne tilskadekomne vilde rovfugle, da de pågældende har de efterspurgte og fornødne kompetencer. 7 Det er ikke hensigten med lovforslaget, at falkonérer skal kunne modtage og pleje tilskadekomne, vilde rovfugle. Nordjysk Falkonertjeneste har påpeget, at indførelse af falkejagt vil kunne give en øget international efterspørgsel på jagt i Danmark. Ovenstående bemærkninger giver ikke anledning til at ændre lovforslaget.

Figur: Frit tolket organigram der illustrerer nogle af de aktuelle parter og lovgivende institutioner i høringen. F er danske falkonerer. Den danske regering har endnu ikke ratificeret UNESCO konventionen om falkoneri således at den omfatter Danmark. (Forkortelser: DOSO - dyreværnsorganisationernes samarbejdsorganisation, DB - dyrenes beskyttelse, DN - dansk naturfredningsforening, DOF - dansk ornitologisk forening, DDR - det dyreetiske råd, VFR - vildtforvaltningsrådet, DJ - dansk jægerforbund, FR - friluftsrådet, IAF - international association of falkoners, DFK - dansk falkejagt klub).

Jagt med rovfugl genindført i Danmark.

Jagt med rovfugl blev for nyligt genintroduceret i Danmark i 2017 efter at have været forbudt ved lov siden 1967. Genindførelsen skete efter et massivt fodarbejde fra falkonerer, og med en håndsækning fra FN's Unesco der i 2010 udnævnte falkoneri som en kulturel verdensarv i en række lande. Jagten er gjort permanent lovlig, men der skal evalueres i 2022. Særligt nedlagte byttedyr vil være fokus i evalueringen.

Falkejagt ved Lov

Bekendtgørelse om jagt og regulering ved brug af rovfugle¹⁾

I medfør af § 23, stk. 5, § 43, stk. 2, § 49, stk. 3, og § 54, stk. 3, i lov om jagt og vildtforvaltning, jf. lovbekendtgørelse nr. 270 af 12. april 2018, fastsættes:

Anvendelsesområde

§ 1. Denne bekendtgørelse gælder for jagt på eller regulering af vildt efter de til enhver tid gældende regler herom, der foretages ved brug af rovfugle af falke- og høgefamilien (Accipitridae og Falconidae), medmindre andet følger af denne bekendtgørelse.

Stk. 2. Jagt eller regulering, jf. stk. 1, må foretages med rovfugle, der lovligt holdes i medfør af de til enhver tid gældende regler om hold af fugle i fangenskab.

Stk. 3. Uanset stk. 2 må hybrider af rovfugle ikke anvendes til jagt eller regulering.

§ 2. Ved en falkoner forstås i henhold til denne bekendtgørelse en person, der lovligt holder én eller flere rovfugle og ved træning har opnået den fornødne kontrol over rovfuglene, så de kan anvendes til jagt eller til regulering af skadevoldende vildt.

§ 3. Jagt eller regulering må foretages af falkonerer, der:

- 1) har ret til at gå på jagt efter den til enhver tid gældende bekendtgørelse om jagttegn,
- 2) har bestået en skriftlig falkonerprøve, og
- 3) på jagttegnet har erhvervet Miljøstyrelsens påtegning om ret til jagt med rovfugle.

Stk. 2. Falkonerer, der i perioden 1. september 2016 – 1. september 2018 lovligt har haft hold af rovfugle af falke- og høgefamilien (Accipitridae og Falconidae), jf. bekendtgørelse nr. 848 af 27. juni 2016 om hold af fugle i fangenskab, er undtaget fra kravet om en bestået, skriftlig falkonerprøve.

Stk. 3. For falkonerer omfattet af stk. 2, skal anmodning om påtegning, jf. stk. 1, nr. 3, ske til Miljøstyrelsen senest 1. januar 2020.

§ 4. Falkonerer, der er bosat i udlandet, i Grønland eller på Færøerne kan efter ansøgning til Miljøstyrelsen erhverve påtegning på jagttegnet om at udøve jagt eller regulering med brug af rovfugle, når følgende betingelser er opfyldt:

- 1) ansøger har efter de til enhver tid gældende regler i bekendtgørelse om jagttegn fået udstedt dansk jagttegn,

2) ansøger kan dokumentere, at rovfuglen har lovlig oprindelse i henhold til CITES-reglerne, jf. Rådets Forordning 338/97 af 9. december 1996 om beskyttelse af vilde dyr og planter ved kontrol af handelen hermed, og

3) ansøger kan dokumentere at opfylde bopælslandets regler om adgang til at udøve jagt og regulering ved brug af rovfugle.

Falkonerprøve m.v.

§ 5. Miljøstyrelsen varetager udarbejdelsen af den skriftlige falkonerprøve, jf. § 3, stk. 1, 2).

Stk. 2. Den skriftlige prøve skal omfatte spørgsmål, der belyser aspirantens viden om pasning af rovfugle, dyrevelfærdsmæssige forhold, træning af rovfugle og jagt med rovfugle.

Stk. 3. Den skriftlige falkonerprøve afholdes 1 gang hvert forår og 1 gang hvert efterår af prøvesagkyndige, der beskikkes af Miljøstyrelsen.

Stk. 4. Tilmelding til den skriftlige falkonerprøve skal ske ved betaling af et gebyr til Miljøstyrelsen på 500 kr.

Stk. 5. Spørgsmålene udformes således, at hvert spørgsmål skal besvares ved afkrydsning.

Stk. 6. Prøven består af 40 spørgsmål, som skal besvares på højst 30 minutter. For at bestå prøven må højst 4 af spørgsmålene være besvaret forkert.

Stk. 7. Umiddelbart efter den skriftlige prøves afslutning meddeler den prøvesagkyndige aspiranten, om prøven er bestået.

Stk. 8. Hvis prøven ikke består, kan fornyet aflæggelse af skriftlig falkonerprøve tidligst ske ved den næstfølgende, ordinære prøve.

Jagtbare arter, sporingsudstyr, indberetning og evaluering

§ 6. Egnede rovfugle, jf. stk. 2, må anvendes til jagt eller til regulering på følgende arter: bramgås, krage, råge, husskade, måger, svømmeænder, troidand, taffeland, hønsefugle, vadefugle, duer, blishøne, hare og vildkanin.

Stk. 2. Ved egnede rovfugle forstås rovfugle, hvis størrelse og adfærd passer til byttedyret, således at byttedyret aflives så hurtigt og smertefrit som muligt, jf. dyreværnslovens § 13, stk. 1.

Stk. 3. Rovfugle skal under træning, ved jagt og ved regulering være forsynet med egnet sporingsudstyr, f.eks. radio- eller gps-sender.

§ 7. Falkonerer skal, også selvom der ikke er nedlagt vildt, ved jagtårets afslutning og senest 31. marts - udover sædvanlig indberetning af vildtudbytte og af reguleret vildt - særskilt til

Miljøstyrelsen indberette en række yderligere oplysninger om jagt eller regulering foretaget med brug af rovfugle, herunder hvor meget vildt der er nedlagt i jagtåret ved jagt eller regulering foretaget med brug af rovfugle, herunder hvilke arter af rovfugle, der er anvendt, hvilke arter af byttedyr, hver rovfugl har nedlagt, og antallet af hvert byttedyr m.v.

Stk. 2. Såfremt Miljøstyrelsen ikke senest den 31. marts har modtaget særskilt indberetning, jf. stk. 1, slettes påtegning på jagttegnet om ret til jagt med rovfugle. Påtegningen kan erhverves på ny, når Miljøstyrelsen har modtaget den særskilte indberetning.

Stk. 3. Miljøstyrelsen offentliggør senest den 31. marts, hvilke oplysninger det anses for påkrævet at indberette for det følgende jagtår. For jagtåret 2018-2019 offentliggør Miljøstyrelsen ved denne bekendtgørelses ikrafttræden, hvilke oplysninger der skal indberettes.

Stk. 4. Miljøstyrelsen gennemfører med inddragelse af relevante interessenter senest den 1. september 2022 en evaluering af de indvundne erfaringer med reglerne i denne bekendtgørelse.

Dispensation og klage

§ 8. Miljøstyrelsen kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra de i § 6, stk. 1 i denne bekendtgørelse nævnte arter, der må jages eller reguleres ved brug af rovfugle.

§ 9. Den prøvesagkyndiges afgørelse efter § 5, stk. 7, kan af aspiranten påklages til Miljøstyrelsen.

Stk. 2. Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt den pågældende. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

§ 10. Miljøstyrelsens afgørelser truffet efter denne bekendtgørelse kan ikke påklages til anden administrativ myndighed.

Tilsyn

§ 11. Miljøstyrelsen fører tilsyn med overholdelse af reglerne i denne bekendtgørelse, herunder vilkår fastsat i medfør af § 8.

Straf

§ 12. Med mindre højere straf er forskyldt efter anden lovgivning, straffes med bøde den, der overtræder § 3, stk. 1, 1) og 3) og § 6, stk. 1 og stk. 3.

Stk. 2. Straffen kan stige til fængsel i 1 år, hvis overtrædelsen er begået forsætligt eller ved grov uagtsomhed, og hvis der ved overtrædelsen er

1) voldt betydelige skade på de interesser, som loven tilsigter at beskytte, jf. § 1, stk. 1, i lov om jagt og vildtforvaltning, eller fremkaldt fare herfor, eller

2) opnået eller tilsigtet en økonomisk fordel for den pågældende selv eller andre.

Stk. 3. Sker der ikke konfiskation af udbytte, som er opnået ved overtrædelsen, skal der ved udmåling af bøde tages særligt hensyn til størrelsen af en opnået eller tilsigtet økonomisk gevinst.

Stk. 4. Der kan pålægges selskaber m.v. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

Ikrafttræden

§ 13. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. september 2018.

Miljø- og Fødevareministeriet, den 27. august 2018

Jakob Ellemann-Jensen

/ Isabelle Navarro Vinten

Officielle noter

1) Bekendtgørelsen indeholder bestemmelser, der gennemfører dele af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle, EU-Tidende 2010, nr. L 20, side 7, som ændret senest ved Rådets direktiv 2013/17/EU af 13. maj 2013 om tilpasning af visse direktiver vedrørende miljø på grund af Republikken Kroatiens tiltrædelse, EU-Tidende 2013, nr. L 158, side 193, og dele af Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (EF-habitatdirektivet), EF-Tidende 1992, nr. L 206, side 7, som senest ændret ved Rådets direktiv 2013/17/EU af 13. maj 2013 om tilpasning af visse direktiver vedrørende miljø på grund af Republikken Kroatiens tiltrædelse, EU-Tidende 2013, nr. L 158, side 193.

Loven LBK nr 240 af 13/03/2019 (Bekendtgørelse om hold af fugle i fangenskab) kapitel 2, Hold af rovfugle og ugler,

§ 3. Rovfugle og ugler af de arter, som fremgår af bilag 1, ((Naturligt forekommende arter)), må ikke holdes i fangenskab.

Stk. 2. Hybrider af rovfugle og hybrider af ugler, der fremgår af bilag 1 eller 2, må ikke holdes i fangenskab.

Stk. 3. Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra forbuddet i stk.1.

§ 4. Rovfugle og ugler af arter, som ikke er nævnt i bilag 1. må kun holdes i fangenskab efter tilladelse fra Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning.

§ 5. Dispensation efter § 3, stk. 3, kan meddeles, hvis Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning finder det godtgjort, at fuglene er opdrættet i fangenskab i mindst 2. generation, jf. § 2.

North American Falconers Association (NAFA)

Department of Fish and Wildlife Service

Herunder ses en del af den rapport, gældende for staten Californien, der skal udfyldes når amerikanske falkonerer, alene, eller sammen med falkoner-aspiranter, vil rapportere indfangning, genindfangning, bortfløjning eller udsættelse af rovfugle i regionalt habitat. Markeret tekst fortæller om hvilke rovfugle der må indfanges.

State of California – Department of Fish and Wildlife RESIDENT FALCONER RAPTOR CAPTURE, RECAPTURE AND RELEASE REPORT DFW 360f (REV. 04/02/2019)
INSTRUCTIONS FOR COMPLETING REPORT: Licensees are required to report all raptor acquisition and disposition information using the Resident Falconer Raptor Capture, Recapture and Release Report (DFW 360f), within 10 calendar days to the Department of Fish and Wildlife's online reporting system. If a licensee is unable to use the Department's online reporting system, the licensee may submit relevant forms by mail to the License and Revenue Branch, fax to (916) 419-7586, email at SPU@wildlife.ca.gov, or report by telephone at (916) 928-5849. The information will be entered into the Department's online reporting system by Department staff, and the Department shall charge a nonrefundable

Administrative Processing Fee, as specified in Section 703, Title 14, of the California Code of Regulations (CCR). **Please use latitude (i.e. degree decimal - 99.999999) and longitude (i.e. degree decimal - 99.999999) when recording the location of capture, recapture, release or escape.** If a GPS unit is not used in the field, latitude and longitude may be obtained by using online tools such as Google Earth. 1. Complete all sections that apply to the activity being reported. 2. Sign and date the report. 3. Mail this report, a cashier's check, money order, personal or business check* or credit card** authorization form with the appropriate fee to the Department of Fish and Wildlife, License and Revenue Branch, 1740 N. Market Blvd., Sacramento, CA 95834 or apply in person. DO NOT SEND CASH.*** **NOTE: Only the following raptors may be captured from the wild in California: Northern goshawk (Accipiter gentilis) (outside the Tahoe Basin), Cooper's hawk (Accipiter cooperii), sharp-shinned hawk (Accipiter striatus), red-tailed hawk (Buteo jamaicensis), red-shouldered hawk (Buteo lineatus), American kestrel (Falco sparverius), merlin (Falco columbarius), barred owl (Strix varia) and great horned owl (Bubo virginianus).** The same General or Master licensee may capture no more than two nestlings of the species allowed for capture in the wild during the license year. In no case may all nestlings be captured and removed from any nest. At least one nestling shall be left in a nest at all times. Northern goshawk (Accipiter gentilis) (in the Tahoe Basin) and prairie falcon (Falco mexicanus), may only be captured from the wild by those persons awarded a Special Raptor Capture Permit by a random drawing. The permit awarded by drawing will have a capture report attached to it. This portion of the permit shall be used to report the successful or unsuccessful attempt to capture of Northern goshawk (in the Tahoe Basin) and prairie falcon from the wild, not this report. **PAYMENT POLICY** *Personal or business checks will be accepted by the Department if a name and address are imprinted on the check. Checks returned to the Department due to insufficient funds will render your permit invalid. The Department may also deny the issuance or renewal of any permit if a person has failed to reimburse the Department for the amount due. Any activity performed without a valid permit is a violation of the Fish and Game Code and therefore subject to enforcement action. **Credit Cards - Licenses, permits, tags, stamps, or registrations may be purchased with a Visa or MasterCard by completing a Credit Card Authorization Form (DFW1443). The form is available at www.wildlife.ca.gov/Licensing/Falconry. ***Cash - The Department does not accept cash at its License and Revenue Branch and regional license sales offices.

International Association for Falconry (IAF)

og

UNESCO World Heritage/ UNESCO Verdens Kulturarv

IAF.org skriver i en pressemeddelelse 10. november 2010.

"United Nations declare ancient hunting as global cultural heritage

"FALCONRY is a Living Human Heritage"

Today in Nairobi, Kenya, the United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation (UNESCO) Intergovernmental Committee for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage added Falconry, a traditional hunting method, to its List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity. Since before the time of the pyramids, over 4000 years, falconry as a hunting method has retained an unbroken thread of tradition. Fathers have been passing down skills to their children for nearly 200 generations in a chain of intangible heritage, bringing this art to us, the 21st century.

Today's modern lifestyle and rapid urbanisation have restricted opportunities to practise falconry. This has been leading to a dangerous decline in many countries. Migration from countryside to towns is a major threat to rural-based traditions and UNESCO's World Cultural Heritage lists ensure signatory governments protect traditions such as: traditional skills, knowledge and rituals, handicrafts, song, dance, art and poetry or practices related to nature. "Traditional Falconry is exceptional in that it fulfils all of these," said Frank Bond, President of the International Association for Falconry.

This is the largest ever nomination in the history of the UNESCO convention and was presented by eleven nations: Belgium, the Czech Republic, France, Korea, Mongolia, Morocco, Qatar, Saudi Arabia, Spain, Syria and the United Arab Emirates. The Abu Dhabi Authority for Culture and Heritage took the lead in co-ordinating this massive submission and UNESCO officials wrote during the inscription process that "...this is an outstanding example of cooperation between nations".

From its ancient beginnings in the Middle East falconry is now practised on all continents and has given the entire world so much. Bond pointed out, "There are a thousand falconry words

in common language, some common to many languages. For example: even the universal term 'gentleman' is derived from falconry vernacular implying a man who could fly a female peregrine, the 'falcon gentle'; falconers gave the world the first scientific book on nature 'De arte venandi cum avibus'; wars have even been avoided and stopped by diplomatic gifts of falcons." Mme. Veronique Blontrock from Belgium noted that: "In Belgium today children use a book on falconry to learn to read Flemish." Dr. Bohumil Straka of the Czech Republic said: "Flights out of major airports are protected by falconers who prevent bird strikes and save human lives. ,,

"The UNESCO submission stated "Falconry is one of the oldest relationships between man and bird, dating back more than 4000 years. Falconry is a traditional activity using trained birds of prey to take quarry in its natural state and habitat. It is a natural activity because the falcon and her prey have evolved together over millions of years; their interaction is an age-old drama. The falcon is adapted to hunt the prey, and the prey has evolved many ways to escape from the falcon. This leads to a fascinating insight into the way nature works and poses an intellectual challenge to the falconer in his understanding of behaviour. His task is to bring the actors together on nature's stage. To do this the falconer must develop a strong relationship and synergy with his bird."

Falconry is considered a low-impact activity; falconers understand that their hawks and quarry species must be preserved and have been practicing 'sustainable use' for centuries. His late Highness Sheikh Zayed bin Sultan Al Nahyan said, "It is not what you catch that is important; it is what you leave behind". Professor Tom Cade of the Peregrine Fund pointed out: "Falconers have been instrumental in the worldwide recovery of the endangered peregrine falcon and are involved in many conservation projects."

Falconers share universal principles. The same methods of training and caring for birds, the equipment used and the bonding between man and the bird are found throughout the world. It is these common shared traditions and knowledge that make falconry universal and keep it alive, even though these traditions may differ from country to country. "This recognition by UNESCO means a great deal to the preservation of a traditional way of life in many countries," said Frank Bond.

In the 13th century Marco Polo at the court of Khublai Khan (a grandson of Ghengis), described an assembly of 10,000 falconers. To celebrate this exceptional achievement 10,000 falconers from around the world are expected to assemble again, this time in Abu Dhabi in December 2011.,,

Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage

The Intergovernmental Committee for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage
has inscribed

Falconry, a living human heritage

on the Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity
upon the proposal of the United Arab Emirates, Austria, Belgium, Czechia, France, Germany, Hungary, Italy, Kazakhstan,
the Republic of Korea, Mongolia, Morocco, Pakistan, Portugal, Qatar, Saudi Arabia, Spain and the Syrian Arab Republic

*Inscription on this List contributes to ensuring better visibility of the intangible cultural heritage
and awareness of its significance, and to encouraging dialogue which respects cultural diversity*

Date of inscription

1 December 2016

Director-General of UNESCO

Irina Bokova

(Ovenstående) Et dokument (2016) fra United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) hvor landene De Forenede Emirater, Østrig, Belgien, Tjekkiet, Frankrig, Tyskland, Ungarn, Italien, Kazakstan, Korea, Mongoliet, Marocco, Pakistan, Portugal, Qatar, Saudi Arabien, Spanien og Syrien har ratificeret falkoneri som en levende kulturarv.

Organisationer i opposition:

Dansk Ornitologisk Forening (DOF) og

Danmarks Naturfredningsforening (DN)

En af de organisationer der oftest argumenterer imod falkonerer, deres faglehold, og i særdeleshed deres mulighed for at bruge rovfuglen til jagt i den danske natur, er Dansk Ornitologisk Forening (DOF) "*DOF er imod falkejagt og hold af rovfugle i fangenskab,,,*" Danmarks Naturfredningsforening (DN) falder samstemmende i, for eksempel med artiklen "*Falkejagt er udtryk for et middelalderligt natursyn.,,*"

Jeg tillader mig at fremføre artiklen som DOF bringer 13 november 2015.

DOF er imod falkejagt og hold af rovfugle i fangenskab

DOF er imod hold af rovfugle i fangenskab, fordi livet, som rovfuglene tilbydes, ikke tilfredsstillende rovfuglenes naturlige behov. DOF er meget tilfreds med at hold af danske rovfuglearter er under afvikling.

Falkejagt øger interessen for hold af rovfugle i fangenskab

Legalisering af falkejagt vil medføre en stigende interesse for at holde rovfugle i fangenskab. Herved øges antallet af rovfuglehold, og antallet af bortfløjne rovfugle vil øges når rovfuglene skal trænes, og når jagten skal praktiseres. Allerede med det nuværende relativt lave antal rovfugleholdere i Danmark, bliver DOF flere gange årligt kontaktet om bortfløjne rovfugle. De bortfløjne rovfugle øger risikoen for faunaforurening ved hybridisering og introduktion af eksotiske arter og underarter.

Ulovlig indsamling af vilde rovfugle

Øget hold af danske/europæiske rovfuglearter i fangenskab vil øge risikoen for ulovlig indsamling af disse arter i naturen, da de uhindret kan transporteres rundt i EU.

Rovfugle uegnet til hold i fangenskab

Rovfugle er grundlæggende ikke egnede til hold i fangenskab. At holde rovfugle i bur eller tøjret til en pæl som det praktiseres af rovfugleholdere er ikke foreneligt med rovfuglenes krav på ordentlige forhold. Rovfugle bør ikke holdes i fangenskab medmindre det drejer sig om opdræt af arter der er truet af global udryddelse, og hvor opdræt i fangenskab er eneste vej til bevarelse af arten. Rovfugle, der bruges som falkonerfugle, holdes ofte sultne, da dette øger deres aktivitetsniveau, når de slippes til en jagt, og ligeledes øger chancen for at fuglen returnerer til falkoneren efter endt flyvetur. DOF er imod en sådan behandling af dyr i fangenskab.

Dyrekamp

Falkejagt kan sammenlignes med organiseret dyrekamp, der arrangeres for menneskets fornøjelse, i stil med hanekampe og tyrefægtning. At rovfugle dræber dyr i naturen hver dag kan ikke bruges som argument for at mennesker skal foranstalte noget tilsvarende alene som underholdning.

Historisk

Der har ikke været tradition for falkejagt i Danmark i århundreder. Ej heller i de øvrige nordiske lande er falkejagt tilladt. At introducere en ny jagtform uden stærk rod i den danske kultur fraråder DOF på det kraftigste. Når det fra falkejægerne hævdes at falkejagt har stærk rod i den danske kultur, så er det ganske udokumenteret. Derimod var der i enevældens tid fra midten af 1600-tallet til 1810 en 'tradition' for, at der på foranledning af det danske kongehus skete indfangning af vilde vandrefalke og jagtfalke, som efterfølgende blev eksporteret til andre landes kongehuse og herremænd. Den 'tradition' vil DOF kæmpe hårdt for ikke bliver genoptaget.

Kontrol

DOF mener, at der er stort behov for opstramning af kontrollen med rovfugle i fangenskab, bl.a. med langt flere DNA-analyser og flere kontrolbesøg. Der er behov for krav om mikrochipmærkning af alle rovfugle der produceres til eksport, hvilket ikke er tilfældet i dag. Med en bedre og mere systematisk kontrol vil der ikke være usikkerhed om rovfuglenes lovlige herkomst. Et øget hold af rovfugle vil kræve en betydelig merudgift til administration og effektiv kontrol.,,

Dansk Naturfredningsforening (DN)

Danmarks Naturfredningsforening bringer 21 juni 2017.

Falkejagt er udtryk for middelalderligt natursyn

Man skal ikke holde store frie fugle i bur, mener DN, der er stærkt kritisk overfor regeringens og Dansk Folkepartis planer om at indføre falkejagt i Danmark.

Vi stiller os uforstående over for forslaget om at tillade falkejagt i Danmark.

Det er uetisk og ikke i overensstemmelse med et moderne natursyn. Og der foreligger ikke en udtalelse fra Dyreetisk Råd om det etiske i at holde rovfugle i fangenskab.

- I takt med, at vi er blevet et stadigt mere højtudviklet samfund er også dyrevelfærden rykket højt op på dagsordenen. Derfor undrer det mig, at vi nu skal til at genindføre skikke, der bygger på et middelalderligt natursyn, og at der er politikere anno 2017, der vil holde store frie fugle indespærret i bure – fugle, der om nogen har behov for at strække vingerne, siger Ella Maria Bisschop-Larsen, præsident i Danmarks Naturfredningsforening.

Falkejagt burde ikke være på dagsordenen

Vi er overrasket over, at falkejagt igen er kommet på dagsordenen. Men før det seneste møde i miljø- og fødevareministerens Vildtforvaltningsråd fik rådets formand en henvendelse fra ministeren om, at regeringen og Dansk Folkeparti nu ser positivt på at tillade jagt med falke og andre rovfugl.

Dermed er beslutningen om at indføre falkejagt reelt allerede truffet, vurderer Danmarks Naturfredningsforening:

- Vi forstår det således, at beslutningen er truffet, og at en lovliggørelse blandt andet begrundes i et ønske om yderligere muligheder for, at kommunerne kan bekæmpe råger og måger i byerne. Men det argument kan ikke begrunde falkejagt. Der er i forvejen overordentligt vide rammer for at kunne regulere måger og råger, og at ville bruge rovfugle i dette tilfælde, er i vore øjne et søgt argument, siger Ella Maria Bisschop-Larsen, der efterlyser en udtalelse fra Dyreetisk Råd om det etiske i at holde rovfugle i fangenskab.

Falkejagt er ikke foreneligt med dyrevelfærd i 2017

Falkejagt indebærer, at jagtfalke, vandrefalke, duehøge men også ørne bliver brugt i jagten. Jagtformen er kendt for sin udbredelse i særligt Asien og på den Arabiske Halvø, mens falkejagt har været forbudt i Danmark de sidste 50 år.

- Vi finder det stærkt beklageligt, at miljø- og fødevareminister Esben Lunde Larsen ikke har fundet anledning til at inddrage et nutidigt natursyn og etikken i selve holdet af rovfugle, men vi håber naturligvis, at politikerne bag ønsket om falkejagt indser, at jagtformens slagside med store frie fugle i bure ikke er foreneligt med dyrevelfærd i 2017, slutter Bisschop-Larsen.

Foreningen har i en skriftlig henvendelse til Folketingets Miljø- og fødevareudvalg orienteret om sagen og håber desuden, at miljø- og fødevareminister Esben Lunde Larsen vil genoverveje sin beslutning eller som minimum afvente en udtalelse fra Dyreetisk Råd.

Dansk Falkejagt Klub (DFK)

På Netnatur.dk kan man 23. September 2019 læse redaktionen for Dansk Falkejagt Klub, René Rask Bruun udtale sig om en noget overraskende politisk afgørelse i folketinget om indførelsen af falkejagt med naturligt forekommende rovfugle, blandt andet under indflydelse af DOF.

DANSK FALKEJAGT KLUB BEGRUNDER ANGREB PÅ DOF

Hvorfor mener Dansk Falkejagt Klub, at DOF misbruger deres indflydelse overfor miljøministeren, da hun skulle se på anvendelse af jagt med danske rovfugle?

Det bliver alligevel ikke tilladt at jage med danske rovfugle. Det havde den tidligere minister på miljøområdet ellers sat de cirka 50 danske falkonerer i udsigt.

Forslaget er dog ikke faldet i god jord hos den nuværende minister Lea Wermelin, og hun mener, at det kun skal være lovligt at jage med rovfugle, som ikke hører hjemme i Danmark.

Beslutningen har fået Dansk Falkejagt Klub til at kritisere sagsbehandlingen i et læserbrev sendt til Netnatur.dk, som kan ses herunder.

Netnatur.dk har bedt klubbens formand René Rask Bruun uddybe synspunkterne samt bedt ham se på fremtiden og på hvordan beslutningen kommer til at påvirke jagt med rovfugle i Danmark.

Hvordan bliver i ramt af beslutningen om at der ikke må anvendes danske rovfuglearter til jagt?

René Rask Bruun:

Vi bliver ramt af beslutningen ved at vi ikke generelt kan søge om oprettelse af nye hold af vandrefalk , duehøg , jagtfalk etc, som jo er de arter, der er bedst egnede til vores forhold.

På den måde arbejder DOF på at fastholde og til stadighed problematisere den situation, hvor falkonererne kun kan få tilladelse til hold og jagt med eksotiske fugle.

DOF´s rigide holdning tvinger nye falkonerer til at hente fugle til landet, som man ret beset ikke ønsker, og på den måde skaber man bevidst et problem for vores jagtform.

Det er mildest talt ikke konstruktivt, at DOF arbejder behårdt for en fastholdelse af denne praksis, der direkte strider imod deres egen naturpolitik.

I 2019 blev det for første gang i flere årtier lovligt at jage med falke i Danmark. Hvorfor mener I at DOF gør brug af politisk magtmisbrug? Hvordan burde ministeren i stedet have tacklet sagen i følge Dansk Falkejagt Klub?

Rene Rask Bruun:

Der, hvor vi mener, DOF misbruger deres indflydelse er ved, at de politisk presser de øvrige organisationer i VFR til at få " frie hænder" til fortsat at begrænse falkonererne.

Et eksempel på dette oplevede vi, da fugleholdbekendtgørelsen sidst blev revideret.

Der blev officielt fra Naturstyrelsen indkaldt til et "dialog forum", hvor alle involverede skulle sidde med ved bordet.

Vi blev dog ikke inviteret med og ikke engang en personlig opringning til formanden for Vildtforvaltningsrådet (tidligere formand red.) kunne ændre den beslutning.

Først da vi indsendte en skriftlig klage over vores udelukkelse og søgte støtte hos Friluftsrådet, blev vi indkaldt, men ikke overraskende fik vi ingen indflydelse.

Naturstyrelsen planlagde arbejdet, så der ikke skulle skrives referater af møderne i dialog forummet.

Når der skulle diskuteres emner af betydning for DFK valgte DJ's repræsentant desværre at undskylde sig og forlade møderne.

Stort set alle DOF's ønsker til den nye lovgivning blev gennemført og det eneste vi reelt kunne gøre bagefter var at skrive et kritisk og velbegrunderet høringsvar.

Hvordan ser I på fremtiden – bl.a. med hensyn til at genoptage sagen om brug af hjemmehørende rovfugle til jagt?

Rene Rask Bruun:

Det valgte man fra embedsværkets side at se bort fra og gjorde i stedet en helt nyoprettet falkoner klub på Samsø til høringsberettiget i stedet for Dansk Falkejagt Klub.

Forvaltningsretligt var det naturligvis ikke i orden, så vi klagede igen, men det antyder, hvor langt man er villige til at gå for at få vores kritik gemt af vejen for politikerne.

Den anden klub valgte meget belejligt ikke at indsende noget høringsvar og eksisterer ikke længere.

Med hensyn til fremtiden forventer vi, at der kommer en afklaring på situationen. Ikke mindst fordi både Friluftsrådet og DJ har tilkendegivet at de ønsker jagt med de hjemmehørende arter og en lempelse af mulighederne for generationsskifte af de eksisterende hold af rovfugle.

Dermed kommer det til at svare til de regler, der gælder når ornitologer skal videregive registrerede ægsamlinger til deres efterfølgere.

Dem er der i øvrigt mange gange flere af end der er hjemmehørende rovfuglehold i Danmark og det er ikke overraskende helt ukompliceret at generationsskifte dem!

International Association for Falconry (IAF.org)

IAF - International Association for Falconry & Conservation of Birds of Prey.

Artiklen Ethical and Scientific Aspects Concerning Animal Welfare and Falconry, er hentet fra IAF - International Association for Falconry & Conservation of Birds of Prey, og er skrevet af de to tyske professorer og doktorer i Veterinærmedicin, Thomas Richter & Peter Kunzmann. Artiklen findes udgivet på flere sprog men desværre ikke dansk, hvilket jeg syntes er rigtig ærgerligt, da den meget koncist drøfter de etiske og videnskabelige aspekter omkring dyrevelfærd i relation til falkonerens rovfugle. Jeg vil derfor frit oversætte artiklen til dansk over de næste 11 sider:

Enhver form for interaktion vi mennesker har med dyr for tiden, synes at blive testet og gransket af samfundet. Dette gælder for jagt, og i særdeleshed for jagt med rovfugl. Denne artikel vil evaluere om det at være falkoner, og det at bruge rovfuglen som jagt partner, er moralsk og biologisk foreneligt med vores tanker om dyrevelfærd.

Moral

Moral, er efter min overbevisning, råd omkring hvordan vi opfører os ordentligt. Moral giver os svaret på spørgsmålet: "Hvordan skal vi opføre os?" I middelalderen for eksempel, i tiden for Paven og kejsere, blev beslutningstagning gjort let, for beslutninger kom fra autoriteter. I dag er der ikke nogen universel moral tilbage. Alle er tvunget til at reflektere over om hans eller hendes opførelse er rigtig eller forkert.

I dag kan jeg personligt træffe afgørelser blandt mange emner. Hvis jeg ikke kan lide smagen af spinat, er jeg ikke tvunget til at spise det. Men hvis mit mål er ved lov at regulere hvordan andre mennesker lever deres liv, er det min pligt at retfærdiggøre måden jeg tænker på. Argumenterne jeg bruger må være fornuftige og uden modsætninger. Det ville blive så meget simplere hvis andre mennesker var enige i min beslutning; men i tilfældet med spinaten, ville jeg ikke entydigt få opbakning.

Der findes et grundlæggende princip i filosofien som er princippet om lighed. Lige ting skal behandles på samme måde. Ulige ting skal behandles forskelligt. Et menneske agerer fornuftigt når han eller hun tager beslutninger om sammenlignelige temaer på

samme måde (wimmer, 1980, by Mueller, 1995, P.87). Det betyder: hvis den etiske vurdering er kendt for en mulig måde at agere på, og at der er en anden mulig måde at agere på, sammenlignelig med den første, må vurderingen nødvendigvis være den samme. På samme måde vil jeg sammenligne det at holde rovfugle med det at holde andre dyr, og sammenligne det at jage med rovfugl med andre jagtmetoder.

Etik

Etik er den del af filosofi som laver videnskabelige undersøgelser af vores moral. Forholdet mellem moral og etik kan sammenlignes med forholdet mellem sygdom og medicinsk videnskab. Etik er super-individualistisk. At forbyde spinat ved lov af den ene årsag, at jeg personligt ikke kan lide det, ville være svært gennemførbart hvis det blev vægtet i et kritisk etisk perspektiv.

For at kunne beslutte om hold- og jagt med rovfugle passer med principperne for dyrevelfærd, bliver vi nødt til at gennemføre fire trin:

01. En etisk og videnskabelig gennemgang der omhandler byttedyret,

02. En etisk og videnskabelig gennemgang af rovfuglene brugt til jagt ved at anvende konceptet om Mød Behovet og Undgå Skade, et etologisk skema ((læren om dyreadfærd)) der er accepteret af de fleste videnskabsfolk der beskæftiger sig med dyrevelfærd i de tysktalende lande.

03. Når der nu de facto ikke er nogle handlinger, udført af mennesket, der entydigt har gode eller negative aspekter, så er der en afvejning af de fordele menneskets handlinger har af betydning (for eksempel jagt med rovfugl), versus den skade falkonerens jagt måtte forvolde.

04. En synopsis og en konklusion.

I. En oversigt der omhandler byttedyret.

For at stille sig spørgsmålet om det at være falkoner og at gå på jagt med rovfugle kan accepteres moralsk, må du først svare på disse spørgsmål:

01. Er jagt overhovedet acceptabelt?

02. Er det at slå et dyr ihjel ved hjælp af et andet dyr, til fordel for mennesket, acceptabelt?

03. Er jagt med rovfugl mindre acceptabelt end andre jagtmetoder?

Til det første spørgsmål:

Hvilke indvendinger kan man have imod jagt? Jagt betyder at man slår dyr ihjel. Det første spørgsmål er selvfølgelig: er det at slå dyr ihjel acceptabelt? Det at slå dyr ihjel er efter vores mening tilladt, antaget at der er en retfærdiggørende årsag. Hvilke retfærdiggørende årsager der kan være, afhænger af den kulturelle kontekst og de personlige meninger man har som individ. Svarmulighederne strækker sig fra ingen årsag overhovedet til selvforsvar, forsvar af menneskets ejendom, forsvaret af naturen (som ved skadedyrskontrol såvel som ved bæredygtig nedlægning af byttedyr i sport jagt) og som høst af en ernæringskilde (især for menneskets ernæring), til en hvilken som helst årsag.

De mest typiske svar på spørgsmålet om hvad der retfærdiggøre at slå ihjel (på jagt) er:

* Ingen årsager

* Kun i selvforsvar

* I selvforsvar og i forsvaret af menneskets ejendom, i forsvaret af naturbevaring og som ernæringskilde.

* Hvilken som helst årsag

Der findes ikke nogen metode der vil afsløre hvilken af årsagerne som er endegyldigt den bedste, men man kan forsøge at se på hvilke konsekvenser det vil have, hvis vi advokerer for én af disse årsager.

* Hvis der ikke er nogle årsager overhovedet der retfærdiggør drabet af et hvilket som helst dyr, så må du som menneske ikke tage medicin, hvis du tilfældigvis skulle blive smittet med bændelorm.

* Hvis 'kun i selvforsvar' er din retfærdiggørende årsag, må du godt tage medicin og slå bændelormen ihjel, og du må sågar slå ræven ihjel hvis du kan bevise at ræven er en trussel for dig ved sin smitte af *Ecchinococcus multiloculari* ((Dværgebændelorm)) eller rabies.

* Hvis forsvaret af menneskets ejendom er acceptabelt for dig som en retfærdig årsag, så må du slå forskellige arter af dyr ihjel der er problematiske for dig, for eksempel rotter og mus, vilde grise, som er et stort problem for landmænd og deres afgrøder, ligesom vilde kaniner, der ødelægger jernbane installationer, campingpladser og kirkegårde.

* Hvis naturbevaring er en acceptabel og retfærdiggørende årsag til at slå dyr ihjel, så kan du slå kødædere ihjel for at undgå at de udrydder sjældne dyrearter (som regulering af ræv i Tyskland for at beskytte den sidste population af ryper) såvel som at bevare og redde det hvide næsehorn i Sydafrika som jagttrofæ.

* Hvis det er en acceptabel årsag til at slå dyr ihjel, at vi konsumerer og forbruger dyreprodukter (som kødet, pelsen eller huderne), så indebærer det også at vi må nedlægge vilde dyr. Og for en god ordens skyld, så betyder nedlægningen af vilde dyr i naturen som regel mindre lidelse for dyrene, end når der skal slagtes dyr fra landbrugsproduktionen, som i de allerfleste tilfælde bliver opbevaret under ret kumre vilkår.

Nu kan du beslutte dig for hvilke konsekvenser du er villig til at bære, og du kan spørge dine medmennesker hvad deres mening er. I det vestlige europa, er det at slå dyr ihjel i selvforsvar, forsvaret af menneskets ejendom, for naturbevaring og som et tilskud til vores kost, en acceptabel logik for de fleste folk.

Vi er nu nået til det andet spørgsmål om hvorvidt det er tilladt at bruge ét dyr til at slå et andet ihjel. Den mest typiske kødæder der slår dyr ihjel til menneskets fordel, er katten der fanger mus. Det er vores pligt at studere hvorvidt at det at der fanges mus af katten, lad os sige til landmandens fordel, er mere acceptabelt end det at fange kaniner ved hjælp af en duehøg der jager sammen med falkoneren. Selvsagt er der substantielle forskelle imellem de to tilfælde - men i begge tilfælde har duehøgen en fordel frem for katten. For det første respekterer katten ikke jagtsæsoner og fanger for eksempel brystgivende musse-mødre med det resultat, at hendes museunger dør. Det andet problem for katten er, at katten ikke respekterer loven om naturbeskyttelse og fanger altså fredede arter som eksempelvis visse sangfugle.

Hvis der er konsensus mellem mennesker om at kattens fangst af mus er acceptabelt, så kan jeg ikke se nogen årsag til at det at fange harer med en duehøg (eller duer med en falk, osv.) skulle være umoralsk.

For at kunne svare på det tredje spørgsmål, om det at gå på jagt med rovfugl er mere umoralsk end andre jagtmetoder, vil vi sammenligne falkonerens jagtmetode med jagt ved brug af rifler og bøsser. Denne sammenligning giver positive udslag for falkonerens jagtmetode. Rovfuglen er en del af naturen, og byttedyret kender rovfuglen særdeles godt. Både Rovfuglen og byttedyret deler en lang periode af evolutionen. Jagt med rovfugl foregår i stilhed, jagten forstyrrer kun det potentielle byttedyr og ikke alle de andre vilde dyr, og jagten involverer mennesker i langt mindre grad end ved bøsse jagt. I tillæg er det værd at nævne, at falkejagten ikke efterlader en masse blyhagl og hagl i naturen, og derfor er mindre forurenende for miljøet. Fra et økologisk synspunkt, er jagt med rovfugl en langt mindre forstyrrende jagtform.

Drab og at såre byttet. I bøsse-jagten på byttedyr vil der fra tid til anden være dyr som bliver anskudt men ikke dræbt med det samme. De vil dø efter noget tid, med en del lidelse undervejs. Dette er meget usandsynligt i jagten med rovfugl. Enten fanger rovfuglen ordentligt, eller også undgår byttedyret at blive fanget, og slipper uden fysiske mén. Falke slår deres byttedyr ihjel hurtigt, og med andre rovfugle (våger og høge) kan byttedyret som regel nås inden for sekunder og slås ihjel af falkoneren.

Der er ikke nogen risiko for at andre mennesker bliver sårede hvis man anvender jagt med rovfugl som jagtmetode. Ja, der er sågar ikke engang risiko for at menneskets

ejendom tager skade. Af samme årsag er falkoneren meget populær hvis målet er at nedbringe hare-populationen på kirkegårde, i industriområder eller på campingpladser.

En anden interessant mulighed for falkoneren, er at finde anvendelse som en der skræmmer krager, måger og hejrer væk fra lufthavne, lossepladser eller fiskefarme. Det er ofte nok bare at lade en falk flyve, for at få fuglene til at forlade området.

II. Oversigt omhandlende rovfugle brugt i jagt.

For at kunne afgøre om der er specielle problemer ved at holde og træne rovfugle til jagtformål, må man håndtere følgende spørgsmål:

* Er det at holde dyr, og da specielt "vilde dyr", af mennesket acceptabelt?

* Er den specielle måde falkonerer holder og træner rovfugle på til brug i jagt acceptabel?

"Vilde" versus "domesticerede/tamme" dyr: De fleste borgere accepterer at man holder dyr. Det kan verificeres ved at se det store antal af kæledyr som holdes, ja man estimerer at 100 millioner kæledyr bliver holdt privat i Tyskland alene. Mennesker har

altså et stort behov for at leve sammen med dyr. Standpunktet om at "den der elsker dyr, holder ikke dyr" er kun delt blandt et fåtal af vores medborgere.

Dette leder os videre til underspørgsmålet om hvorvidt at det at holde dyr hvis artsfæller normalt lever i naturen ("vilde dyr") er tilladt, eller om man kun må holde domesticerede/tamme dyr? Dette, at holde "vilde dyr", bliver også accepteret af vores landsmænd. Tænk på det høje antal af fisk der holdes i aquarium, såvel som papegøjer, reptiler og amfibier, stort set alle af dem er vilde. Vi har også brug for at få slået fast om det at tilhøre en (under)art(1) der normalt lever som vild, kræver en speciel status. Hvis man bruger princippet om lighed - hvilket betyder at anvende moral princippet - må du forkaste denne idè. Ethvert dyr som er i hænderne på mennesker skal der blive taget ordentligt vare på, uden at behandle "vilde dyr" og "tamme dyr" forskelligt. En speciel moral-status for "vilde dyr" må også forkastes, hvis man tager de biologiske perspektiver i betragtning. Der er ingen evidens for at der er fundet nye adfærdsmønstre foranlediget af domesticeringen, kun en øgning eller sænkning i intensiteten af allerede eksisterende adfærd. Kriteriet for dyrevelfærd kan ikke være hvor længe et dyr eller dets forfædre har været i hænderne på mennesket, men om det er muligt at opfylde dyrenes behov imens det holdes af mennesket. Med andre ord, om måden vi huser vores dyr på tillader dyret at adaptere til de nye omgivelser eller ej. For at give et eksempel: Vi ser ikke noget problem i at holde et dyr som sub-art, fra hvad der normalt er et fritlevende dyr så længe der ikke er tegn på at det lider, får skader eller oplever smerte. Ikke desto mindre, at holde en tam hest, der viser stereotypiske adfærdsproblemer som 'wind-sucking', har skader på hovene fordi det er tvunget til at være i et miljø af forarmende tilstand, er efter min mening, et stort dyrevelfærdsproblem.

'Meet Demands and Avoid Damage' konceptet

Som et redskab til at beslutte hvorvidt at falkonerens jagt med rovfugle har signifikant relevans for dyrevelfærd kan man benytte konceptet Mød Behovet og Undgå Skader. Dette koncept blev udviklet af en gruppe af Sweiziske og Tyske veterinærer med speciale i dyreadfærd/etologi (ethological working group of the German Veterinarian Society, Tschanz et al., 1987) først publiceret i 1987. Til dags dato, er det den mest udbredte metode der anvendes for at finde ud af hvorvidt et fænomen har dyrevelfærds-relevans eller ikke.

Konceptet om Mød behovet og Undgå Skader oprinder af den antagelse, at enhver organisme er istand til selv-kreation ((yngle)), og selvopretholdelse. Hvorvidt et dyr kan klare sin selv-kreation og selv-opretholdelse tilstrækkeligt, kan evalueres ud fra om dyret klarer at opnå dets behov og kan undgå at gøre skade på sig selv. Dyret anvender, for at opnå disse mål, dens fysiologi, dets morfologi ((form/størrelse/udseende)), og adfærdsmæssige udstyr tilegnet gennem evolutionen og individuel ontogenese. Således udstyret i denne tilstand, anvender eller undgår dyret strukturer eller tilstande i deres miljø (hvis et dyr bliver holdt af mennesket, er det mennesket der står for strukturerne og tilstandene). Hvis dyrets evne til at tilpasse strækkes over evne, sker der fysiologisk, morfologisk og/eller etologisk skade.

Fysisk skade kan som regel opdages let, ja selv for mennesker der ikke har forstand på den gængse dyreart, og der er ingen tvivl om, at fysisk skade har stor relevans for dyrevelfærd. Etologisk skade vil kunne genkendes som forstyrret adfærd som stereotypisk, og er som oftest ikke så let at opdage, så der er langt mere diskussion om hvorvidt forstyrret adfærd virkelig indikerer en dårlig velfærd. Konceptet om Mød Behovet og Undgå Skader påstår, at hvis der er en signifikant antal af skadede eller sårede individer der korrelerer med en bestemt måde at huse eller at holde dyr på, vil denne måde blive genkendt som værende ikke-kompatibelt med dyrevelfærd. For at kunne dømme et hold på denne vis, er det vigtigt at man tager skadens grad af alvorlighed med i sin overvejelse.

For at kunne svare på det 2. spørgsmål skal vi se mere indgående på de metoder som falkoneren anvender.

Først må det nævnes, at under fældningstiden bliver rovfuglene mest holdt i voliører (såkaldt fælde-gård). Under jagtsæsonen, og særligt før den egentlige jagt, bliver fuglen tøjret på begge af sine to ben og sat fast, enten på en blok eller på falkonerens hånd. Den såkaldte falkoner metode er kun retfærdiggjort for fugle der deltager i jagt, hvor fuglen også har mulighed for at flyve frit og ofte igennem sæsonen. (For i øvrigt: når man holder andre arter af kæledyr, er tøjring en meget udbredt metode til at lede dyret og er helt accepteret moralsk. Næsten alle hunde, og rigtig mange katte, bliver ledt i halsbånd og snor, heste har en grime på og styres i tøjlerne som bringer langt mere kraft til dens sensible mund, end kraften der leder rovfuglen i dens tøjler på benene.)

Fører tøjring til lidelse for fuglene? Hvad angår bevægelsesaktiviteterne har de fleste mennesker den forkerte opfattelse. Denne opfattelse stammer måske fra menneskets

drøm om frihed (se bare reklamerne for Malboro Tobaks Kompagniet på verdensplan), og fra vågernes opførsel, hvor de glider på termiske opvinde. Denne svævning kræver langt mindre energi end den aktive flyvning af en vandrefalk eller duehøg. Og selv vågerne flyver ikke for sjov. De har brug for at svæve for at få øje på ådsler eller for at markere deres territorium for fremmede. Videnskabelige undersøgelser viser, at rovfugle er meget optaget af at spare energi ved at hvile og ved at undgå at flyve. Vildtlevende vandrefalke ud for kysten af Holland, er blevet observeret i vinterperioden hvor der var mange byttedyr (ænder, måger, etc.) let tilgængelige. Vandrefalkene fløj i gennemsnit i halvandet minut om dagen - præcist nok til at fange en and (Bednarak, 2002), og derefter hvilede de, indtil sulten fik dem på vingerne igen den næste dag, hvor de igen jagede i omkring halvandet minut. Falkonerer er meget optagede af at deres fugle er fysisk veltrænede, fordi en mindre stærk og konditioneret fugl, vil ikke fange så meget bytte, hvis noget overhovedet. Falkoneren er meget optaget af at hans/hendes fugle får så meget flyvetid og erfaring som muligt.

Træningen af rovfuglen betyder i første instans at gøre tam. Selv om det at gøre fuglen tam varierer meget fra rovfugleart til rovfugleart, kan det kun gøres via tålmodighed. Negative sanktioner, som dem der anvendes overfor hunde og heste for eksempel, er katastrofale for en rovfugls læringsprocesser. Alle fugle har det til fælles, at de har meget mindre kapacitet til at lære end pattedyr. De er simpelthen for "dumme" til at forstå sanktioner. De vil bare blive bange som et resultat. Så, hvis vi accepterer træningen af hunde eller heste, så må vi acceptere træningen af rovfugle desto mere.

Rovfugle, uanset om de lever frit eller i fællesskabet med mennesket, jager kun såfremt de er sultne (eller parrer sig eller i opdrættet af deres unger). Rovfugle, som alle kødædere, har evnen til at spise langt mere end deres virkelige ernæringsbehov for én dag, hvis de har haft en succesfuld jagt. Når falkoneren er i jagtsæsonen må denne kontrollere meget nøje hvor meget føde rovfuglen får i sig, for at fuglen opretholder sin motivation for jagten - men fortsat er stærk nok til jage med succes. Hvis denne nøje administrering af føde gøres rigtig, vil falkonerens fugl være i samme tilstand som den vilde artsfæller i det fri. Hvis vi spørger os selv om vi synes det er rimeligt og moralsk acceptabelt at fodre en rovfugl med mindre føde end den kan spise som et maximum, bliver vi nødt til at sammenligne fodringen af fugle med fodringen af andre dyr, og selv af mennesker. Rigtig mange dyr har en kontrolleret diæt for at få den i en tilstand af maximal fitness. jeg kan ikke se en moralsk forskel i at fodre på en måde der

tilfredsstillere dyrets behov (heste, hunde, fugle, selv mennesker) men forhindrer det i at blive overvægtig.

Ved at anvende konceptet Mød Behovet og Undgå Skader, kan vi konkludere: Succesfulde falkonerers rovfugle viser ikke tegn på fysisk skade generelt. Der er kun et enkelt patologisk problem tilbage som har forårsaget en alvorlig sygdom, den såkaldte hummfodssygdom. Denne forekom specielt i vildt indfangede falke. Man mener at årsagen er en for hurtig forandring i metabolismen (Heidenrich, 1996). I tillæg har man mistænkt dårlige siddepinde (Tommer, 1992). Hummfodssygdom kan forhindres via godt logi, god ernæring og god administrering, i både den opdrættede og den vildt indfangne fugl. En succesfuld jagt med en rovfugl er dikteret af at fuglen er i perfekt tilstand.

Forstyrret, og specielt stereotypisk adfærd, som vi kender så godt fra tamme og ikke-tamme dyr der holdes under dårlige miljøforhold, såsom vævning, 'wind-sucking', og at gnave af krybben, rør-tygning hos soer eller plukning af fjer hos fjerkræ og papegøjer, er ikke blevet observeret hos falkonerens fugle. Der er ingen evidens for at de etologiske behov hos falkonerens fugle, ikke bliver mødt i det typiske hold- og træning af rovfugle til brug i jagt.

Selv hvis du beskuer jagt med rovfugle fra et æstetisk perspektiv, vil du ikke finde nogle modsætninger. Så vidt vi ved, har dyr ikke nogen tørst efter frihed. Jagt med rovfugl er et af de aller bedste eksempler på frivilligt samarbejde mellem et dyr (hvis artsfæller lever vildt) og mennesket. Jeg er personligt fascineret af jagt med rovfugl, fordi rovfuglen skal være i fysisk god form og adfærdsmæssig i god form, endda på et meget højt niveau, for at være en god jæger. Og denne succesfulde jæger accepterer samarbejde med lille mig ud fra en positiv læringsoplevelse. Fuglen samarbejder til trods for at den flyver fuldstændigt frit. Den kunne flyve sin vej med lethed - og som en succesfuld jæger - ville den uden problemer kunne overleve i den vilde natur.

Alt hold af dyr kræver ressourcer i form af materialer og viden.

Succesfulde falkonerer beviser at de har tilgang til disse ressourcer, ellers ville de ikke være succesfulde.

III. Fordele.

Som vi har set, er der ikke nogle synderlige dyrevelfærdsproblemer for falkonerens jagt med rovfugl. ydermere kan vi se nogle signifikante fordele som resultat af det:

Fordele for mennesket:

* Jagt med rovfugl er en fornøjelse for mange mennesker - i Tyskland hører den til den grundlovssikrede ret til frihed. (højesteretsdom).

* Den tamme rovfugl med uforstyrret adfærd, er en stor potentiel gave for videnskaben. Det meste af det vi ved om rovfuglens adfærd, specielt deres adfærd omkring reproduktion, har vi fra trænedede rovfugle.

Fordele for naturbevaring:

Vi kan tilskrive det intime rationale og den intuitive viden som falkonerer har fra deres fugle, specielt omkring deres etologi, det faktum at vi succesfuldt har fået rovfugle til at yngle i fangenskab. Det skabte et grundvilkår der ikke kun tjente falkonerernes egne interesser og behov for fugle, men som har tjent mange udsættelsesprogrammer over hele verdenen. Særligt vandrefalk populationer, både i Tyskland og i United States, som har høstet stor fordel af de mange tusinder af opdrættede fugle der er blevet sat ud i naturen.

3. Fordele for dyrevelfærd.

Tilskadekomne og ellers hjælpeløse rovfugle kræver den rette veterinære behandling - men derefter kan de ikke bare slippes fri uden speciel genoptræning der baserer sig på metoderne og erfaringen som falkonerer har.

IV. Opsummering og Vurdering

Afvejning af fordele og ulemper:

Der er en lang liste af fordele for falkonerens hold af rovfugle til jagt.

- For falkoneren er jagten med rovfugl en kilde til lykkefølelse, udfordring og nydelse.
- Jagt med rovfugl er den mest passende jagtmetode ud fra et økologisk perspektiv.
- Byttedyrets stress er, sammenlignet med andre jagtmetoder, ret lav.
- Falkoner fugle er uvurderlige hvad angår videnskaben, specielt i etologisk og reproduktiv videnskab.
- At overvære den naturlige adfærd hos en rovfugl - og jagt med rovfugl er èt og samme
- er et grundlag for uvurderlig fortjeneste.
- Falkonerens viden og engagement skabte grundlaget for mange nye populationer af fugle som ellers var udryddet.
- Falkonerens viden og teknikker udgør de basiskrav der kræves for succesfuldt at kunne rehabilitere tilskadekomne og ellers hjælpeløse vilde rovfugle.

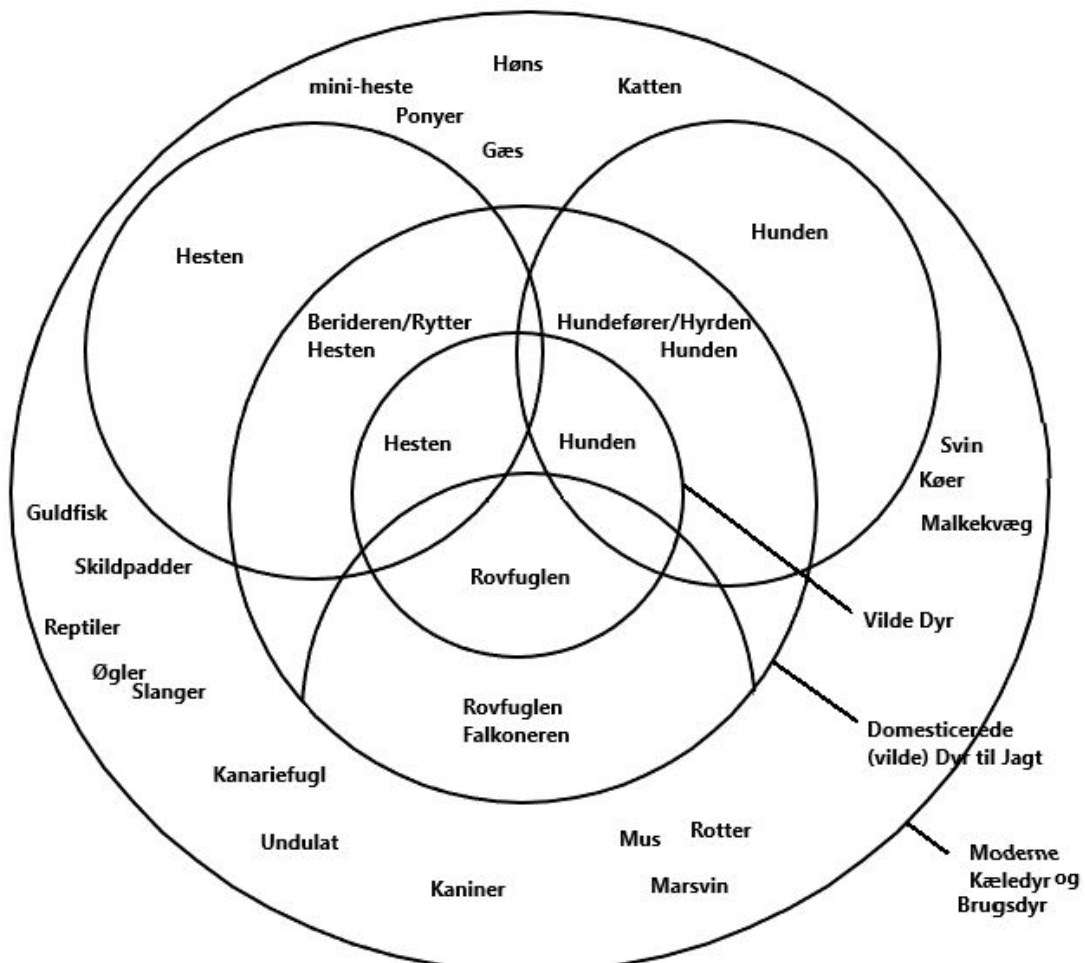
Er der nogle hindringer?

Den moralske ulempe for falkonerens jagt med rovfugl er ikke tilstede.

Fra et biologisk perspektiv kunne vi ikke opdage nogen dyrevelfærds relevans der skulle opdages gennem Mød Behovet og Undgå Skader konceptet. Sammenlignet med livet i naturen, har en tam rovfugl et langt mere behageligt og sikkert liv.

.....

Figur 2. Illustration af vilde dyr (primære cirkel/centrum), mange tusinde års domesticering af de vilde dyr til brug i jagt (sekundær cirkel), og de historisk moderne kæledyr i bur, indhegning, bokse, terrarier, akvarier, etc samt brugs- og slagtedy (tertiære cirkel).

Cirklen for rovfuglen er ikke ført ud i den moderne kæledyr-zone. Dette skal være med til at illustrere hvordan vi accepterer hundens og hestens moderne kæledyr-vilkår og dyrevelfærd i en evolutionær historisk udvikling, som vi gør det for en lang række andre, oprindeligt, vilde dyr.

At rovfuglen ikke er ført ud i den terciære cirkel, kan skyldes både det faktum at den egner sig dårligt til at være moderne kæledyr i traditionel forstand, men også, at accepten og forståelsen af falkoner kulturen mangler. Man kan også se på det, som at det tjener rovfuglen godt, at den 'kun' når den sekundære cirkel hvor symbiosen med jægeren/falkoneren bibeholder den i naturen hvor den kan jage naturligt.

The Five Freedoms.

Samme forfattere (Richter & Kunzmann) skriver på hjemmesiden Raptor Welfare.org om De 5 friheder (The Five Freedoms). Konceptet om De 5 Friheder, eller måske rettere udeblivelser, blev skabt af The Farm Animal Welfare Council i 1979. Det fokuserer på landbrugsdyr, som alle er sociale dyr - et adfærdsmønster som man ikke kan sige at de har til fælles med rovfugle. Rovfugle lever efter eget valg overvejende alene. Derfor er selskabet fra dyr af deres egen slags ikke en absolut nødvendighed, som det vil være for et flokdyr.

The Five Freedoms er:

1. Udeblivelsen af sult og tørst, via altid tilgængeligt vand og en diæt der opretholder den fulde sundhed og styrke.
2. Udeblivelsen af ubehag, gennem tildelingen af et passende miljø som indeholder ly og et behageligt sted til at hvile.
3. Udeblivelsen af smerte, skader og sygdom gennem forebyggelse, hurtig diagnose og behandling.
4. Friheden til at udtrykke en normal adfærd gennem tildelingen af nok plads, ordnende faciliteter, og selskabet af dyr fra samme art.
5. Udeblivelsen af frygt og stress gennem sikringen af forholdene og behandling således at mental lidelse undgås.

på nær at have selskab, som forklaret indledningsvis, er falkonerens fugl dækket af alle disse bestemmelser.

Det Dyreetiske Råd

Det Dyreetiske Råd skriver i en udtalelse omkring jagt med rovfugle d. 6. januar 2006 under punktet: *Arter af rovfugle - at " Brug af udenlandske fugle medfører en risiko for faunaforurening, hvis fuglene flyver bort. Det Dyreetiske Råd ser derfor en fordel i at anvende arter af rovfugle, der i forvejen forefindes i Danmark.,,* DOF og Birdlife International nævner også faunaforurening som kritik af falkonerens fugle. Vi skal derfor se nærmere på kilderne til bekymringen og perspektivere ved også at anvende andre kilder omkring dette fænomen.

Hybrider og anvendelsen af eksotiske rovfugle

Eksotiske bortfløjne rovfugle og hybridisering blandt naturligt forekommende rovfugle i naturen

Hubbs princip, eller desperations-hypotesen, beskriver en situation i hvilke dyr kan hybridisere: " a rare individual fails to find a conspecific mate and settles on a mate of a common species ([Hubbs 1955](#) i Coulson, J.C. et al.2020). In raptors, the rarity of one parent species may arise because of vagrancy, range periphery, endangerment, natural range expansion, invasive species, and escape ([Newton 1979](#), [Hamer et al. 1994](#), [Vali et al. 2010](#), [De Broyer 2013](#), [Elorriaga and Munoz 2013](#) i Coulson, J.C. et al. 2020).

I 2016 kunne man se et genopslag på Birdlife International: "*BirdLife asks for a ban on the production and keeping of hybrid falcons in the EU and beyond due to the unacceptably high risk of unnatural genetic introgression to native wild falcon populations in the EU, and especially to the globally threatened Saker Falcon (Falco cherrug),,*

De uddyber nærmere: Ved at parre sig med vilde arter vil disse unaturlige hybrider ultimativt risikere at medføre lokal genetisk forurening, som for eksempel til Vandrefalken og den globalt truede Sakerfalk igennem mekanismen genetisk introgression (Nittinger f et al. 2007). Introgression er udveksling af gener mellem populationer vis individer hybridiserer, hvilket opnås når hybrider krydses tilbage til den éne eller begge forældre-populationer(Rhymer JM et al.1996).

Ydermere skriver Birdlife, at bortfløjne hybrider kan også forvolde andre bevarings-problemer som aggression imod indfødte falke.

Men som jeg læser det er hybridisering almindeligt forekommende i naturen: "Naturlig hybridisation er blevet rapporteret for mange arter af rovfugle indenfor Accipitriformes, Strigiformes, and falconiformes, og varierer i frekvens fra isolerede tilfælde til at være relativt almindeligt forekommende i stabile hybrid zoner.,, (McCarthy 2006 in J.O. Coulson et al 2020).

"Ornitologer er i stigende grad opmærksomme på den udbredte genomiske kompatibilitet og potentialet for hybridisering mellem, hvad der syntes at være uens arter (Grant og Grant 1992 i Eastham C.P. 2005), til en sådan udstrækning at hybridisering mellem flyvende arter er betragtet som mere almindeligt end man hidtil

troede (Gill 1998 i Eastham, C.P. 2005) Mayr og Short (1970) estimerede at op til 10% af nordamerikanske fuglearter ofte hybridiserer; det er så udbredt at hybrider sågar er inkluderet i fuglekigges opslagsbøger (Sibley 2000 i Eastham, C.P. 2005). Forekomsten af naturlige hybrider menes ikke at være en trussel mod integriteten af en art, til trods for at de kan udfordre den biologiske arts koncept om taxonomi (Brookes 1999 i Eastham, C.P. 2005). Blandt de fritlevende vilde rovfugle bliver sådan hybridisering i stigende grad dokumenteret på det sub specifikke (Fefelov 2001 i Eastham, C.P. et al. 2005), på det specifikke (Hamar et al. 1994 i Eastham, C.P. et al. 2005), og selv på det intergeneriske plan (Corso and Gildi 1998 i Eastham, C.P. et al. 2005). Introgressive hybridisering kan derfor være en process i hvilken arter udvikler sig, frem for en situation der vil underløbe dem.,,

I artiklen Commentary: defining raptors and birds of prey (McClure, Christopher JW et al 2019) foreslås der en ny fylogeni (arters beslægtethed) for kødædende fugle modificeret efter Mindell (2018), hvor alle fugle i det grå felt skal tilhøre kategorien Raptor. Artiklen er et eksempel på hvordan rovfuglearters beslægtethed forsat diskuteres af videnskaben.

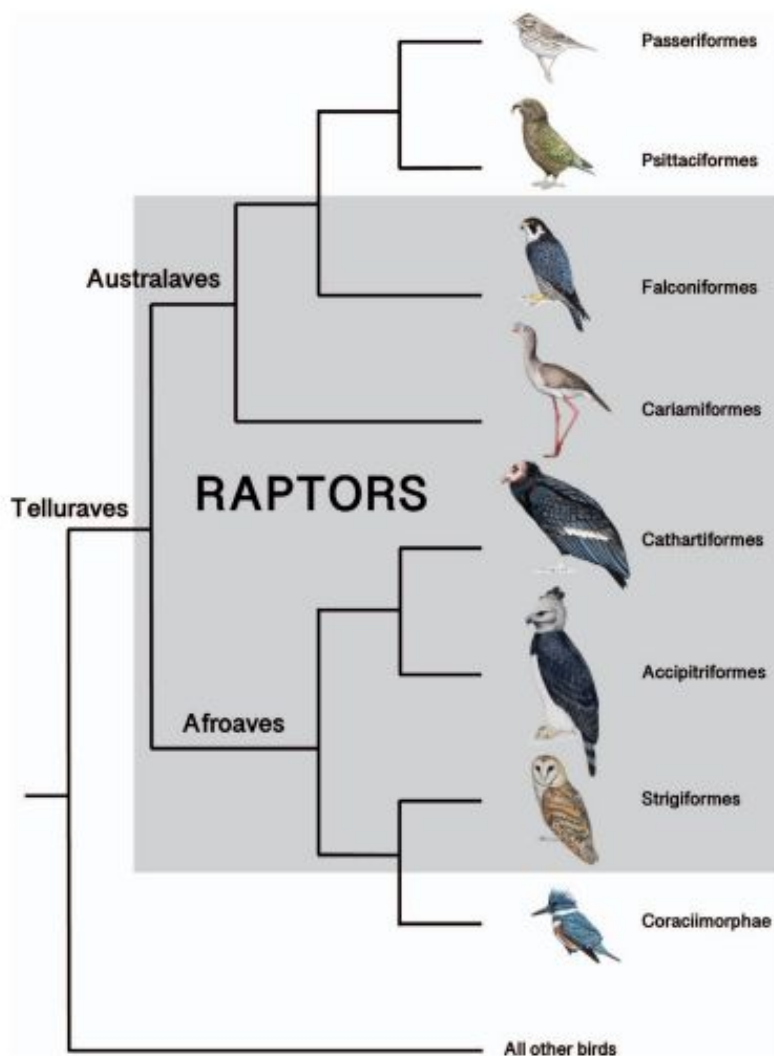

Figure 1. Phylogeny of core landbirds modified from Mindell et al. (2018). The shaded box encompasses the raptorial grade (see text), within which we propose that all orders are considered raptors. Raptors as a group is paraphyletic and mostly share the raptorial lifestyle passed down from their single common ancestor. Such grouping assumes then that the raptorial lifestyle was lost twice independently with the ancestors of both the Coraciimorphae and Passeriformes/Psittaciformes clades. Note that the superorder Coraciimorphae contains six Orders: Coliiformes (mousebirds), Trogoniformes (trogons), Coraciiformes (bee-eaters), Piciformes (woodpeckers), Leptosomiformes (cuckoo-rollers), and Bucerotiformes (hoopoes and hornbills).

Det amerikanske fish and wildlife service i Californien sonderer ikke mellem hold af rene arter rovfugle og eksotiske rovfugle, da de mener, at falkoneren passer lige godt på begge arter, og at truslen for de naturligt forekommende vilde rovfugle, i tilfælde af en bortflyvning, er den samme, uanfægtet hvilken af arterne der måtte bortflyve.

I kapitlet for 'Falkonerens mistede høge' (Bolton, M. 1997) beskrives det hvordan at man generelt har opfattelsen af, at for en høge der bortflyver i et terræn og fauna der passer til høgen (hvilket burde være tilfældet for naturligt forekommende høge der anvendes i falkonerens jagt), er evnen til overlevelse i høj grad præget af fuglens form/tilstand på

tidspunktet hvor den bortflyver, mængden af indhentet jagt-erfaring, samt den tid det tager for fuglen at miste sin tamhed ved fraværet af mennesket.

Kenward (1981) analyserede skæbnen for Duehøge der blev importeret fra Finland til britiske falkonerer mellem år 1970-1978. Af de 33 bortfløjne duehøge var 13 formodet i live i mindst 20 dage efter bortflyvning (39%). To blev fundet døde i løbet af en 20-dages periode, og 18 af dem blev ikke lokaliseret nogensinde igen. I en eksperimental udsætning af radiomærkede Duehøge overlevede 4 ud af 10 (blev monitoreret i 18-35 dage) i vintertid i ukendt landskab.

Hvis man anvender et groft estimat for overlevelsen af de hækede duehøge der bortfløj, så vil mindst 13% af de importerede hæklinger have gen-etableret sig i naturen i Britannien, hvilket svarer til 15 fugle om året fra 1970 til 1975 (Kenward 1981 i Bolton, M. 1997).

Lindberg, P. et al. (2000) beskriver hvordan en dansk hun-vandrefalk (*Falco peregrinus*) med jesses, ringmærket og født på Sjælland i Danmark (1995), blev fundet ynglende i Sverige i 1998. Dens eneste unge blev ringmærket og der blev taget blodprøver. Prøverne viste at ungen ikke var ren-avlet og PCR-teknikker viste at ungen havde Gyrfalke gener (*Falco Rusticulus*). Hunnen viste sig at være en blanding af to underarter, *F.p.peregrinus* og *F.p.pealei*. I 1999 vendte parret tilbage til reden og ynglede to unger. Hannen var usædvanlig mørk og var lige så stor som hunnen. Hannen blev ikke indfanget men blodprøver fra hunnen og de to nye unger viste at der var tale om den samme han-forælder og at denne var hybrid.

Et lignende eksempel blev opdaget i Thüringen, Tyskland i 1995 hvor en hybrid-han (Peregrine X Gyrfalcon) succesfuldt parrede sig med en vild Peregrine-hun og producerede unger som blev fjernet sammen med hannen. (Saar 1997, Rockenbauch 1998, Kleinstäuber and Seeber in press i Lindberg, P. et al. 2000).

I den noget nyere rapport naturvårdsverket Rapport 6426 • Åtgärdsprogram för pilgrimsfalk 2011–2014, der omhandler genoprettelsesprogrammet for vandrefalken i Sverige, skriver Peter Lindberg således:

Hybridfalkar Med hjälp av konstgjord befruktning kan man korsa de flesta falkarter och få fram fertila hybrider. Inom EU producerades år 2005 minst 6 900 falkar från avel, varav nästan hälften utgjordes av hybridfalkar (Kenward & Larsson 2006). Efterfrågan på hybridfalkar är stor och produktionen har ökat avsevärt under senare år. I Storbritannien var

2007 mer än hälften av alla registrerade falkar i fångenskap hybrider (Fleming et al. in press). Även utomeuropeiska arter och underarter användes i verksamheten. Bland hybriderna fanns fyra olika underarter av pilgrimsfalkar representerade. Hybridfalkar som rymmer innebär en risk för spridning av främmande gener till den vilda ursprungspopulationen av pilgrimsfalk. Förlusterna av hybridfåglar har ökat sexfaldigt i Storbritannien under de senaste 20 åren och i slutet av perioden rymde eller släpptes mer än 50 per år (Fleming et al. in press). Eftersom det saknas krav på rapportering av förlorade fåglar ligger siffrorna i underkant. Ett flertal fall har upptäckts i Tyskland, Holland, Tjeckien och England där hybridfalkar bildat par med vilda pilgrimsfalkar. I Sverige har en hane av hybridfalk (jaktfalk x pilgrimsfalk) häckat med en vild pilgrimsfalkshona. Ungarna har årligen naturvårdsverket Rapport 6426 • Åtgärdsprogram för pilgrimsfalk 2011–2014 27 insamlats och avlivats för att förhindra främmande genspridning (Lindberg & Nesje 2002). Frågan om att begränsa och förbjuda produktionen av hybridfalkar har på svenskt initiativ diskuterats inom EU och Bonnkonventionen (CMS and MOU/Birds of Prey in Africa and Eurasia).

På en hemsida för britiske registrerade fåglar (The Independent Bird Register) ser man att från 2019-2020 är noterat 62 mistade rovfåglar listat på denna sida alene. Det är trots för, att det är i en tid hvor moderne gps-sendere burde gøre det muligt, at finde rovfuglen hurtigt igen.

Rhymer, J. M. et al. (1996), som er en af de angivne kilder til Birdlife Internationals ønske om at forbyde hybrider hos falkonerer i EU, beskriver hvordan hybridisering, naturligt eller ved menneskets hjælp, måske ikke bekymrer så mange mennesker, for hvad gør en smule nytillkommen genmateriale i en population af arter. Men på F1 niveauet (første afkom mellem to forskellige arter), er afkommet, (oftest hannerne), sterile. I nogle tilfælde gælder dette også hunnerne. Men forestil dig at afkommet via sin nye genetiske fordel, eksempelvis størrelse, styrke og stamina, udkonkurrerer en naturligt forekommende han succesfuldt. Den udkonkurrerede naturlige han får ikke muligheden for at skabe afkom. Måske ikke i flere år. Forestil dig så ligeledes, at F1 hannen møder den samme hun i årene efter og okkuperer hende imens reden hvert år er gold. Det kan betyde en kraftig nedgang for antallet af unger i en lille naturlig population på nogle enkelte år. I Rhymer's artikel nævnes observationer på det generelle plan på tværs af dyre- og planteriger, men er også eksemplificeret med konkrete fuglearter. Det nævnes også, at man i mange tilfælde ikke kan handle tidsnok, da observationen af en hybridisering og udvaskning af naturligt forekommende gener i en population (introgression), i mange tilfælde kun opdages som toppen af isbjerget. For nogle

naturlige populationer betyder det, at den allerede er udvasket og uddød idet man vedtager at beskytte den i forums som for eksempel CITES.

Rhymer, J.M. et al. (1996) konkludere således: *“Hybridization, with or without introgression, frequently threatens populations in a wide variety of plant and animal taxa because of various human activities. Probably cases reported in the literature do not adequately convey the magnitude of the problem. Increased use of molecular techniques reveals examples not manifest from morphological analysis. Further, the increasing pace of three interacting human activities—habitat modification, fragmentation, and the introduction of exotic species—that contribute to this problem suggests it will worsen. It is thus surprising that most conservation texts and reviews barely mention it as a general problem.*

If there is no introgression, but reproductive effort lost to fruitless hybridization threatens a species' existence, management actions may frequently be warranted. Introgression may also be a concern, but conservationists need not raise an alarm every time that populations exchange genes. First, some degree of gene flow is a normal and evolutionarily constructive process. Second, as a practical matter it is difficult to detect and often costly or impossible to prevent some gene flow. Third, particularly at the level of local populations, alleles and genotypes will be lost (and others will arise) even without gene flow; it is fruitless to have as a goal the long-term preservation of every constellation of genes and genotypes. However, often introgression between an introduced and native taxon may lead to less fit populations, perhaps even to a threat of extinction (as in the anadromous salmonids). Even where there is no evidence of fitness decline, it is surely worth attempting to prevent deliberate introductions from causing introgression into a morphologically well-defined, evolutionarily isolated taxon, such as the New Zealand grey duck.,,

I loven om jagt med rovfugl står der således: Stk. 3. Uanset stk. 2 må hybrider af rovfugle ikke anvendes til jagt eller regulering.

CITES: Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora.

What is CITES?

CITES (the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) is an international agreement between governments. Its aim is to ensure that international trade in specimens of wild animals and plants does not threaten their survival.

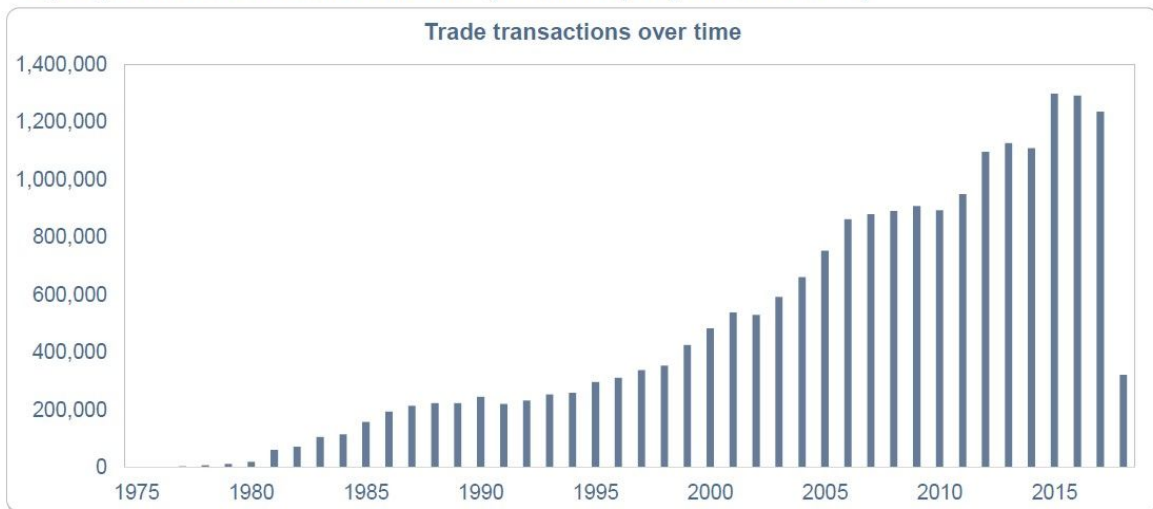
Widespread information nowadays about the endangered status of many prominent species, such as the tiger and elephants, might make the need for such a convention seem obvious. But at the time when the ideas for CITES were first formed, in the 1960s, international discussion of the regulation of wildlife trade for conservation purposes was something relatively new. With hindsight, the need for CITES is clear. Annually, international wildlife trade is estimated to be worth billions of dollars and to include hundreds of millions of plant and animal specimens. The trade is diverse, ranging from live animals and plants to a vast array of wildlife products derived from them, including food products, exotic leather goods, wooden musical instruments, timber, tourist curios and medicines. Levels of exploitation of some animal and plant species are high and the trade in them, together with other factors, such as habitat loss, is capable of heavily depleting their populations and even bringing some species close to extinction. Many wildlife species in trade are not endangered, but the existence of an agreement to ensure the sustainability of the trade is important in order to safeguard these resources for the future.

Because the trade in wild animals and plants crosses borders between countries, the effort to regulate it requires international cooperation to safeguard certain species from over-exploitation. CITES was conceived in the spirit of such cooperation. Today, it accords varying degrees of protection to more than 37,000 species of animals and plants, whether they are traded as live specimens, fur coats or dried herbs.

CITES was drafted as a result of a resolution adopted in 1963 at a meeting of members of IUCN (The World Conservation Union). The text of the Convention was finally agreed at a meeting of representatives of 80 countries in Washington, D.C., the United States of America, on 3 March 1973, and on 1 July 1975 CITES entered in force. The original of the Convention was deposited with the Depositary Government in the English, French and Spanish languages, each version being equally authentic. The Convention is also available in Chinese and Russian.

Number of recorded transactions

20,789,967 trade transactions to date (>1 million per year since 2012)

CITES is an international agreement to which States and regional economic integration organizations adhere voluntarily. States that have agreed to be bound by the Convention ('joined' CITES) are known as Parties. Although CITES is legally binding on the Parties – in other words they have to implement the Convention – it does not take the place of national laws. Rather it provides a framework to be respected by each Party, which has to adopt its own domestic legislation to ensure that CITES is implemented at the national level.

For many years CITES has been among the conservation agreements with the largest membership, with now 183 Parties.

Miljøstyrelsen (MST):

Antal falkonerer og rovfuglehold

I en mail til undertegnede (12.05.2020) skriver Miljøstyrelsen omkring antallet af falkonerer i Danmark:

“Der er på nuværende tidspunkt 34 personer, der har opnået påtegningen om jagt og regulering med rovfugl, jf. § 3 i bekendtgørelse nr. 1072 af 27/08/2018 om jagt og regulering ved brug af rovfugle.,,

Opgørelse over antallet af godkendte rovfugle der holdes i fangenskab i Danmark pr. 1. november 2019

Nedenfor findes en oversigt som opsummerer antal rovfugle, der holdes i fangenskab i Danmark, jf. Miljø- og Fødevarerministeriets bekendtgørelse nr. 848 af 27. juni 2016 om hold af fugle i fangenskab samt antallet af ejere af rovfugle.

Opsummeringen viser antal rovfugle og antal ejere pr. rovfuglearter. Da samme ejer kan have flere rovfuglearter (og mange ejere typisk har flere arter), er det ikke muligt at finde antallet af fugleholdsejere ved at summere tallene i oversigten. Da et fuglehold af en bestemt art kan være afviklet samtidig med et nyt hold af samme art er oprettet, kan opgørelsen ikke give et komplet billede af udviklingen af rovfuglehold.

Oversigten er delt i to:

1) Opsummering for rovfuglearter omfattet af fugleholdsbekendtgørelsens bilag 1 og hybrider af arter omfattet af bilag 1 og bilag 2. For disse gælder jf. fugleholdsbekendtgørelsen:

§ 3. Rovfugle og ugler af de arter, som fremgår af bilag 1, må ikke holdes i fangenskab.

Stk. 2. Hybrider af rovfugle og hybrider af ugler, der fremgår af bilag 1 eller 2, må ikke holdes i fangenskab.

Stk. 3. Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning [nu Miljøstyrelsen] kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra forbuddet i stk. 1

2) Opsummering for rovfuglearter som ikke er omfattet af fugleholdsbekendtgørelsens bilag 1. For disse gælder jf. fugleholdsbekendtgørelsen:

§ 4. Rovfugle og ugler af arter, som ikke er nævnt i bilag 1, må kun holdes i fangenskab efter tilladelse fra Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning [nu Miljøstyrelsen]. Forbuddet mod hybrider af en række arter (arter omfattet af bilag 1 og bilag 2) blev indført ved revision af fugleholdsbekendtgørelsen i 2013.

Opsummering for arter omfattet af fugleholdsbekendtgørelsens bilag 1 og hybrider af arter omfattet af bilag 1 og bilag 2 (xx fuglehold fordelt på x ejere)

Art	fugle 1994	fugle 2009	fugle 2017	fugle 2019	ejere 1994	ejere 2009	ejere 2017	ejere 2019
Havørn <i>Haliaeetus albicilla</i>	8	14	17	16	2	2	1	1
Kongeørn <i>Aquila chrysaetos</i>	7	12	11	9	2	2	2	2
Hybridørn <i>Aquila chrysaetos x rapax</i>	0	1	1	1	0	1	1	1
Hybridfalk <i>Falco rusticolus/peregrinus/cherrug/biarmicus</i>	21	36	3*	1	1	2	2	1
*Fuglen er fra før forbuddet mod hybrider								
Jagtfalk <i>Falco rusticolus</i>	21	96	148	151	2	2	2	2
Vandrefalk <i>Falco peregrinus</i>	61	164	85	84	16	9	8	8
Tårnfalk <i>Falco tinnunculus</i>	2	0	0	0	1	0	0	0
Duehøg <i>Accipiter gentilis</i>	3	4	2	0	2	1	1	0
Høgeørn <i>Hieraetus fasciatus</i>	0	1	1	0	0	1	1	0
Opsum. Arter ikke omfattet af fugleb. Bilag 1.								
Kalkungrib <i>Cathartes aura</i>	0	0	0	0	0	0	0	0
(hold af 2 fugle i perioden 1997-2002)								
Lammegrib <i>Gypaetus barbatus</i>	0	1	1	1	0	1	1	1
Gåsegrib <i>Gyps fulvus</i>	0	1	2	1	0	1	1	1
Arten omfattet af bilag 1 ved revision af fugleb. 2013								
Caracara <i>Caracara plancus</i> (Syn: <i>Poleborus blancus</i>)	0	2	3	2	0	1	1	2
Falklandcaracara (gribbefalk) <i>Phalcoboenus</i>	0	1	1	1	0	1	1	1

australis

Amerikansk tårnfalk Falco sparverius	0	27	59	77	0	11	36	32
Slagfalk Falco Cherrug	8	41	49	83	3	14	16	25
Lannerfalk Falco biarmicus	3	20	30	38	2	16	20	21
Laggerfalk Falco jugger	0	3	1	1	0	2	1	1
Præriefalk Falco mexicanus	0	3	6	6	0	1	3	4
Berberfalk Falco pelegrinoides	0	21	20	25	0	3	6	6
Eleonora Falco eleonora	0	3	3	3	0	1	1	1
Brunskuldret våge (harrishøg) Parabuteo unicinctus	0	44	63	87	0	28	32	46
Rødhalet våge (rødhalet musvåge) Buteo jamaicensis	0	12	16	18	0	11	9	13
Kongevåge Buteo regalis	0	4	6	5	0	2	4	4
Aguja Geranoaetus melanoleucos	1	1	0	0	1	1	0	0
Hvidhovedet (amerikansk havørn) Haliaeetus leucocephalus	0	8	10	11	0	4	5	5
Stellers havørn Haliaeetus pelagicus	0	6	7	7	0	2	3	3
Rovørn Aquila rapax	0	2	3	3	0	3	3	3
Steppeørn Aquila nipalensis	0	6	7	8	0	4	4	5
Verraux ørn Aquila verreauxi	0	1	1	2	0	1	1	2
Kejserørn Aquila heliaca	0	1	2	2	0	1	2	2
Afrikansk pygmæfalk Polihierax semitorquatus	0	0	4	1	0	0	2	1

Kontrol af arter og artsbestemmelse

I en mail d. 12.05.2020 til undertegnede skriver Miljøstyrelsen:

"I forbindelse med alle udstedte tilladelser og dispensationer, kræves det at der udtages fjerprøve af den ansøgte fugl. Fjerprøverne opbevares hos Miljøstyrelsen. Miljøstyrelsen foretager kontrolbesøg af rovfugleholdere, anmeldte som uanmeldte og i den forbindelse kan der udtages fjerprøve ved mistanke om overtrædelser. Der har fra 1994 til 2006 været udtaget 13 prøver til kontrol, heraf blev der ikke konstaterede overtrædelser. Fra 2006 til nu har der ikke været udtaget prøver til kontrol.

Nuværende og tidligere hold af hybrider fremgår af det fremsendte notat. Ved indførelsen af reglerne om hold af rovfugle i 1994, var der ikke et forbud mod hold af hybrider. Et forbud mod hold af hybrider af en lang række arter trådte i kraft i forbindelse med ændringer af fugleholds bekendtgørelsen i 2013. Hybrider må ikke anvendes til falkejagt.,,

I regi af kontrol (blodprøver og fjerprøver) oplyser miljøstyrelsen (MST) at der fra 1994 - 2006 blev udtaget 13 prøver uden at der blev fundet overtrædelser.

Jeg finder det nødvendigt at nævne, at der i rapporten: Rapport om jagt med rovfugle, Vildtforvaltningsrådet 19. januar 2006, beskrives at blodprøve-kontrollerne tidligere blev udført under Skov- og Naturstyrelsen. Blodprøverne analyseredes af DMU. I år 2003 havde Skov- og Naturstyrelsen udgifter på 28.000 kr. for dyrlægekontrol af rovfugle hos rovfugleholdere. På grund af rovfugleholdernes relativt lave egenbetaling var deres indbetaling til Skov- og Naturstyrelsen 10.200 kr. Heri ligger selvfølgelig en udfordring for kontrollinstansen, idet at en relativ stor del af udgiftsposten betales af den kontrollerende part.

I forhold til lovovertrædelser synes jeg også at det er værd at bemærke, at der i den førnævnte rapport er beskrevet hvordan en enkelt Vandrefalk ikke kunne identificeres ud fra tidligere prøver:

" Desuden blev 1 dødt individ af vandrefalk analyseret for at få fastslået, hvorvidt falken var identisk med en tidligere blodprøvede falk. Der blev konstateret én uregelmæssighed ved analyserne. Det blev konstateret, at den døde vandrefalk, som skulle identificeres, ikke var identisk med den falk, som den var oplyst at skulle være. Grundet den meget lange analysetid (knap 2 år) blev sagen ikke yderligere undersøgt.,,

Da der ikke blev ført en sag, er man overladt til spekulation over hvorfor denne vandrefalk ikke kunne identificeres ud fra tidligere prøver. Har man uheldigt fået forbyttet ringmærkningen? Var der rod i avlsprogrammet? Er der sket en prøve-forbytning fra dyrlægens side? Eller var vandrefalken, der sidst blev taget blodprøve af, en ikke-registreret vandrefalk?

Denne bevisbyrde og lange sagsbehandling medfører, som jeg skal vise til i kapitlet om CITES og Trafficking, at der sjældent falder dom i sager om handel med truede dyrearter, herunder rovfugle.

Dansk falkejagt og byttedyr

Under dansk falkejagt blev der i sæsonen 2018/19 nedlagt 41 fugle. Udbyttet fordelte sig på 15 gråænder, 12 agerhøns, 8 fasaner, 4 krikænder, og 1 husskade. Det viser de obligatoriske indberetninger fra jægerne til Miljøstyrelsen.

For jagtåret 2019/2020 kan Miljøstyrelsen oplyse at der er indberettet følgende vildtudbytte nedlagt med rovfugle: Fasan 16, agerhøne 7, sølvmåge 20, gråand 10, hare 3, krikand 3, ringdue 2, troldand 2, husskade 1, taffeland 1, krage 1, pibeand 2. Fsva. dit spørgsmål om hvorvidt et nedlagt bytte kan knyttes til en art af rovfugl, kan Miljøstyrelsen oplyse, at der i indberetningsskemaet skal angives hvilken rovfugl der er brugt.

Fødevarestyrelsen (FVST)

Fødevarestyrelsen er det statslige organ der tager sig af dyrevelfærden. Fødevarestyrelsen er en del af Miljø- og Fødevareministeriet. Fødevarestyrelsen tager sig af regler på veterinær- og fødevarerområdet og sikrer, at reglerne bliver overholdt via vejledning og via kontrol med fødevarer, foder, landets slagterier og veterinære forhold. Ved et blik på Fødevarestyrelsens hjemmeside, under for eksempel fanen 'Dyr', forekommer det let at se, at fødevarestyrelsens temaer og undersøgelser mest af alt drejer sig om landbrugsdyr til konsumering, altså slagtekvæg, svinebesætninger og fjerkræ. Der synes ikke at være nogle oplysninger om hold af rovfugle, eller kontroller deraf. En dyrevelfærdsrapport fra 2013 omhandler således også staldgange, opdrættere og transporten af landbrugsdyr til- og fra slagterier, eventuelle indskærpnings, påbud eller politianmeldelser, men der er ingen tekst om rovfuglehold. Der nævnes udbrud af fugleinfluenza i rovfugle samt risiko for svinepest flere steder på Fødevarestyrelsens hjemmeside, men intet om rovfuglehold.

Ved skriftlig henvendelse til Fødevarestyrelsen om aktindsigt i forbindelse med Rovfuglehold, svarer Tanja Bundsgaard Müller (Fuldmægtig, Cand. Jur. Center for Jura og Kontrol) d. 18 juni 2020 således:

Tilladelse til hold af rovfugle gives af Miljøstyrelsen, jf. bekendtgørelse om hold af fugle i fangenskab .

Herudover gælder Dyreværnslovens almindelige bestemmelser, specielt §§ 1 – 3, om forsvarlig behandling af dyr, som omfatter alle dyr, herunder rovfugle. Der er ikke fastsat særlige dyreværnsmæssige bestemmelser for hold af rovfugle (f.eks. størrelser eller indretning af volierer).

For så vidt angår rovfuglehold er der ikke en fast kontrolfrekvens eller en fast andel rovfuglehold, der skal kontrolleres hvert år. Dette skal ses på baggrund af, at der ikke er fastsat særlige dyreværnsmæssige bestemmelser for hold af rovfugle, og at Fødevarestyrelsen ikke meddeler tilladelse til at holde rovfugle.

Fødevarestyrelsen har derfor ikke udført kontrol med rovfuglehold og er derfor heller ikke i besiddelse af kontrolresultater.

I forhold til fremvisning af rovfugle, hvor fuglene optræder for et publikum, er dette omfattet af bestemmelserne i bekendtgørelse om hold og fremvisning af dyr i cirkus m.v. (cirkusbekendtgørelsen), som er forankret i Fødevarestyrelsen.

Ifølge cirkusbekendtgørelsens § 6, stk. 1, kræver det tilladelse fra Fødevarestyrelsen at fremvise dyr, der ikke er omfattet af hverken bilag 1 (negativlisten over dyr, der ikke må fremvises) eller bilag 2 (positivlisten over dyr, der gerne må fremvises).

Rovfugle optræder ikke på nogen af listerne. Dette indebærer i praksis, at fremvisning af rovfugle kræver tilladelse fra Fødevarestyrelsen, jf. cirkusbekendtgørelsens § 6, stk. 1. Tilladelser meddeles på baggrund af oplysninger om de påtænkte transportforhold til og fra fremvisningsstedet samt oplysninger om, hvordan fuglene vil blive fremvist (fremvisningens art og varighed, publikumskontakt m.v.).

Fødevarestyrelsen giver som anført ikke tilladelse til selve dyreholdet på hjemadressen, men det er en forudsætning for fremvisningstilladelsen, at ansøgeren kan dokumentere, at Miljøstyrelsen har meddelt tilladelse til, at vedkommende må holde fuglen eller fuglene.

Ifølge cirkusbekendtgørelsens § 53 foretager Fødevarestyrelsen lejlighedsvis kontrol med virksomheder, der er omfattet af bekendtgørelsen. Den kontrol, som Fødevarestyrelsen har udført i medfør af cirkusbekendtgørelsen, har indtil videre omfattet egentlige cirkus, men har ikke omfattet virksomheder, som har fået meddelt tilladelse til fremvisning af rovfugle.

Så der er som anført ikke materiale at give aktindsigt i, da der ikke er udført kontrol.

Dyreværnsloven

Under Heste og landbrugsdyr finder man Dyreværnsloven som siger " *Ifølge dyreværnsloven skal dyr behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe.*

Desuden skal den, der holder dyr, sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder, at de huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov.

De rum og arealer, hvor dyr holdes, skal indrettes, så dyrenes behov tilgodeses, herunder, at de har fornøden bevægelsesfrihed og er beskyttet mod vejr og vind.

Dyreværnsloven indeholder desuden regler om bl.a. aflivning, operative indgreb, fremvisning og salg.,,

Vilde vandrefalkes succesrate i jagt

Det synes ikke bare interessant, men også logisk i forhold til nyindført dansk falkejagt, at lede efter statistik på Vandrefalkens succesrate når den jager, hvis man skal kunne udtale sig om 'anskydninger' i form af 'ramt' men ikke dræbt, der vel også kan forekomme i jagt med domesticerede rovfugle. Dertil kommer, at jeg ikke har nogle tal på 'anskydninger' i jagt i regi af dansk falkejagt.

Dick Dekker, 2009, skriver i sin PhD-thesis; Hunting tactics of Peregrines and other falcons, hvordan succesraten for vandrefalke i Alberta, Canada, kan være afhængig af: alderen på falken, på byttets tilstand, om byttet er i vant eller uvant terræn, om byttet er alene eller i flok, samt angrebsvinklen og udgangspunktet for falken i relation til byttedyret. Succesraten for ældre vandrefalke er gennemsnitligt på 8,7%. Ynglende vandrefalke (40%), synes at have signifikant mere succes med deres jagt, end ikke-ynglende og ungfugle. Vandrefalke, og andre rovfugle, syntes at udvinde forskellige jagtteknikker alt efter miljøet og miljøets udbud af byttedyr, og er derfor i nogen grad omstillingsdygtige.

Table 3.1. Number of hunts and success rates of Peregrine Falcons migrating through central Alberta. The outcome of category A hunts could be determined at once; the outcome of hunts in category B was not immediately apparent but became known after follow-up investigations. See Methods section.

	Number of Hunts			Success Rate (%)		
	A	B	A+B	A	B	A+B
Age group						
Adults	126	89	215	8.7	11.2	9.8
Spring Immatures	245	118	363	7.3	6.8	7.1
Fall Immatures	25	17	42	4.0	–	2.4
Unidentified	24	30	54	4.2	10.0	7.4
Totals	420	254	674	7.4	8.3	7.7

Table 3.2. Comparison of hunting success rates of adult Peregrines on migrating or on wintering grounds with the success rate of breeding adults. The difference between breeding and non-breeding falcons is highly significant ($P < 0.001$).

	Hunts	Success %
Adults during migration in central Alberta (This study)	215	9.8
Single adult wintering in Fiji (Clunie 1976)	62	9.6
Breeding adults in Great Britain (Treleaven 1961)	28	35.8
Breeding adults in Northern Alberta (Dekker, Unpublished)	5	40.0

Table 3.3. Hunting methods, number of hunts, and their success rates. (Successful hunts are in brackets.)

Hunting Techniques	Hunts (Kills)	% Success
Stoop from soaring position at ground level target	112 (13)	11.6
Stoop from soaring position at flying target	34 (3)	8.8
Long-distance flapping flight and descent to ground level	124 (10)	8.1
Low surprise attack aimed at ground level target	197 (9)	4.6
Short-range attack on flying target	151 (10)	6.6
Take-off from perch to pursue flying target	7 (2)	28.6
Unknown approach	13 (2)	15.4
Other methods	36 (3)	7.9
Totals	674 (52)	7.7

Table 3.4. Number of hunts and success rates of Peregrines attacking various prey species. Sixty-one hunts that were directed at either ducks or shorebirds were divided proportionally between these two groups. See also Table 3.2.

	Hunts	Kills	Success %
Ducks	153	13	8.5
Shorebirds	400	36	9.0
Gulls	21	1	4.8
Small passerines	55	2	3.6
Other prey	12	0	–
Species unknown	33	0	–
Totals	674	52	7.7

Buchanan, Joseph B. et al (1986) skriver "We observed 17 hunting flights directed at Dunlins, 15 of which had known outcomes. Peregrines were successful at capturing Dunlins from a stoop and when pursuing individuals in a low direct chase. Stoops were used in 11 (65%) hunting flights. In 2 flights these were high stoops, originating from heights of 1000 m or more. Other stoops originated from 50-80 m. Feint stoops were observed only twice. Of 47 capture attempts, 33 (70%) were stoops at flocks, 6 (13%) were low chases of single Dunlins and 8 (17%) were horizontal attacks of flocks. The success rate for hunting flights was 47% (n= 7) while the rate for capture attempts was 14.6%. Five flights (33%) were successful on the first capture attempt. A stoop was used in 3 of these hunts, and low chase after a single Dunlin in the other 2. Seventy-one percent of the successful hunts were

successful on the first capture attempt. All but one successful hunt involved in-flight prey capture.,,

Frygten for at lovliggørelse af jagt med rovfugl vil skabe flere falkonerer

DOF ytrer frygt for at en lovliggørelse af jagt med rovfugl vil få flere jægere til at søge at holde rovfugl. I Miljø- og Fødevarerstyrelsens L 81 Bilag 1:Høringsnotat JVL kan man læse falkonerer der udtaler sig om denne påstand. *“Generelt finder parterne, at forslaget ikke vil medføre en større skare af nye falkonerer, da det at være falkoner er en meget tidskrævende livsstil med træning af og pasning af fuglene året rundt. Det kræver således indblik i fuglenes adfærd og en meget stor tålmodighed med mange hundrede timers træning med den enkelte fugl, ligesom gode og store fysiske rammer er en væsentlig forudsætning.,,*

Den NordAmerikanske Falkoner Association (NAFA) ytrer sig på lignende måde for de der måtte være interesserede i at blive falkoner. *“ Few people thrilling at the brief, intense magic of a trained hawk in flight realize the intense demands placed upon one who aspires to be a falconer. Even fewer are willing to make the necessary sacrifices.*

Time

Falconry is not an "overnight" achievement. Becoming a Master falconer takes at least seven years; finishing your apprenticeship alone will take at least two. Your hawk requires a significant amount of time, every day, 365 days a year, and a bird in training requires substantially more time. Raptors, unlike a rifle or a bow, cannot be hung on the wall and forgotten until the next hunting trip. You might

be okay with this time commitment, but is your spouse okay with it? Your kids?
Your career?

Dansk Falkejagt Klub's formand Mona Lykke Jacobsen fortæller i 2020, at der har været en medlemsfremgang på 5 medlemmer det seneste år. Heraf er de to af medlemmerne unge under 18 år. Totalt er antallet så oppe på ca. 55 medlemmer.

I opgørelsen af 2019 fra MST fremgår det at 34 personer der har opnået påtegningen om jagt og regulering med rovfugl, jf. § 3 i bekendtgørelse nr. 1072 af 27/08/2018 om jagt og regulering ved brug af rovfugle.,, Efter som at falkejagt i Danmark er en ny lovlig kultur, kan vi ikke rigtigt sige noget om en vækst i antallet af falkonerer. Dertil er fænomenet alt for nyt. 2019 opgørelsen over antal af rovfugle og rovfugle-ejere, kan ikke benyttes til at fortælle hvorvidt der er kommet flere falkonerer, da rovfuglene godt kan skifte ejerskab imellem allerede etablerede falkonerer.

Historiske og nutidige trusler for rovfuglen

Nye og fortsatte trusler for rovfugle

Der er nye miljøtrusler a la DDT, der lurer om hjørnet for vores jagende kødædere i naturen. Mikroplastik, Bromid, som er en flammehæmmer, plastik-blødgørere og pesticider, rotte- og mussegift, kviksølv, EDT og PCB kan spores i flere af de vildtlevende dyr (kilde), ligesom at der forekommer efterstræbelser i form af forgiftninger af vilde rovfugle i Danmark med nervegiften carbofuran (Søndergaard, T. L. 2020).

Trafficking

I artiklen Conservation letter: Raptor Persecution skriver Dwyer, James f. et al (2019) *"Persecution of raptors, including capture for illegal sale and trafficking, and intentional killing through poisoning, shooting, trapping, and other methods (collectively "take"), is an ongoing global conservation concern (Brochet et al. 2016, 2017, McClure et al. 2018). Raptors also are persecuted when they or their eggs are taken illegally for food, sale, trade, medicine, or cultural reasons (Pohja-Mykrä et al. 2012, Woolaver et al. 2013, Williams et al. 2014).,,*

IAF.org skriver i 2018 følgende udtalelse om ulovlig smugling af rovfugle: *"Illegal trafficking of birds of prey is a matter of grave concern due to its negative impact on the conservation of affected species. IAF's position on this is clear: these people are not true*

falconers, they are poachers and are condemned in the strongest terms. IAF takes a particular interest in stamping out illegal trafficking of birds and sits on the panel for the Bern Convention Special Focus Points for the Illegal killing, Trapping and Trade of Wild Birds. One species particularly affected by illegal trafficking, and that IAF is working to protect, is Bonelli's eagle (Aquila fasciata).

Bonelli's eagle Each Spring, chicks in Sicilian nests of the Bonelli's eagle become subject to robbery by criminals. The Bonelli's eagle is endangered in Europe and Sicily represents one of the most important strongholds with some 39 active nests. Illegal wildlife traffickers and poaching gangs put the survival of this species at risk for mere economic gain, selling to unscrupulous animal collectors and wreaking irreparable damage on the species. These birds are then sold with fake CITES documents to unsuspecting buyers abroad.

Genuine falconers have nothing to do with the illegal trade and are ready to combat such unlawful and unacceptable crimes. The International Association for Falconry and Conservation of Birds of Prey has been in dialogue with the authorities and with other conservation groups since 2013 and proposes that, alongside strict monitoring, we need to identify the traffickers and the recipients of these protected species. This will require effective collaboration between falconers, conservation volunteers and public wildlife authorities. Every national falconry club in Europe already subscribes to IAF's codes of ethics and conduct.

IAF is in the process of creating a Breeders Register where legitimate breeders of raptors, and particularly breeders of species of greatest concern such as Bonelli's eagle, may register data on their breeding pairs, ring number or chip identification and CITES documents. This register will also hold genetic material of species subject to wildlife crime for secure banking and for DNA analysis (a widely-used tool for combatting wildlife crime). Falconers will be encouraged to buy their birds from genuine breeders who are registered in this way.

No time must be lost; the population of Bonelli's Eagle is so fragile. The same attention must also be given to the last Egyptian vultures in Sicily and the most important European population of the lanner falcon. We need the determination to defend protected species, to stamp out illegal trafficking permanently and to prevent the disgrace of the good name of falconers.,,

Sollund (2019) skriver i *The Crimes of Wildlife Trafficking: Issues of Justice, Legality and Morality*, at "*Trafficking in birds from Norway, particularly birds of prey, was also identified as a problem by the CITES/Norwegian Environment Agency interviewee who said a gyro falcon could be sold for half a million NOK in some arab countries, where they are 'desperate for these birds'. The demand for falcons is confirmed by Wyatt's (2011, 2014a) study of the Russian wildlife trade, where birds trafficked for falconing is a significant problem with complex features involving many actors (see also Dixon et al. 2011). Customs interviewees also confirmed a case of falcon trafficking from Norway to Germany in the 1990's (see examples of Supreme Court cases below), but except from the Finnish case, there are no recent verdicts concerning trafficking in falcons or other birds of prey from Norway.*

Confronted with this, an interviewee from Customs said, trafficking birds from Russia might be easier than from Norway, but that the problem in Norway, is also that of illegal capturing,,

Sollund fortsætter, og nævner en sag i den norske højesteret fra 1992, hvor en norsk mand blev dømt for at ulovligt at have dræbt og/eller indfanget 160 sæson-fredede eller totalt-fredede fugle fra 1983-1990. Sollund skriver om sagen "*These species included four, that at that time were vulnerable: Golden eagle, Gyrfalcon, Eurasian eagle owl and Black woodpecker. The offender had caught 79 goshawks, who together with the majority of the other birds of prey, were released at some point,,*

Sollund (2019) fortsætter med at redegøre for interviews norske toldere, blandt andet i Oslo lufthavn, hvor det billede der tegner sig er, at der ingen dedikerede arbejdsstillinger er til CITES og håndhævelsen af konventionerne. Hun beskriver hvordan norsk politi og toldere ikke har nok kundskaber på området, og derfor helst vil undgå at opdage sager, der muligvis skal føres som brud på CITES. I et tilfælde refererer hun til at der ofte var én enkelt tolder, som havde nogle kompetencer på området, der dog ikke var officielle, og at alle medarbejdere derfor henvendte sig til ham for råd. Men for alle de andre grænseovergange, må toldere have været ilde stedt. Der er mange ubevogtede grænseovergange til Sverige, og der har i mange år manglet reel grænsekontrol ved grænsen mellem Sverige og Danmark, og Danmark og Tyskland.

Toldere i Norge har også forklaret hvordan at ulovlige og euforiserende stoffer er et større og højere prioriteret fokusområde. Toldere bliver vurderet på antallet af beslaglægninger af narko. Det er ikke tilfældet for trafficking af dyrearter.

Når der endelig blev ført sager omkring CITES, prioriterede anklagemyndigheden også sagerne lavt, hvorfor de ofte endte nederst i bunken, og én af fire anklagere har indrømmet at denne ingen kompetencer har på området, ikke mindst fordi der er så få sager der er prøvet, og at der er faldet så få domme. Ofte faldt sagerne derfor ofte for en forældelsesfrist.

I det hele taget tegner der sig et ret dystert billede af at CITES konventionen er udøvet i praksis i Norge.

Sollund (2019) citerer en artikel fra 2013. *"In an article (Enger 2013) featuring an interview with Eco Crime, and Statens Naturoppsyn, retired police officer Terje Axelsen makes it clear that fauna crime is a big problem in Norway, particularly concerning falcons, and raptor birds and eggs. Axelsen, who is a hobby ornithologist and specializes in this kind of crime, explained that before Statens Naturoppsyn and the Eco Crime Unit were established, taking Norwegian birds was easy, and all kind of birds were trafficked to Europe. According to him, there were groups with networks in Denmark, England and Germany who traded Norwegian birds. In the previous decade, it appears that people from Belgium, China, Denmark, England, Netherlands, Sweden and Vietnam had been apprehended throughout Norway in the possession of birds and eggs.,,*

En tolder nævner hvordan man officielt har samarbejde på tværs af landegrænser, men at der mange eksempler på, at selv ved tip fra norsk side, til eksempelvis tyske toldere, så reageres der ikke fra tysk side. Der er også eksempler på hvordan toldere tippes om transporten af akvarier med ulovlige fisk i lastbiler på tværs af landegrænser, men når lastbilen stoppes, reagerer narkohundene ikke på noget, og derfor får lastbilen lov til at passere med sit ulovlige gods.

Desuden er forfalskede CITES dokumenter vanskelige at skelne fra de rigtige.

Det er ikke utænkeligt, at danske toldere må prioritere på samme måde som norske toldere, og at de kollegialt, må ligge under for de samme prioriteringer i grænsekontroller. Det er i så fald også irrelevant at Danmark i 2018 skærpede straffen til 6 år for grove overtrædelser af CITES/Washington konventionen, hvis toldere i praksis ikke udfører kontrol ved grænseovergange, og da slet ikke i forhold til CITES.

CITES welcomes Belgian court judgement on illegal trade in birds of prey

On 27 June 2014, a Belgian court found four defendants guilty of forging breeders declarations and CITES certificates for over 20 species of birds, mainly birds of prey.

The Criminal Court of First Instance of East Flanders also found the defendants guilty of participating in an international criminal organization operating across Europe. The organization illegally took eggs and chicks from the wild in France and Spain, hand-reared birds and then sold them on commercial markets with forged breeding and CITES documentation.

*The species targeted by the defendants included CITES Appendix I-listed species Imperial Eagle (*Aquila heliaca*) and Peregrine (*Falco peregrinus*), and many Appendix II-listed species including Egyptian Vulture (*Neophron percnopterus*), Bonelli's Eagle (*Hieraetus fasciata*), Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*), Booted Eagle (*Hieraetus pennatus*), Merlin (*Falco columbarius*), Hobby (*Falco subbuteo*), Red-footed Falcon (*Falco tinnunculus*), Lesser Kestrel (*Falco naumanni*), Blackwinged Kite (*Elanus caeruleus*), Red Kite (*Milvus milvus*), Black Kite (*Milvus migrans*), Snowy Owl (*Nyctea scandiaca*) and Short-eared Owl (*Asio flammeus*).*

The four defendants were given sentences ranging from one to four years, along with fines of up to €90,000.

The CITES Secretary-General, Mr. John E. Scanlon, welcomed the judgement, saying "This case shows that illegal trade in wildlife affects all regions, and provides further evidence of the organized and transnational nature of wildlife crime. The judgement sends a clear signal of the court's recognition of the serious nature of these crimes. The CITES Secretariat welcomes the severity of the sentences imposed on the perpetrators".

The judgement comes after a long and extensive judicial inquiry, involving international legal cooperation between Belgium and other European countries in which the criminal organization was operating, including the United Kingdom, Spain, France, Germany, Austria and the Netherlands.,,

Rekreative aktiviteter og mountainbikere

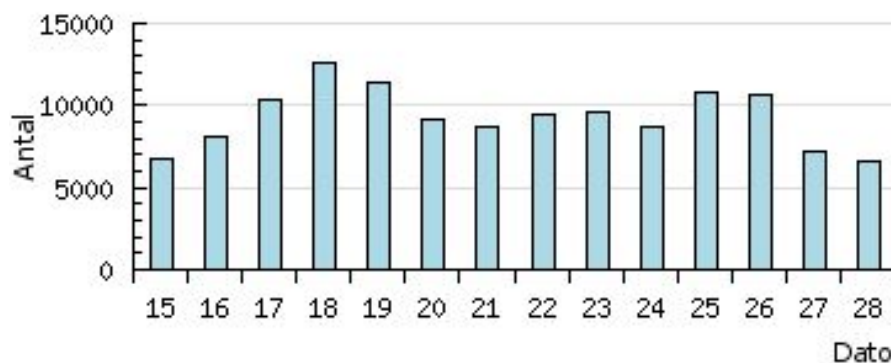
Den 24.02.2017 skriver DOF's Jan Skriver om hvordan "Rovfugle forlader rederne når mountainbikere kommer for tæt på.,, Denne bekymring fortsætter i et notat fra BirdLife/DOF's naturpolitiske udvalg, 3. april 2019, " Notat om mountainbikekørsel og naturhensyn i danske skove.,, Kampagnen mod mountainbikere fortsætter i en artikel 26.

november 2019, skrevet af Jan Skriver: *Mountainbikere skal ud af fredet natur: Fugle får fred for cykler i fredet bakkeland.,,*

Rekreative aktiviteter nævnes også som et trusselsbillede i Aarhus Universitets artikel 12-rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet nr. 363, 2019, som jeg henviser til i det senere.

Ornitologernes observationer

At være ornitolog er ikke en beskyttet titel, og menigmand kan oprette en profil på DOF og indberette observationer. Udstyret med kikkert, telelinser, termokander og klapstole, kunne man måske godt forestille sig at de mange mennesker, der bevæger sig ud for at observere fugle, rent faktisk kommer til at forstyrre dem med deres tilstedeværelse. Der er 16.000 registrerede medlemmer i DOF. Ornitologer må derfor også anses som en rekreativ aktivitet der hører med til trusselsbilledet for de danske rovfugle.

Antal observationer per dag de sidste 14 dage. (DOF 28.04.2020)

Peter Lindemann (2011) nævner ikke ornitologer selv, men det er tæt på. *“Rörligt friluftsliv Det rörliga friluftslivet (t.ex. vandringsleder, utsiktspunkter, båtliv, toppstugor, skidliftar, klättersport, geo-caching, fågelfotografering och drakflygning) kan ha negativ påverkan på häckande pilgrimsfalk.,,*

I *Review and Meta-Analysis of Camera Effects on Avian Nest Success* (Gardali, Thomas et al. 2009), kan man læse at kameraer der sættes op af ornitologer for at overvåge rede-prædation kan medføre bias i deres studier. *“We found evidence that, on average, use of camera equipment may reduce nest predation rates, although these differences were not always significant and varied relative to geographic regions, vegetation types, and study*

duration. Researchers using camera surveillance to monitor nests must be aware that the equipment may be affecting rates of predation and possibly biasing data collected on predator identity.,,

Et andet studie omhandlende ornitologers kameraopsætning i reder med Duehøg og Musvåger, fandt ingen påvirkning. (Reif, Vitaly et al. 2006)

I Neotropical Birds of Prey: Biology and Ecology of a Forest Raptor Community (Russel, K. Thorstrom p.262) nævnes der også et eksempel på hvordan kamera-monitorering og indfangning kan have fatale konsekvenser for rovfuglens unger. " *At the Cedro-nest, the lone four-week-old nestling died in the nest when the adults stopped delivering prey; they appeared to have abandoned the young. This may have been caused by researcher activity, as we had trapped the adult male shortly before he ceased bringing prey to the young.,,*

Dansk Ornitologisk Forening hylder fænomenet med at sætte kameraer op ved reder til fugle. Det giver nogle unikke billeder og mulighed for at følge med i udrugningen og fugleungernes vækst. Det er der vel ingen der er uenige i - men som studierne ovenfor nævner, er det er ikke uden risiko for rovfugleforældrenes trivsel, og i nogle tilfælde, ungerens overlevelse. DOF skriver eksempelvis på deres hjemmeside maj 2020:

VÆR MED TIL AT SIKRE ØRNETV

ØrneTV mangler desværre finansiering for, at vi i fremtiden kan sikre dig unikke oplevelser med livetransmission fra Danmarks mest kendte havørnerede. Oplevelserne er store, men det gælder også arbejdet bag den daglige produktion. Til gengæld ved vi også, at seerskaren er stor, og det er derfor, vi beder om din hjælp til DOF's ØrneTV. På forhånd tak for din støtte.,,

I det seneste er også Møns Klint's ynglende Vandrefalke ønsket overvåget med kamera af DOF, da DOF pludselig var i tvivl om hvor vandrefalkens unger var henne. Det kan man læse i et læserbrev af René Rask Bruun på Netnatur.dk under titlen: *DOF's troværdighed i frit fald*. Her skriver René Rask Bruun blandt andet: "Fakta er, at der har været hele kuld af vandrefalkeunger der er fløjet fra reden på Møns Klint inden den planlagte ringmærkning, simpelthen fordi DOF ikke har styr på overvågningen !

Derfor ønsker DOF sig noget nyt og spændende elektronisk legetøj betalt af skatteyderne eller velmenende fonde! Men de benytter åbenbart "truslen fra falkonererne" til at begrunde ønsket om finansiering af deres "eget projekt". I samme arbejdsgang forsøger de så også at give falkonererne et" kærligt puf udover kanten",,

Med ønsket om at DOF's følgere donerer penge til kamera-produktionen af ØrneTV, er det oplagt at reflektere over DOF's kameraopsætninger hos ynglende fugle.

Ornitologers ægsamlinger (oologi)

Dr. Roger Lederer skriver på Ornithology.com omkring fugleæg: *"In the 19th century, bird egg collecting for both scientific and recreational purposes was popular. Individuals, and groups like a Boy Scout Troop, would collect, trade, and display eggs, much as we do stamps and coins today. A journal for collectors, the Oologist, reported on these activities and offered eggs for sale and trade. But in the latter part of that century, it was beginning to be recognized that recreational egg hunting was affecting bird populations.,,"*

Natural history museum skriver: *Eggshells are the second largest collection represented in ornithology after bird skins and this is one of the most important archives of avian samples worldwide. The museum is thought to hold around 30% of all the eggs preserved by European Museums.*

The preservation of eggshell for study and display has been part of natural history collecting for at least 350 years. It was particularly common during the 1800s, when naturalists collected eggs from all over the world.

Ornitologers mærkning af fugle

Imens at der er indiskutabelt at ornitologers mærkning af fugle har bidraget til en kolossal mængde af videnskabelig data, kan man stille sig spørgsmålet om ornitologers kontakt med de fugle de ønsker at studere, slipper uden mén?

De to ornitologer B. CALVO and R.W. FURNESS (1992) reflekterede over deres eget arbejde med fuglene, og fandt efterfølgende i deres analyse af 187 publicerede videnskabelige studier, at mærkningen og påførelsen af udstyr, ofte havde en lang række negative effekter på fuglene. 24% af artiklerne gav man ikke udtryk for hvorvidt der var negative sideeffekter af mærkningen af fugle. *"Many of the papers that comment on general behaviour or physical condition do not find adverse effects (Giroux et al. 1990, Hill & Talent 1990). The most reported effect is an initial discomfort (Dwyer 1972, Dumke & Pils*

1973, Nenko & Healy 1979, van Dyke 1981, Perry et al. 1981, Johnson & Caslick 1982, Iverson et al. 1985, Watson 1985, Klrbj & Cowardin 1986) that can last from a few minutes (Smith & Gilbert 1981) up to a few weeks (Siegfried et al. 1977), though usually the birds recovered normal activity 2 to 7 days after attachment. This discomfort is mainly shown as an increase in preening activity and pulling at the device. The device can be such an annoyance for some birds that they may end up breaking part of it or even removing it (Raim 1978, Morris & Black 1980, Perry 1981, Slaugh et al. 1989, Sorenson 1989). It can affect locomotion (Graber & Wunderle 1966, Greenwood & Sargeant 1973, Bray et al. 1975, Smith et al. 1983), food consumption (Boag 1972) or display (Hirons & Owen 1982). Other physical problems include skin abrasion due to the attachment, feather wear or loss, external and internal injuries, impairment of movement, and weight loss.

Table 1. Frequency of use of different marking techniques and employment of devices on birds in 786 papers published in Auk 1979–89, Ibis 1975–90, J. appl. Ecol. 1975–89, J. Wildl. Manage. 1975–89 and Ornis Scand. 1977–89.

Mark	Number of papers in which technique was used	No Comment	Comment	Harmful effect reported/ tested	Breeding or feeding ecology	Movements or survival	Morphology moult, growth age or body condition	Technique development	Percentage papers with references		
									<1980	1980-1984	>1984
Metal ring	301	98.0	1.6	0.3	67.1	21.9	10.2	0.6	3.5	0.0	2.7
Colour ring	311	98.0	0.9	0.9	81.6	11.5	4.5	2.2	0.0	0.0	3.5
Leg flag	32	96.8	0.0	3.1	75.0	12.5	3.1	6.2	20.0	0.0	0.0
Wing tag	65	87.6	3.0	9.2	72.3	15.3	3.1	9.2	0.0	26.6	3.1
Back tag	8	75.0	12.5	12.5	62.5	25.0	0.0	12.5			
Neck collar	33	78.7	3.0	18.1	39.3	33.3	9.1	18.1	66.6	13.3	9.1
Nasal mark	20	90.0	5.0	5.0	85.0	5.0	0.0	10.0	0.0	10.0	14.3
Dyes	64	90.6	9.3	0.0	85.9	7.8	4.7	1.5	0.0	13.0	10.0
Other marks	40	97.5	2.5	0.0	85.0	7.5	7.5	0.0			
Data logger	8	25.0	12.5	62.5	50.0	12.5	0.0	37.5			
Radio transmitter	187	66.3	15.5	18.1	40.6	43.8	1.1	14.4	42.4	33.9	30.6

Table 2. Effects of radio transmitters on birds as indicated in 171 papers published in *Auk*, *Ibis*, *Journal of Applied Ecology*, *Journal of Wildlife Management* and *Ornis Scandinavica*.

<i>Effects</i>	<i>Some effects</i>	<i>No effects</i>	<i>Not reported</i>
Initial discomfort	28	4	155
Injuries	3	7	177
Feather wear/loss	6	1	180
Weight loss	3	5	179
Transmitter drag	12	1	174
Locomotion	8	16	163
Aerial or transmitter removed/broken	6	1	180
Mandible caught in neck-collar/harness	3	0	184
Effect of harness	6	1	180
Dispersal	0	1	186
Habitat use/choice	0	5	182
General behavioural/physical effects	10	41	136
Foraging behaviour	8	6	173
Reproductive behaviour	8	18	161
Reproductive Success	4	12	171
Brood size	0	2	185
Nest/brood desertion	5	1	181
Growth rate	1	3	183
Metabolic rate	2	0	185
Survival	14	13	160
Predation	7	3	177
Survival+predation	21	16	150

At mærke, ringmærke eller at påføre en fugl en radio-transmitter eller GPS-sender, er altså ikke altid uden gæne for fuglen. GPS-anvendelsen er et teknologisk fremskridt der hjælper falkoneren med at finde en eventuel bortfløjende fugl - og DOF melder da også begejstret om sjældne fugle og rovfugle, der er GPS-mærket af ornitologer, hvor fuglene nu nemmere kan spottes i Danmark på grund af rovfuglens GPS-sender. Se eksempelvis Jan Skrivers "Next stop Skagen: Sjælden høgeørn fra Sydeuropa sender GPS-signaler fra Nordjylland., af 20. april 2020.

DOF generaliserer og vildleder

Dansk ornitologisk forening udtrykker at beskyttelsen af rovfugle og at være imod rovfugle i bur, herunder falkejagt, er en del af foreningens hjerteblood. Der er en del publicerede artikler på DOF's hjemmesider der illustrerer dette, blandt andre:

'Falkonerer truer verdens vilde rovfugle.' (10. august 2006),

'DOF: Vandrefalke skal ikke udsættes'. (17. september 2007)

'Antallet af rovfugle og ugler i fangenskab er eksploderet'. (29. december 2009)

'Falkejagt og hold af rovfugle i fangenskab'. (13. november 2015),

'Falkejagt er IKKE kulturarv i Danmark'. (29. august 2017)

'Over 600 rovfugle sidder i bure i Danmark'. (07. maj 2020).

Artiklerne levner ikke meget tvivl om DOF's miljø- og naturpolitiske ståsted, endsige deres holdning til falkonerer, - og det er her at udmeldingerne, semantikken og artiklens kvalitet taber anseelse, spørger du mig. Budskabet er gennemsyret af foragt og afstandstagning, forkortet til en sådan grad, at artiklerne taber en del af sin saglighed. Der sondres pludselig ikke tydeligt mellem en kriminel underverden, 'sortbørsmarked', rovfuglesmuglere, rovfugleindsamlere, redeplyndrere, og danske falkonerer.

Lad mig konkretisere med et eksempel fra artiklen 'Falkejagt og hold af rovfugle i fangenskab'. 2015:

Kapitel-overskrift: Falkejagt øger interessen for hold af rovfugle i fangenskab

Første Linje: Legalisering af falkejagt vil medføre en stigende interesse for at holde rovfugle i fangenskab.

Vi er nu henledt på en gruppe af befolkningen; falkonerer, -og falkonerer interesse (legalisering af falkejagt), samt sagen/problemet: flere fugle i fangenskab.

5 linjer senere, i nyt kapitel.

kapitel-overskrift: Ulovlig indsamling af vilde rovfugle

Første linje: Øget hold af danske/europæiske rovfuglearter i fangenskab vil øge risikoen for ulovlig indsamling af disse arter i naturen, da de uhindret kan transporteres rundt i EU.

I kapitel overskriften henledes vi til en gruppe af kriminelle der 'ulovligt' vil indsamle naturens vilde rovfugle.

Første linje: Øget hold af danske/europæiske rovfuglearter i fangenskab Her nævner man igen en gruppe der kan, og gerne vil, holde danske/europæiske rovfuglearter i fangenskab, som jeg mener, let tolkes som danske falkonerer. vil øge risikoen for **ulovlig** indsamling af disse arter i naturen, Her skriver man at der er en sammenhæng, ja næsten 'et samarbejde' mellem 'dem der holder danske/europæiske rovfugle i fangenskab' (danske falkonerer), og kriminelle indsamlere af vilde rovfugle i naturen. **da de uhindret kan transporteres rundt i EU.** Her skriver man at den ulovlige og kriminelle vare 'vilde rovfugle' da frit kan transporteres rundt i EU. Altså, at en måske kommende lovliggjort vare (flere danske/europæiske arter af rovfugle hos falkoneren), i kraft af sin lovlige transport gennem EU, af lovlydige danske

falkonerer, kan få en ulovlig følgesvend, eller under ulovlige forhold (forfalskninger) kan transporteres, af andre, rundt i EU.

Hele sætningen er dobbelttydig - men temaet er at formidle at der er en sammenhæng mellem lovligt falkoner-virke og den kriminelle underverden. Eller rettere, at der ikke er nogen forskel! Er den sammenhæng i Danmark nogensinde bevist? Generaliserer man ikke lovlige danske falkonerer og kriminelle indsamlere og smuglere under ét?

Jeg synes det tangerer injurier. Hvis man vil anklage danske falkonerer, eksempelvis i Dansk Falkejagt Klub, for at være involveret i et ulovligt netværk, så må man bevise det, og ikke, som det sker nu, komme med beskyldninger uden at have belæg for det.

Det er ikke en velskreven og saglig artikel.

Forskæl på bur og voliere

Som det fremgår af titlerne på DOF's kritik af falkonerer i det ovenstående kapitel, synes DOF konsekvent at bruge begrebet 'bur' om rovfuglens voliere. Min tolkning er, at man med ordet 'bur' skal give læseren associationer til burhøns, der nu er ulovligt, eller fjerkræ, der står meget meget tæt. Men det er jo ikke tilfældet.

Dansk Falkejagt Klub skriver i deres 'Grundbog til falkonerprøven: vejledning for falkonerer', at rovfuglens voliere skal have nogle minimumsmål.

Målene i meter er som følger:

Anvendeligt til:	Længde	Bredde	Højde
Små falke, Små høge	3M	2M	2,5M
Store falke, Store høge	5M	3M	3M
Ørne, gribbe	8M	5M	3M

Mindst 1/3 af volieren bør være overdækket med minimum én siddeplads under. Der skal være flere muligheder for fuglen for at vælge siddeplads. Det er altså ikke nok med bare én pind.

Disse mål på volieren svarer, proportionelt og sammenligneligt med høns, mere til, at én høne fik en hønsegård helt for sig selv. Når DOF konsekvent skriver bur om falkonerens voliere, mener jeg at det er en bevidst fordrejning af sandheden.

Stigende kommercialisering

DOF kritiserer at der blandt danske falkonerer er sket en øgning i antallet af rovfugle der holdes i bur. I deres artikel 'Over 600 rovfugle sidder i bure i Danmark', 07.maj 2020, kan man læse at 644 rovfugle fordelt på 25 arter, nu sidder i bur.

"Af naturligt forekommende arter sidder der 262 fugle i bur, og heraf udgør jagtfalke og vandrefalke tilsammen 90%. Det fremgår også, at de 151 jagtfalke fordeler sig på kun 2 ejere, og der er formentligt tale om erhvervsmæssigt opdræt og eksport til Mellemøsten.

Miljøstyrelsen har på spørgsmål fra DOF oplyst, at fugleholds bekendtgørelsen ikke lægger loft over, hvor mange fugle man må holde eller producere og heller ikke forhindrer opdræt og eksport, hvis reglerne for handel med disse arter overholdes.,,

Artiklen kritiserer altså i al tydelighed negativt, -og kritikken er todelt. Dels, at der sidder 644 rovfugle i bur - men også, at der for 2 ejere er så mange fugle, at en del af disse må formodes at gå til salg og eksport. Falkoneren kritiseres for en mistanke om, at flere fugle formodentlig eksporteres, og at rovfuglen, i så fald, behandles som en kommerciel vare. Man kan måske ligefrem sige, at DOF er imod at nogle tjener penge på rovfuglen, der kun skal være i naturen! Men hvad med DOF's egen kommercialisering af den danske natur?

DOF har X antal fuglestationer der skal drives med tilhørende økonomi til den fysiske plads i naturen samt til formidleren på stationen.

DOF har arrangerede ture ud i naturen mod et mindre gebyr eller medlemskab.

ØrneTV, 'støt naturen', Klimafond, medlemskontingent, 'hjælp hedehegene' og Naturbutikken.

DOF har, på deres hjemmeside, mange faner hvor det mest af alt drejer sig om at donere penge. På DOF's hjemmesides forside finder man eksempelvis per 23.05.2020. hele 6 store links (ØrneTV, 'støt naturen', Klimafond, medlemskontingent, 'hjælp hedehegene' og Naturbutikken), hvor man straks derefter, som en anden webshop, bedes om at indtaste kreditkort oplysninger for at støtte, donere, eller betale penge. Er det ikke en stærk kommercialiseret organisation?

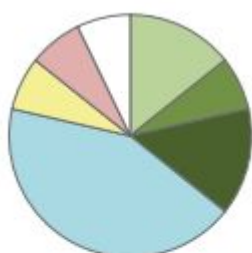
Og hvis man skal forsøge at tale 'ejendomsret', så sælger falkoneren et produkt denne selv har produceret via avl, og som denne altså ejer. Fuglene stammer fra opdræt af minimum 2. generation.

Modsat falkoneren, kan man sige, at DOF sælger et produkt, der egentlig ikke tilhører dem, nemlig Danmarks natur, og de fugle de vil se på (Danmarks ørne med flere), eller lade andre se på via kameraer. Og ud fra en tanke om hvad der egentlig er 'ejendom' med retten til at sælge af den, er det da egentlig tankevækkende.

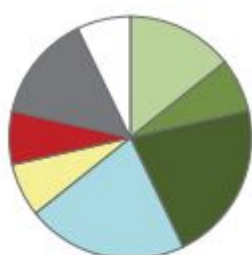
Dansk rovfuglepopulation 2019

Aarhus Universitets artikel 12-rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet nr. 363, 2019 skriver således om danske rovfugle: Der er blevet indrapporteret oplysninger om 14 arter rovfugle til EU, men det er strengt taget kun de 13, som er regelmæssige ynglefugle i Danmark. Blå kærhøg har godt nok ynglet i flere områder i Vest- og Sønderjylland i begyndelsen af 1990'erne, men det er ikke lykkedes for arten at etablere sig som regelmæssig ynglefugl i Danmark. Set over den lange periode fra 1980 er det alene duehøg, hvis bestand er gået tilbage, mens bestanden af de øvrige arter enten har holdt sig på et stabilt niveau, har fluktueret eller er gået frem, og rovfuglene må som helhed siges, at have klaret sig godt (Tabel 3.2). Tilbagegangen for duehøg skal ses i sammenhæng med en fremgang for arten efter fredningen af rovfugle i 1967, og er derfor overraskende. Holland er et langt mere industrialiseret og tæt befolket land end Danmark, men i Holland er duehøgebestanden ikke desto mindre meget tættere end i Danmark. En anden art, som har større og tættere ynglebestande i vore nabolande er lærkefalk. Denne art er godt nok gået frem siden 1980, men bestanden er stadig meget lille, og det indrapporterede antal ynglepar for lærkefalk var 20. Det danske mosaiklandskab med marker, søer, skove og enge passer godt til lærkefalk, men det er på trods af dette, ikke lykkedes arten at opbygge en særlig stor bestand. Listen af ynglende rovfugle i Danmark er øget med to arter i perioden efter 1980, idet havørn vendte tilbage med to succesfulde par i 1996 og har siden spredt sig til hele landet. Kongeørn er ikke tidligere kendt som ynglefugl i Danmark, men et par slog sig ned i Lille Vildmose i 1997 og fik med sikkerhed unger på vingerne i 1999. Bestanden er nu oppe på 4 par.

Tabel 1.2. Bestandsstørrelser 2018 samt trend for bestandsudvikling og udbredelse i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). Bestandsstørrelser er antal ynglepar. Bestandenes fremgang er vist i tre kategorier: "+" (0-100%, lys grøn), "++" (100-500%, ml. grøn), "+++" (>500%, mørk grøn). Tilbagegang er vist som "-" (0-30%, lys rød), "--" (30-50%, ml. rød), "---" (50-100%, mørk rød). Øvrige symboler er "=" (stabil, blå), "<>" (fluktuerende, gul), "?" (usikker, grå) og "x" (ukendt, hvid). Trend for udbredelse er vist med samme symboler og farver, dog uden graduering af frem- og tilbagegange. SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag.

Figur 3.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farvekoderne svarer til i Tabel 1.2.

Figur 3.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farvekoderne svarer til i Tabel 1.2.

Tabel 3.1. Påvirkningsfaktorer på rovfugle. Påvirkningens betydning for bestandsstørrelsen er angivet som høj (H) eller middel (M). Påvirkningsfaktorer med lav betydning er ikke angivet.

Kode	Art	Intensiv landbrug	Dræning	Fjerne gamle træer	Intensiv skovbrug	Trafikdrab	Rekreative aktiviteter	Ulovlig jagt	Forgiftning	Ukendt påvirkning	Ingen påvirkning
A087	Musvåge										M
A898	Spurvehøg									M	
A096	Tårnfalk										M
A081	Rørhøg						M				
A072	Hvepsevåge		M	M		M	M	M			
A899	Duehøg							H			
A074	Rød Glente						H	M	H		
A075	Havørn						H	M			
A084	Hedeheg	M	M								
A099	Lærkefalk										M
A103	Vandrefalk						H				
A094	Fiskeørn				H		H				
A091	Kongeørn						H	M			
A082	Blå kærhøg		H								

Figur 3.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farvekoderne svarer til i Tabel 1.2. Figur 3.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farvekoderne svarer til i Tabel 1.2. 19 I den korte periode efter 2007 er der kun en bestandstilbagegang for den

mere talrige musvåge. Dette er dog blot en mindre tilbagegang, og i den lange periode siden 1980 er arten overordnet gået frem. Gruppen af rovfugle har med hensyn til ændringer i udbredelse klaret sig særdeles godt. Alle arter har øget deres udbredelsesområde siden 1980, med udtagelsen af hedehøg, som har haft tilbagegang. Fire arter har haft tilbagegang i den korte periode siden 2007. Duehøgens antalsmæssige tilbagegang falder sammen med en indskrænkning af udbredelsesområdet. Lærkefalk er gået frem i den lange periode og stabiliseret sig i den korte periode. Den største påvirkning af rovfuglebestandene er rekreative forstyrrelser (Tabel 3.1). For fem af arterne er rekreative aktiviteter vurderet at have en høj betydning og for to arter en middel betydning. Ulovlig jagt er en trussel for fem af arterne. Især bestanden af duehøg er påvirket af ulovlig efterstræbelse. Den art der er påvirket af flest faktorer er hvepsevåge, hvor også dræning og fjernelse af gamle træer har betydning.

Tabel 3.2. Bestandsstørrelser 2018 samt trend for bestandsudvikling og udbredelse i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag. Farvekoder og symboler er som i Tabel 1.2.

Art	Videnskabelig navn	Bestand størrelse	Bestandstrend		Udbredelse		SPA	
			kort	lang	kort	lang	bestand	trend
Musvåge	<i>Buteo buteo</i>	4150	-	+	=	+		
Spurvehøg	<i>Accipiter nisus</i>	1912	=	=	-	+		
Tårnfalk	<i>Falco tinnunculus</i>	1775	=	=	=	+		
Rørhøg	<i>Circus aeruginosus</i>	1070	=	=	+	+		
Hvepsevåge	<i>Pernis apivorus</i>	650	=	+	+	+		
Duehøg	<i>Accipiter gentilis</i>	350	=	-	-	+		
Rød glente	<i>Milvus milvus</i>	134 - 200	++	+++	+	+		?
Havørn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	93	+++	+++	+	+	11	-
Hedehøg	<i>Circus pygargus</i>	31	<>	<>	-	-	6	<>
Lærkefalk	<i>Falco subbuteo</i>	20	=	++	+	+		
Vandrefalk	<i>Falco peregrinus</i>	19	+++	+++	+	+	2	+
Fiskeørn	<i>Pandion haliaetus</i>	5	+	x	-	+	1	<>
Kongeørn	<i>Aquila chrysaetos</i>	4	+	?	+	+	2	=
Blå kærhøg	<i>Circus cyaneus</i>	0	x	?	-	?	0	=

EU-kommisionen: 30% mere natur.

EU kommissionen præsenterede onsdag d. 20. maj 2020 et nyt udspil med to strategier der er en del af EU's masterplan frem mod 2030 - 'green deal'. Strategierne handler om at bremse tabet af biodiversitet, som pt er i frit fald, både i EU og på globalt plan. Derfor ønsker man fra EU kommissionens side, at 30 procent af eurolandenes areal skal være beskyttet natur, og det gælder både hav- og landareal. Heraf skal 10 procent være strengt beskyttet.

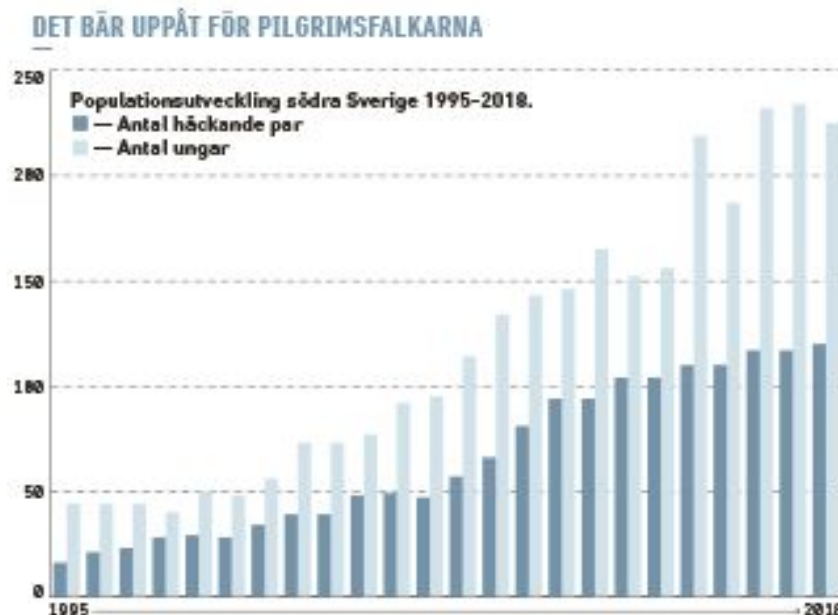
Derudover, skal 10 procent af europæisk landbrugsjord tages ud af drift.

Kommisionen vil også plante tre milliarder nye træer i Europa. Det skriver Hjalte T.H. Kragesten i Altinget.dk

Falkonerer og genoprettelsesprojekter

Danske falkonerer som bidragsydere til genudsættelse af rovfugle

I den svenske naturskyddsforeningens hjemmeside finder man eksemplet på hvordan danske falkonerer bidrager med genudsættelsesprogrammer for eksempelvis Projekt Pilgrimsfalken : *"Burar med falkar fanns i Dalsland, Bohuslän, Västergötland och Småland. Dessutom hölls ett antal par på en dansk avelsstation. De första utsättningarna av ungar som hade fötts upp i bur påbörjades i Bohuslän 1982.,,*

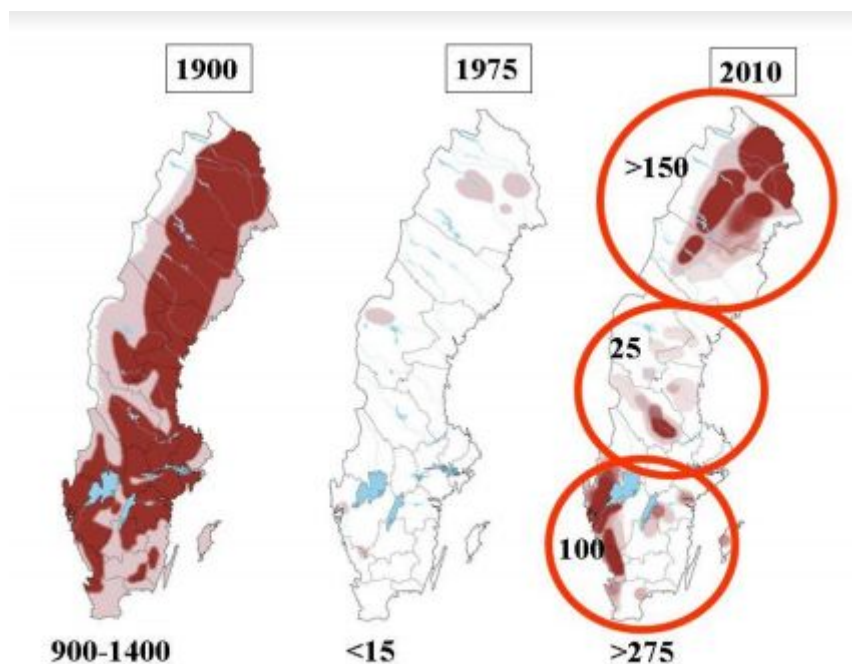
"Miljögifter, boplundringar och jakt ledde till att pilgrimsfalken var nära utrotning när Naturskyddsforeningen startade Projekt pilgrimsfalk 1972. Bevakning av boplatser, avelsprogram och

forskning som bidrog till att de farligaste gifterna förbjöds vände utvecklingen. I dag är den svenska stammen livskraftig och ökar med ungefär fem procent per år., (24. februar 2019) Sverigesnatur.org

"Avel och utplantering Situationen för pilgrimsfalk var i mitten av 1970-talet kritisk och enda chansen att öka populationsstorleken och den genetiska diversiteten var att påbörja avel och utsättning av pilgrimsfalksungar, på liknande sätt som man redan gjort i USA, Kanada och Tyskland. År 1974 beslöt Naturskyddsföreningen att i samråd med Naturvårdsverket inleda ett avelsprojekt. Målet var att återskapa en vild population om minst 25 häckande par i sydvästra Sverige. För att nå detta mål kalkylerades med en utsättning av ca 500 ungar under en 30-årsperiod. naturvårdsverket Rapport 6426 • Åtgärdsprogram för pilgrimsfalk 2011–2014 30 Med tanke på att högst hälften av de köns mogna pilgrimsfalkarna häckar i fångenskap bedömdes att den burhållna stammen måste omfatta minst 50 individer dvs. 25 par. Avelsstammen byggdes upp successivt under flera år med pilgrimsfalkar insamlade från skilda områden i Sverige, Norge, Finland och Skottland för att få så bred genetisk bakgrund som möjligt., (Lindemann, Peter. 2011)

Nedenfor ses en illustration (figur 7.) fra Peter Lindemanns Åtgärdsprogram för Pilgrimfalken (2011). På illustrationen ses hvordan man estimerer at have haft en population på 900-1400 par vandrefalke i Sverige i år 1900. Grundet æg- og fugleunge tyveri, miljøforurening som DDT, og andre forstyrrelser af ynglemuligheder, faldt populationen til 15 par i år 1975. Med et massivt avls-, udruknings-, og genudsættelsesprogram, steg antallet af vandrefalke igen, således at man i 2010 havde mindst 275 par i Sverige.

Figur 7. Den ursprungliga populationen beräknades 1900 till 900 –1 400 par, 1975 till 15 par och 2010 till minst 275 par.

I et læserbrev på Netnatur.dk skriver formanden for Dansk Falkejagt Klub René Rask Bruun d. 31. august 2016.

"Rovfuglene i almindelighed og vandrefalkene i særdeleshed har aldrig haft det bedre i Danmark end lige nu.

Vandrefalken vendte tilbage til Danmark i 2001 og de første falke der etablerede sig på Møns Klint var begge fangenskabsopdrættede fugle, udsat i henholdsvis Sverige og Tyskland. Afkommet af det første par kom til at danne udgangspunkt for vandrefalkens succesrige genindvandring i Danmark .

I begge projekter var falkonerer helt afgørende bidragsydere og initiativtagere, bl.a. har Allan Petersen fra Nordjylland alene bidraget med ca. 170 vandrefalke til projekt Pilgrimsfalken i Sverige.

Professor Christian Saar der står for det tyske vandrefalkeprojekt, som har bidraget med over 1000 vandrefalke, er højt estimeret videnskabsmand og falkoner, og begge projekter har haft så stor succes, at de nu nærmest har overflødiggjort sig selv.

Fra år 2001 til i dag er vandrefalkebestanden i Danmark steget fra 0 til 19 par, i år med en ungeproduktion på 29 .

Som en yderligere understregning af falkonerernes positive interesse, var det 3 medlemmer af Dansk Falkejagt Klub, der opdagede og udpegede den første vandrefalkerede for Naturstyrelsen.

DFK tilbød endvidere, at vi gerne ville stille opdrættede vandrefalkeunger til rådighed, hvis det første falkepar viste sig at være goldt. I Sverige har man nemlig haft held med at placere fangenskabsopdrættede unger i reder hos golde falkepar, og på den måde skabe en familie ud fra adoption....Det er forunderligt at DOF "glemmer", at krage, ravn, ræv, mår m.m. er de mest sandsynlige falkeoverere i denne sag.

Jeg har selv stået sammen med Niels Peter Andreasen og set en vandrefalkerede blive plyndret af en krage. De år, hvor der har været flest ynglende vandrefalke på Møns Klint, har de brugt så meget tid på indbyrdes territoriekampe, at deres forladte reder blev tømt af krager ....Hvis vi skeler til Sverige, hvor der i dag er op imod 300 par vandrefalke, så er det bestemt ikke rovfugleholdere der er problemet.,,

Falkonerens kundskaber anvendes i stor udstrækning til genoprettelsesprojekter for rovfugle verdenen over

Conservation Evidence bringer en oversigt over succesfulde 'hacking' genudsættelsesprojekter.

Støttende evidens fra individuelle studier

1 [↗](#)

A small, pre-1980, study in a national park in the Australian Capital Territory, Australia (Olsen & Olsen 1980), found that a female wedge-tailed eagle *Aquila audax* released into a 5,500 ha nature reserve successfully adapted to release and began

hunting European rabbits *Oryctolagus cuniculus*. However, the bird had to be recaptured after it attacked people entering her hunting area, two months after release. The eagle came from Melbourne Zoo and was fearful of humans both before release and after recapture.

2

A replicated study from the eastern USA between 1975 and 1979 (Barclay 1980) found that 72% of 204 captive-bred peregrine falcons *Falco peregrinus* that were hacked in artificial and natural sites survived to independence, with three groups of releases being 'adopted' by wild adults. Success was higher for birds released at artificial sites (i.e. from a tower), compared to natural sites (i.e. from cliffs), mainly because of high rates of predation by great horned owls *Bubo virginianus* at cliffs. Most birds stayed in the release area and first year survival appears comparable with wild birds. In 1979, three pairs consisting of released birds were known.

3

A replicated study of bald eagle *Haliaeetus leucocephalus* reintroductions from a breeding centre in Maryland, USA (Wiemeyer 1981), found that all eleven captive-bred, parent-reared birds hacked at two sites in New York and Georgia, USA, successfully reached independence. This study is also discussed in 'Use captive breeding to increase or maintain populations', 'Use artificial insemination in captive breeding' and 'Foster birds with wild conspecifics'.

4

A replicated study from Canberra, Australia (Olsen & Olsen 1981), found that, only 1 of 15 captive-bred brown goshawk *Accipiter fasciatus* chicks released into a suburban habitat between 1976 and 1979 was recovered: a male hit by a car 960 km away and nine months after release. The authors note that all young were very secretive after release. Young were hacked by being fed for between two weeks and two months after release. This study is also discussed in 'Use captive breeding to increase or maintain populations'.

5

A study from wetlands in Kentucky and Tennessee, USA (Altman 1983), describes the successful release, through hacking, of a captive-bred, juvenile bald eagle *Haliaeetus leucocephalus* in summer 1981. The eagle was fed in an enclosure until 14.5 weeks old and began flying immediately after it was released. The eagle remained close to the release site for 39 days, hunted successfully (with a 50% success rate) and appeared to behave normally until it dispersed from the study area.

6

A replicated 1993 study (Cade & Jones 1993) found that 77% of 164 captive-bred and raised Mauritius kestrels *Falco punctatus* released into the wild in tropical forests in southern Mauritius between 1986 and 1992 survived until independence. Release involved hacking on an offshore island for several weeks before being released on the mainland. Before the release of captive-bred individuals, the wild population had grown from five individuals in 1973 to 31 in 1986. Following fostering (see 'Foster chicks or eggs with wild conspecifics') and releases, the wild population reached at least 30 breeding pairs in 1991-2. This study is also discussed in 'Use captive breeding to increase or maintain populations', 'Artificially incubate and hand-rear birds in captivity'.

7

A 1995 update (Jones et al. 1995) of the same conservation programme studied in (6), found that hacking released captive-bred Mauritius kestrels *Falco punctatus* nestlings significantly contributed to the recovery of the natural population. A total of 331 birds were released into various sites from 1984-1985 and 1993-1994 of which 78% became independent and 61% survived their first winter. Of 208 fledglings hacked (25-34 day old nestlings were put into small groups in a nest box and food was provided while hunting skills were honed), 79% became independent. Most moved out of the release area between 85-100 days; similar to that of natural parent-raised birds. However, only 38% of released first-year females successfully fledged young whereas older females averaged 2 fledglings/nest (from 64% of nests). The remainder of the released captive-bred young were fostered (see 'Foster eggs or chicks with wild conspecifics'). At the end of the 1993-1994 breeding season, the natural population had recovered to 222-286 birds (containing at least 56 breeding pairs and 40-70 non-breeding birds), from a low of four wild individuals.

8

A replicated study in 1993-4 (Perez & Zwank 1996) found that four-week survival rates of captive-bred aplomado falcons *Falco femoralis* hacked at a wetland site in southern Texas, USA, ranged from 58% (five known mortalities from 12 birds released in 1994) to 85% (four known mortalities from 26 birds released in 1993). Predation by great horned owls *Bubo virginianus* and coyotes were the main causes of mortality. Released birds had larger range sizes than predicted, which the authors suggest is due to birds having expanded ranges before pairing up. Birds were transported to the release site when four weeks old and fed there before being released at 37 days old. Food was then provided until birds no longer returned to feed.

9

A replicated study of a captive-release programme in eastern Germany (Kirmse 2001) found that the release of 201 captive-reared peregrine falcons *Falco peregrinus* between 1990 and 2000 led to a population of at least 22 adult peregrines in the study area in 2000. This population of peregrines was unique in that it nested in trees, and imprinting techniques meant that all but 11 released birds nested in trees. The remaining 11 used buildings or cliffs, and none of their offspring reverted to tree-nesting.

10

A study in the summers of 1999-2000 at a river cliff site in Iowa, USA (Powell et al. 2002), found that two week survival of 38 (21 in 1999, 17 in 2000) juvenile peregrine falcons *Falco peregrinus* released through hacking was between 74% and 89%, with overall weekly survival estimated at 98.8%. Movement away from the release site was higher in 2000, possibly due to the large numbers of great horned owls *Bubo virginianus* seen in the area (although no mortalities were due to owl predation).

11

Observations in Panama of two captive-bred harpy eagles *Harpia harpyja*, indicated that after release, prey diversity collected and predation rates were broadly consistent with that of wild birds (Touchton et al. 2002). In 1998 in captive breeding

facilities in USA, two harpy eagles were hatched and reared using puppets (to avoid imprinting on human carers, see 'Use puppets to increase the survival or growth of hand-reared chicks' for studies on this intervention), then placed in an enclosure with an adult female eagle. Near fledging (161-165 days old) they were transferred to an aviary at a release site in Panama, where they were habituated for 4-5 weeks prior to release. They were provided with supplementary food until they ceased to visit (11 months). Both birds were recaptured and relocated to a nearby safer site, the male re-released on 16 June and the female on 10 October, 1999. The eagles were monitored during June 1999 to August 2000. Both made captures of wild prey with apparent ease, despite lack of human training or parental guidance.

12 [↗](#)

A replicated study in Texas, USA, between 1993 and 2002 (Brown et al. 2004), found that all of the 154 northern aplomado falcons *Falco femoralis septentrionalis* studied displayed hunting behaviour without having been taught it. Birds were hatched from 22 sites in groups of between two and eight birds, taken to the hacking site at 30 days old, released at 38-41 days old and provided with food for a further six weeks. Males began hunting earlier (19 days after release for 78 birds vs. 24 days after release for 76 birds), but made their first kills later (35 days after release for 19 kills vs. 32 days after release for 19 kills by females). Group hunting was also observed.

13 [↗](#)

A 2004 review (Nicoll et al. 2004) of the same Mauritius kestrel *Falco punctatus* release programme as in Cade & Jones 1993, between 1987 and 2001 found that survival estimates for adult kestrels were similar, irrespective of whether they were 'hacked' as fledglings (and provided with supplementary food until independence), or fostered to wild breeding pairs or wild-bred (80% for 42 fostered birds; 80% for 46 hacked birds and 75% for 284 wild-bred birds). Survival estimates for juvenile kestrels were far more variable, but did not appear to differ between treatments (36-72% for hacked, 23-100% for fostered and 31-80% for wild-bred). A total of 40 breeding pairs were monitored in 2000-1. Overall, the wild kestrel population across Mauritius reached an estimated 500 to 800 individuals in 2000, compared to five individuals in 1973.

14

A review of a reintroduction programme for northern aplomado falcons *Falco femoralis septentrionalis* in coastal plains in Texas, USA (Brown et al. 2006), found that the release of captive-bred falcons since 1993 had led to the establishment, by 2002-4, of 38 breeding pairs in the two study areas. During 2001-3, 141 captive-bred falcons reached independence in the study area, and 75 chicks fledged. Of these, 43 (19 released and 24 wild-bred) were seen after fledging at least once. Of 18 birds recruited into the breeding population (i.e. forming breeding pairs), only three (17%) were captive-bred and released and 15 (83%) were wild-bred. Captive-bred birds were 'hacked' during release. This involved providing cohorts of 2-8 birds with food for 21 days after release. Those birds seen after 21 days were said to have reached independence.

Falkonerens kundskaber om fysisk træning af rovfugle forbedrer rovfuglens overlevelsesrate ved genudsætning i naturen

Holtz, Peter H. et al (2006) sammenlignede to standardiserede træningsformer på mængden af hvile-laktat og post trænings-laktat koncentration i blodet på vandrefalke (*Falco peregrinus*, n=15) og brun duehøg (*Accipiter fasciatus*, n=12). Rovfuglene blev holdt fordi de havde brug for pleje eller var blevet forladt ved reden. Den ene træningsform var som flyvestimuli i rovfuglens voliere, den anden, via falkonerens traditionelle flyvetræning. Inden fuglene blev genudsat i naturen, målte man laktat koncentration i blodet som hvile-laktat før en kort periode med træning, samt ved 2 og 10 minutter post-træning efter en standardiseret træningsprotokol.

Resultaterne viste at blodlaktat koncentrationen pre-træning, i vandrefalkene, var højere i vandrefalkene, der blev trænet i voliere, sammenlignet med de vandrefalke der blev trænet efter en protokol med traditionelle falkoner-metoder. Der var ingen forskel i pre-træning blodlaktat koncentration imellem de to forskellige træningsprotokoller blandt de brune duehøge.

Ved 2 og 10 minutter post-træning var blodlaktat koncentrationen signifikant højere i begge arter af rovfuglene der blev trænet i deres voliere sammenlignet med dem der blev trænet efter falkoner-træningsprotokollen.

Rovfuglene blev derefter vejlet og mærket med radiosendere lige før genudsættelse. Efter genudsættelse blev alle rovfugle genindfanget, gentagne gange over en periode, og blev vejlet. Resultaterne viste at, af rovfuglene der var blevet trænet efter falkoner-træningsmetoden, havde 3 af 6 vandrefalke og alle 4 brune duehøge i gruppen, øget deres vægt.

I modsætning havde alle 9 vandrefalke, og 6 af 8 brune duehøge, der før udsætning var blevet trænet i deres voliere, tabt vægt ved genindfangningerne.

Resultaterne kan indikere at vandrefalke og brune duehøge der trænes efter falkonerens traditionelle flyvetræning, øger graden af fysisk kapacitet før genudsættelse sammenlignet med at blive trænet i voliere. Laktat, som metabolisk produkt, menes at være et effektivt parameter til monitorering af grad af fitness hos rovfugle. Resultaterne af falkonerens traditionelle flyvetræning menes også at indikere, at denne træning øger sandsynligheden for, at rovfuglene *Falco peregrinus* og *Accipiter fasciatus*, overlever ved genudsættelse i naturen.

Falkoner deltager i at få en slemt tilskadekommen vandrefalk på vingerne igen

Stauber, Erik. et al. (2008) har publiceret en artikel i Journal of Avian Medicine & Surgery, om behandling og genudsættelse af en svært tilskadekommen vandrefalk (Successful Rehabilitation of a Severely Injured Peregrine Falcon).

En slemt tilskadekommen vild 11-årig han-vandrefalk (*Falco peregrinus*), der i den fri natur havde ynglet 31 unger igennem 9 sæsoner, blev indfanget på et tidspunkt med fire 13-dage gamle unger i reden for at få veterinær pleje med tanke på genudsættelse. En svært beskadiget venstre side af vandrefalken (overfladiske skader på venstre vinge og ben, samt dislokeret venstre hofteled og en brækket ulna (vinge-ben) i 7-8 fragmenter).

Vandrefalken fik med en slynge fikseret sit venstre ben i 14 dage, og fik fuld genanvendelse af benet efter yderligere to dage. Den venstre ulna blev helet efter konceptet om 'biological fracture healing' hvorved man omgik operation. Knoglen radius blev anvendt som støttende knogle for ulna, og venstre vinge blev immobiliseret i en 8-tals forbindelse. Fuld anvendelighed af ulna blev opnået på 25 dage.

For at styrke vingen, og for at sikre at vandrefalken igen kunne tage byttedyr, blev falken genoptrænet i et stort flyve-avarie under kyndig træning af en certificeret falkoner. Vandrefalke-hannen blev genudsat i sit hjemme-territorie 4 måneder efter hans ulykke og fortsatte med at skabe yngel i yderligere 2 sæsoner, hvor 5 unger kom på vingerne.

Southwest Wildlife Foundation of Utah - Martin Tyner

Et eksempel på hvordan falkonerer har kundskaber der kommer vilde fugle og rovfugle til gode, finder man hos Martin Tyner, der har skabt Southwest Wildlife Foundation of Utah. Martin har mange års erfaring med raptors/rovfugle da han førhen var falkoner. Nu har han licens til at indfange sårede, lidende og tilskadekomne naturligt forekommende fugle, til at pleje dem, og at genudsætte dem. Mange ørne, høge, falke og grønt har således fået en chance nummer 2 i livet, efter at have fået pleje og behandling af Martin Tyner. Der findes formentlig en del sådanne pensionerede falkonerer, der globalt redder rovfugle hver evig eneste dag.

Du kan se mere om Martin Tyner og hans rehabiliteringer af rovfugle på [Youtube.com](https://www.youtube.com)

Opsummering

Danske falkonerer syntes i flere tilfælde at blive udsat for grundløs miskreditering, eksempelvis med argumentet om at hjemmehørende rovfugle ikke skal holdes i bur fordi det er synd. Sådanne udsagn fra ellers respekterede organisationer syntes at slå plat på et dyrevelfærdsproblem som ikke eksisterer. Der findes ikke nogle tydelige beviser for at respekterede falkonerer har rovfugle der mistrives. At holde af rovfugle, syntes for den gængse befolkning, at oprinde fra æstetikken omkring det flyvende frie væsen, uden at skele til andre traditionelle dyrehold i gård, bur, boks, indhegning eller fangenskab, for dér at fælde den samme dom. Det kaldes for dobbeltmoral.

Videnskabelige observationer af Vandrefalken på Hollands kyst i vintertid, hvor migrerende fugle skabte en overflod af byttedyr for vandrefalken, viste at vandrefalken sad stødt på sin pind i et træ og konsumerede varme. Den gik på vingerne i det halvandet minut det tog at nedlægge et bytte, for så at genindtage hvilepladsen helt indtil næste dag (et døgn), for så igen at bruge halvandet minut på vingerne i nedlæggelsen af byttedyr, for påny, at indtage hvilepladsen i træet. Falkens adfærd, som mange andre rovfugle, betyder at den, des mindre den forsvare territorie eller gør kur til en mage, forsøger at konsumere energi ved at sidde stille. Dette gør den velegnet til et liv i bur, afbrudt af falkonerens pleje og minutiøs længerevarende træning.

Der syntes at være rigelige med beviser for at falkejagt har været udøvet historisk i Danmark og Skandinavien. Kalkmalerier i danske kirker, munkes nedskrevne beretninger, danske konger og dronningers køb af 'PresentFalke' der i 16-hundrede og 17-hundredetallet hentes hjem fra Grønland, Island, Norge, Sverige, og i Danmark selv, via 'falkefængere', Frederiksberg Kommunes byvåben samt Falkonergården, falkejagt på Fælleden i 1803, synes at give tydelige beviser på det. Svenske udgravninger fra tidlig jernalder viser at status folk blev begravet i gravhøje med deres jagt partnere, blandt andre Vandrefalken, Duehøgen og Spurvehøgen, i tillæg til hunde og heste.

I 1700-tallet havde godt 0,04 % af den islandske befolkning en årsindtægt på mere end 100 rigsdaler. En falk indbragte på dette tidspunkt den Islandske falkefænger 5-20 rigsdaler, afhængig af falkens farve og årtiet i 1700-tallet, hvilket svarer til alt fra en halv måneds indtægt, til to måneders indtægt, for godt 20 af de aller rigeste islændinge. En ko solgtes for 4 rigsdaler, og 1 falk var således 1-5 køer værd.

Til sammenligning kan en falk i Danmark anno 2020 erhverves for ca. 8.500 kr. hvilket svarer til prisen for en hundehvalp, eller 31% af en månedsløn før skat, for en dansker med en gennemsnitsindkomst. Sammenligneligt er falcken kraftigt devalueret.

Kritikeres argumenter for, at jagt med rovfugl er uetisk, syntes ikke at være begrundet fagligt, hverken for jægeren, rovfuglen eller byttedyret. Man kan ganske enkelt ikke mene, at dyr ikke må slå andre dyr ihjel til menneskets fordel, som i falkejagt, uden samtidigt at være villig til at afvikle, eksempelvis, kattehold på gårde.

Organisationer har effektivt påduttet falkonerens jagt skældsordet 'dyrekamp' om det faktum, at nogle dyr er villige til at dele deres jagtbytte med mennesket, og at kødædende dyr selvsagt jager og æder andre dyr, eller dør. 80% af udklækkede rovfugleunger dør det første år i den frie natur som følge af sult, kulde, påkørsel i trafikken, elektriske ledninger, og kamp med rivaliserende arter. Partnerskabet rovfugl og falkoner imellem, sikrer rovfuglen overlevelse og en høj levestandard. Bortfløjne falkonerers rovfugle, såfremt de er af hjemmehørende arter, kan re-etablere sig i naturen igen uden at fauna forurene.

Opgørelser fra England i 1970'erne viste at mellem 13-39% af falkonerers bortfløjne rovfugle (duehøge) menes at overleve i naturen. Lindemann skriver "*Inom EU producerades år 2005 minst 6 900 falkar från avel, varav nästan hälften utgjordes av hybridfalkar (Kenward & Larsson 2006)...Förlusterna av hybridfåglar har ökat sexfalt i Storbritannien under de senaste 20 åren och i slutet av perioden rymde eller släpptes mer än 50 per år (Fleming et al. in press). Eftersom det saknas krav på rapportering av förlorade fåglar ligger siffrorna i underkant.,,*

På et website for mistede rovfugle i England (the independent bird register) ser man at der efterlyses 62 rovfugle i året 2019-2020, på dette website alene.

Det Dyreetiske Råd anbefaler at jagt med rovfugl sker med hjemmehørende arter. Dette for at hjælpe de hjemmehørende bestande i bevaringsøjemed, og for at undgå faunaforurening med eksotiske rovfugle og hybrid rovfugle. Nordamerika, Tyskland og England er blandt de lande, der har indset det bæredygtige i en sådan strategi.

Der er fundet beviser for, at hybridisering af falkonerens rovfugle og falkonerens eksotiske rovfugle, kan skabe både hybridisering og introgression blandt faunaens hjemmehørende arter. Dette styrker argumentet om at anvende hjemmehørende fugle. Ligeledes er der evidens for, at hybridisering, uanset til hvilken grad, ikke alene kan

opdages ud fra rovfuglens morfologi (udseende), men kan 'skjule' sig idet usædvanlig størrelse og type af fjerpragt ikke alene afslører en fugl med udvandede (introgression) gener, eller hybrid-gener.

Skiftende regeringer og miljøministre, sammen med store organisationer med bred folkelig appel, synes med succes at fastholde falkonerer i en urimelig udskældt rolle. Dilemmaet er åbenlyst: Eksotiske bortfløjne rovfugle skaber forurening, og de hjemmehørende arter må for enhver pris ikke kultiveres, uanfægtet at der er gode argumenter derfor. Miljøminister Lea Wermelin må komme med en saglig og etisk begrundelse. Falkonerer bør ikke frygte for deres livsstil og fugle pga. politisering, frygt og udokumenterede påstande.

Falkonererne selv mener ikke at en overgang til hjemmehørende rovfugle vil være belastende.

Regeringen og miljøministeren bør høfligt blive mindet om Unesco's VerdensKulturArv punkt VI (uddannelsesprogrammer), artikel 27, punkt 1 og 2 der siger

1. The States Parties to this Convention shall endeavor by all appropriate means, and in particular by educational and information programmes, to strengthen appreciation and respect by their peoples of the cultural and natural heritage defined in Articles 1 and 2 of the Convention.

2. They shall undertake to keep the public broadly informed of the dangers threatening this heritage and of the activities carried on in pursuance of this Convention.

Falkonerens kundskaber om rovfugle har historisk bidraget til at genetablere truede eller udryddede rovfugle i naturen. Fra 5 store internationale genoprettelses projekter opnåede man en succesrate på 69% via hacking, en udsættelsesstrategi der oprinder fra falkoneren.

De danske rovfugle anno 2019 har det generelt godt. Bestanden er stabil eller i fremgang. For fem af arterne er rekreative aktiviteter vurderet at have en høj betydning og for to arter en middel betydning. Ulovlig jagt er en trussel for fem af arterne. Især bestanden af duehøg er påvirket af ulovlig efterstræbelse. Den art der er påvirket af flest faktorer er hvepsevåge.

De vandrefalkepar der har bosat sig på Møns Klint menes at oprinde fra blandt andet dansk falkoner-opdrættede vandrefalke udsat i Sverige og Tyskland. Der mangler

beviser for denne påstand. Den dansk lokaliserede avlsstation under 'Projekt Pilgrimsfalken' blev administreret af Allan Petersen i Nordjylland, der bidrog med 170 vandrefalke.

Der er pt., såvidt jeg er vidende om, *ikke* genoprettelsesprojekter for danske rovfugle (eksempelvis den truede Duehøg), som danske falkonerer bidrager til.

Nye miljøkatastrofer for rovfuglene lurer i form af mikroplast, bromid, brandhæmmere i plast, plastblødgørere, PCB, DDT, EDT, pesticider, rottegift, bly, kviksølv og andre tungmetaller, der i stigende grad ophobes i rovfuglen.

Ulovlig nervegift carbofuran har i 2019 slået rovfugle ihjel i Danmark. Rovfugle efterstræbes fortsat ulovligt. Eksempelvis blev en skytte på et dansk gods i 2018 dømt for at sætte fælde op for Duehøgen.

Falkoneren er blandt de eneste specialister der kan få tilskadekomne rovfugle på vingerne og tilbage i naturen. Der er forskel på at træne rovfuglen fysisk i sit bur, og at træne rovfuglen fysisk på traditionel falkoner-vis, med sidstnævnte metode som præmis for bedre overlevelseshastighed ved genudsættelse af vandrefalk (*Falco Perigrinus*) og Brun Duehøg (*Accipiter fasciatus*) i naturen.

Danske falkonerer anvender deres rovfugle til at afskrække og bekæmpe skadedyr som råger og måger. Dette er mere miljøvenligt frem for skyttens hagl.

Frygten for at lovliggørelsen af falkejagt vil føre til en øgning af falkonerer og rovfugle i bur synes ifølge falkonererne overdreven, hvis man tager i betragtning hvor tidskrævende det er at være falkoner. Dette afholder mange interesserede fra at blive falkoner.

Miljøstyrelsens optegnelser fra 2019 viser dog til en stigning på 30% i antallet af udenlandske rovfugle på blot 2 år. For slagfalk og brunskuldret våge er antallet af fugle i bur på to år således øget med henholdsvis 69% og 38%. Den øgede interesse og dermed flere fugle i bur slår også igennem for fx amerikansk tårnfalk, lannerfalk, berberfalk og rødhalet våge. DOF's kritik er dermed, på det punkt, berettiget.

Der er ifølge Miljøstyrelsen, per maj anno 2020, 34 personer i Danmark der har opnået påtegningen om jagt og regulering med rovfugl, jf. § 3 i bekendtgørelse nr. 1072 af 27/08/2018 om jagt og regulering ved brug af rovfugle.

Det anbefales danske falkonerer at organisere sig og at anvende PR til at skole den danske befolkning i etikken og dyrevelfærd for falkonerens rovfugle samtidigt med udbredelsen af kendskabet til rovfuglens etologi, de danske arters udbredelse og tilstand, samt hvorledes falkonerens kundskaber har hjulpet i genudsættelsesprogrammer. Udbredelsen af kendskabet til et hvilende falkoner-avlsberedskab, som i de zoologiske haver, kan være med til at vende synet på falkonerer for skeptikere. Det samme kan en falkoner-ledet kampagne hvor folk kan donere et beløb der sikrer opdrættet af en hjemmehørende rovfugl.

Interesserede i falkoneri bør indledningsvis møde fortællingen om hvad en dansk optagelse på Unesco's immaterielle verdenskultur-arv liste vil betyde for den danske falkoner, hvis regeringen vælger at ratificere konventionen.

Det anbefales endvidere, at organisationer som DOF, DN og dyrevelfærdsorganisationer i opposition til falkejagt, finder evidens for deres påstande, og ellers tager konstruktive tiltag for at inddrage falkoneren som en bidragsyder til bevarelsen af hjemmehørende rovfugle.

Ornitologisk arbejde, som mærkning af fugle, kan i en række situationer, have negative konsekvenser for de fugle de mærker. En ornitologisk branche gren, Oologi (ægsamling), har historisk indsamlet, solgt og byttet fugleæg som man gør det med mønter og frimærker. Det samme er sket med reder. Dette havde en negativ effekt på fuglebestanden.

DOF har en medlemsskare på 16.000 hvoraf de fleste, på et tidspunkt, opsøger en geografi og et habitat hvor fugle kan betragtes, registreres og fotograferes. Objektivt kan ornitologer derfor ikke udelukkes fra at have en negativ effekt på deres eget studieobjekt, og indgår sandsynligt i trusselsbilledet 'rekreative aktiviteter'.

I et videnskabeligt ornitologisk review syntes en signifikant-, til tider ikke-signifikant effekt at blive målt på rede-prædation som resultat af kameraopsætning, der dermed udgør bias. Et andet studie fandt ingen effekt af kameraopsætning på Musvågernes og Duehøgenes adfærd.

Ornitologers indfangning, mærkning og genudsættelse kan føre til at rovfugleforældre forlader deres unger der, som en mulig følge, dør i reden.

Det synes ejendommeligt, at to organisationer (Dansk Falkejagt Klub og Dansk Ornitologisk Forening) med så stor kærlighed til fugle og naturen, ikke kan danne fælles front. Med udgangspunkt i rovfuglen, kan man sige, at ornitologen ikke bare observerer og registrerer på afstand - men deltager aktivt i redekasse-opsætning, kamera-opsætninger, genudsætninger, med flere, som er en påvirkning af naturens gang med hensigten om at styrke og genoprette de naturlige populationer.

Falkonerens jagt i naturen med sin rovfugl er også en interaktion med naturen, men en interaktion der fastholder mennesket som en central og meget naturlig del af den jagt rovfuglen lader ham deltage i.

Der er væsensforskel på ornitologens og falkonerens kontakt til naturen. Begge parter har dog afstedkommet historisk at påvirke naturen unaturligt.

Falkonerens viden om rovfuglens etologi, og kundskaberne om hvordan man domesticere den, er fundet unikke og anvendelige, når naturen har brug for at falkoneren, med sin centrale placering i naturen med fuglen, sætter opdrættede fugle ud i naturen igen.

Det er muligt at en ornitolog kunne påtage sig den samme opgave, men umiddelbart vil jeg mene at det 'håndværk' falkoneren kan er højt specialiseret. De to typer af specialer har bevist at de i samarbejde og synergi, kan hjælpe rovfugle regionalt og internationalt.

Falkoner-kultur og den visdom som falkoneren har omkring rovfugle, bør derfor heller ikke søges nedlagt og miskrediteret, men bør, som UNESCO gør det, anerkendes, også i Danmark, for at være et genuint verdensomspændende kulturfænomen.

I kapitlerne der omhandler moral og etik omkring jagt med rovfugle, syntes jeg at have redegjort for, at der eksisterer en dobbeltmoral hos DOF og Danmarks Naturfredningsforening når de retter så sønderlemmende kritik af Falkoneren. Argumenterne synes at få små-populistiske og usaglige træk. At beskyldte falkoneren for at dennes jagt er organiseret dyrekamp, blegner i refleksionen over hvorfor DOF ikke bruger lige så meget spalteplass på katteejere i rækkehuskvarterer og på landbrugs gårdene, da deres mange hundredetusinder af katte er en trussel mod eksempelvis truede sangfugle. Katteejere har ikke mærket deres katte med radiosendere. Katte

respekterer ikke jagtsæsoner, og skov- og naturstyrelsen, miljøstyrelsen, med flere, har ikke påtænkt øget overvågning og kontrol af katteejere.

Fra Richter og Kunzmann's har vi lært at der i filosofien er et grundlæggende princip om lighed og at lige ting skal behandles på samme måde. Et menneske agerer fornuftigt når han eller hun tager beslutninger om sammenlignelige temaer på samme måde. Det betyder: hvis den etiske vurdering er kendt for en mulig måde at agere på, og at der er en anden mulig måde at agere på, sammenlignelig med den første, må vurderingen nødvendigvis være den samme. På samme måde vil jeg sammenligne det at holde rovfugle med det at holde andre dyr, og det at acceptere at et dyr benyttes til at slå et andet dyr ihjel, som med katten der slår mus ihjel på gården.

Jeg ser ikke at en falkoner, der holder sine rovfugle til en høj standard, skulle udgøre et dyrevelfærdsproblem. En sund og stærk rovfugl er en god falkoners fugl. Falkoneren skal simpelthen drage pertentlig pleje og omsorg for sin fugl og træne den omhyggeligt for at den vedbliver at være en effektiv jæger. Op mod 80% af udklækkede rovfugleunger i naturen mister livet i løbet af det første år. Derfor er falkonerens rovfugl en heldig rovfugl.

Danmarks Naturfredningsforenings daværende præsident Ella Maria Bisschop-larsen hævder i sin artikel at det er uetisk at holde frie fugle i fangenskab og at genindføre jagt med rovfugl. Det er ikke i overensstemmelse med et moderne natursyn, udtaler hun.

Min observation er, at det syntes umoderne og usagligt af DN's Præsident at anvende begrebet uetisk om falkejagt, uden selv at ville anskue falkejagten etisk, med den evidens der nu måtte være for at vurdere om falkejagt kan forsvares fra et dyrevelfærds perspektiv. Hun syntes at anvende uetisk som en floskel. Og ja, som jeg har citeret, findes der en endog meget venlig stemt vurdering af falkonerens falkejagt fra Dyreetisk Råd, hvilket Ella Maria Bisschop-Larsen mente ikke eksisterede.

DN's Præsident syntes også at referere til fuglenes behov for at kunne flyve frit og ikke være fanget i bure. Jeg betragter hendes anskuelse for at være mere præget af romantik og æstetik, frem for egentlig saglig kundskab om rovfuglens flyve vaner, og jeg har refereret til observationer om rovfuglens (Vandrefalkens) etologi der viste et eksempel på at Vandrefalken i naturen brugte halvandet minut på vingerne om dagen, og ellers konserverede energi ved at sidde stille. Af hvad vi ved, har rovfuglen hos falkoneren ikke nogen frihedstrang, da vi ikke ser skadelig adfærd. Sammenligneligt kritiserer vi som befolkning heller ikke hundeejere der i tillæg har hundegård til deres

hund, og vi kritiserer ikke at hunde, heste og katte motioneres i snor og med halsbånd eller grime, som det gøres når rovfuglen holdes i sine jesses.

Hvis Præsidenten i DN vil ind i en diskussion om om hvorvidt domesticerede/tamme dyr, der på tværs af arts specifikationer også findes vildt i naturen, ikke bør anvendes til hold af mennesket, påhviler der hende en kæmpemæssig opgave, for dem ser vi overalt. Hunde, heste, katte, reptiler, fisk, osv. Og da lige ting jo skal behandles ens, for at undgå dobbeltmoral, havde DOF og DN formodentlig ageret mere troværdigt og sagligt, hvis de også førte dyrekamps-kampagner mod alle førnævnte, inklusiv fru Jensens kat, på vegne af de sangfugle og musse-mødre, der spontant fanges og spises i tusindvis udenfor en tilladt jagtsæson.

Vi ser heller ikke DOF og DN føre tilsmudsningkampagner af danske zoologiske haver. Haverne har folkets opbakning, og firmaer og kendisser står i kø for at sponsorere eller gøre en god figur til disse eksotiske dyr med meget lidt plads. Vi accepterer at kødædere der, fodres med andre dyr, alt sammen fordi vi har fået lov at komme 'tæt' på, at vi mener at lære noget, og at der vistnok er et avlsprogram de zoologiske haver imellem.

Nyere tids GPS sendere kan teknisk set give mere præcist allokering af falkonerens fugle efter bortflyvning. Man kan derfor formode at falkoneren, der selvsagt holder meget af sit elskede dyr, og som har investeret tid og penge på sin fugl, vil strække sig rigtig langt for at finde sin fugl igen. Dette kan gøres ved hjælp af et nationalt og internationalt netværk.

DOF (artikel) melder dog om stigende forespørgsler fra falkonerer om bortfløjne fugle, øjensynligt som konsekvens af et stigende antal falkonerer i Danmark. Bortflyvninger kan derfor anses for at være et reelt problem, da jeg også har vist, at falkonerens rovfugle kan overleve og etablere sig i den vilde natur. Eksotiske rovfugle og hybrider må derfor anses som en øgning (uanset hvor beskednen den måtte være) af mængden af ikke naturligt forekommende fugle. Argumentet om at der også, helt naturligt, forekommer hybridisering blandt vilde rovfugle i naturen, mener jeg ikke kan retfærdiggøre at falkonerens bortfløjne rovfugle skubber yderligere til denne udvikling. Spørgsmålet er, som jeg ser det, i hvilken udstrækning vi kan sørge for, at falkoneren allokerer sin fugl igen hurtigt.

Det er værd at holde i mente, at der sker hybridisering naturligt og helt af sig selv mellem rovfugle. To subarter kan komme i kontakt med hinanden grundet indskrænkning eller udvidelse af habitat, på grund af at naturen kultiveres, at der findes

mindre mængde byttedyr i det gamle habitat, at mennesket forstyrrer, eller måske på grund af regionale klimatiske forandringer.

Problematikken omkring falkonerens eksotiske fugle kunne måske undgås, hvis man i stedet studerede og introducerede jagt med naturligt forekommende fugle, som det eksempelvis gøres i Nordamerika, England og Tyskland. Det ville være en mere bæredygtig måde at være falkoner på. Øjensynligt er Danmarks natur og rovfuglenes habitat bare ikke stort og vildt nok til at kunne bære en sådan høst. Regeringen og Miljøstyrelsens planer om at genetablere langt mere natur og skov (750 ha opkøbt og 5.000 ha med tilskud til private lodsejere frem mod 2021) for at holde på mere CO2 og mindske den globale opvarmning, kan være en kærkommen hjælp for bevarelse og fremgang af flere vilde rovfugle. Som tankeeksperiment kunne det dog være spændende at forske på, om en sådan 'Catch-Release' tilgang kan bidrage til de naturligt forekommende rovfugles fremgang - og helt eliminere problemer og den heftige kritik i relation til falkonerens bortflyvninger. Denne anskuelse er i tråd med Det Dyreetiske Råd og det amerikanske Fish and Wildlife service forvaltning af falkonerer og deres rovfugle.

I min optik, synes falkonerens jagt med rovfugle, i en filosofisk betragtning, at være en kultur, frem for at være natur. Dette er en vigtig betragtning da naturen i sin rene form, kun kan forblive vild natur ved udeblivelsen af stedse menneskeskabte forandringer. Når bortfløjne hybrider etablerer sig i naturen, er der tale om en 'kunstig' og ikke naturlig kultivering. Falkoner-kulturen er vel og mærket meget gammel (4.000 år), og som jeg har citeret i det ovenstående, bringer falkoner-kulturen mennesket sammen og ud i naturen, og bidrager til læring og viden omkring, ikke bare rovfugle, men om naturens kompleksitet som helhed. Dette er med til at skabe ræsonnement og interesse for natur og biodiversitet på en langt mere troværdig og økologisk form end man for eksempel oplever med andre arter af dyr i mange af de zoologiske haver. Det er også bevist i det ovenstående, at falkoneren, selv i moderne tid, kan vise sig at være en gave for truede arter af rovfugle, i form af at optræde som genbank i genudsættelsesprogrammer med deres specialiserede viden som eksempelvis 'hacking'. En succesrate på 69% i fem store genudsættelsesprogrammer verdenen over, er noget Falkonerer kan være stolte over. Ulykkeligt nok, kan det være at der på ny bliver brug for udsættelsesprogrammer grundet mikroplast, tungmetaller, pesticider, ulovlig jagt, forgiftninger, bifangster i andre nationer, ulovligt salg, samt bortflyvninger af falkonerens eksotiske arter.

UNESCO beskriver selv hvordan Falconry er et verdensomspændende fænomen. Det indebærer en økologisk bæredygtig jagtmetode, der traditionelt er blevet overleveret fra én generation til den næste, i godt tohundrede generationer. Det er den ældste tradition for samhørighed der findes mellem menneske og fugl. Rovfuglen og dets byttedyr har udviklet sig samtidigt igennem evolutionen. Rovfuglen har udvundet nye teknikker til at nedlægge sit bytte, og byttedyret har udvundet nye teknikker til at undslippe. Sådan har det været siden tidernes morgen. Det er falkonerens kunst at indgå som et mellemlid ved at knytte et stærkt bånd til sin rovfugl. Det findes mange globale udtryk eller vokabulær i tilknytning til falkoneren. Der findes sange, danse, og specielt udviklet håndværk. Falke er blevet brugt som diplomatiske gaver, og krige er blevet forhindret med deres overlevering.

Men det at kunne være falkoner er også truet på sin overlevelse. I takt med urbaniseringen taber det, at være falkoner, og at holde til i de mere rurale områder, terræn. Selv i Danmark synes vi at have fjernet os så meget fra naturen, at vi vender ryggen til menneskets høst af den. Ikke nok med det. Vi nedgør gerne folk der holder dyr, og særligt hvis dyreholdet ikke harmonerer med vores opfattelse eller moral, de let-tilgængelige følelser vi måtte have, eller de kundskaber vi som individer måtte mene at besidde på området. Vi fælder dom over falkoneren, der med rovfuglen nedlægger en fasan i engens grøftkant, imens vi pakker 1600 gram kyllingelår fra Netto om i frostposer, uden at reflektere nærmere over det.

Falkoneren er trængt op i et hjørne og syntes udsældt for en lang række usandheder, frem for at blive krediteret for at være en frontfigur i formidlingen af menneskets tilknytning til naturen og vores overlevelse qua jagt og jagtpartnere som hunden, hesten og falke. I sen jernalder og vikingetiden blev stormænd, begravet sammen med disse dyr for også at kunne drage nytte af dem i det hinsides.

Danmark og den danske stat har endnu ikke ratificeret konventionen for UNESCO's Immaterielle Verdens Arvs liste. Det betyder at den danske stat først derefter har forpligtet sig til at værne om de ting- eller de fænomener, som er optaget på listen. Danmark opretholder samtidig sin suverænitet på området. Kunsten bliver i så fald, at ikke bare tilgodese og acceptere falkonerer i Danmark, men at arbejde for at udbrede viden om denne kulturtradition. Der kan skabes rum og plads til falkoneren.

Det betyder også at usaglige og udokumenterede påstande, floskler og propaganda fra organisationer i opposition til falkonerer og deres rovfugle, skal bremses og forvitre i

takt med viden og accept på området. Og her ser jeg gerne regeringen og miljøministeren tage en mere aktiv rolle.

Det kan synes som om at jagt med rovfugl (ihvertfald de hjemmehørende arter) ikke rigtig accepteres på regeringsniveau, og at valget af, at tillade jagt med eksotiske rovfugle på en forsøgsordning, er et kompromi imellem uenige parter. Falkonerer kan nu gå på jagt med sin eksotiske rovfugl, men ny kritik fra dyrevelfærdsorganisationer er forventelig. Accepten af falkoneren og den traditionsbundne kultur kræver formidling på området der strækker sig langt udover falkonerens egen gård.

UNESCO's konvention må nærstudies og råd, udvalg og grupper i Dansk Falkejagt Klub må sørge for, i fællesskab med Miljø- og Fødevareministeriet og Kulturministeriet at få sat skub i at informere danskerne med viden på falkoner-området.

Falkejagt optræder i dansk historie så langt som vi kan få bevisførelse i form af afbildninger på runesten, rovfugle begravet sammen med storfolk i gravhøje, kalkmalerier i danske kirker, middelalder væg-tæpper, til det nuværende Frederiksberg Kommunes byvåben og en vejstrækning til den tidligere Falkonergården; Falkoner Allé. Det synes derfor meget aparte når organisationer benægter falkejagts kulturelle eksistensberettigelse i Danmark.

Netop det faktum at Falken og Rovfugle indeholder vildskab og en kraftig jagtdrift, og desuden altid har været vanskelig tilgængelig, gør den eftertraktet. Fra oldtiden til

reformationstiden var den domesticerede rovfugl en jagtpartner forbeholdt de få. Mennesker af en vis anseelse havde sådanne dyr til disposition. Saxo nævner falkejagt, og at Knud den Hellige (1042-1086) var en dygtig falkoner.

En islandsk falkefænger i 16- og 1700-tallet kunne blive velhavende ved salget af én eller flere falke til danske udsendinge. Fra sent i 1500-tallet får vi de første skriftlige indikationer, nedfældet af Koncilet, på at falke til falkejagt var efterspurgt i kongehuset. I 1600-tallet blev falke overleveret fra det danske kongehus som diplomatiske gaver til kongehuse og adelige i udlandet, såkaldte presentfalke. I 1803 afholdes den sidste falkejagt blandt hoffet på Fælled ved København.

i 1962 starter Peter Wenzel falkejagt. Den forbydes sammen med fredningen af rovfugle i 1967, foranlediget af kraftig nedgang for Vandrefalken grundet miljøsynderen DDT.

Siden da har falkonerer været nødsaget til "kun" at holde udenlandske/eksotiske rovfugle der benyttes til flyvetræning, opvisning og naturformidling. Ellers måtte de danske falkonerer rejse til udlandet for at jage lovligt med deres rovfugle. Helt frem til 2018, hvor falkejagt i Danmark igen blev gjort lovligt. I den forbindelse har videnskaben og ornitologer fremsat beviser for at hybrid-rovfugle og eksotiske rovfugle, der flyver bort fra falkoneren, kan etablere sig i den danske- eller regionale natur, og fremavle levedygtigt yngel med lokalt hjemmehørende arter. De nytilkomne falkonerer fugle kan fortrænge lokale fugle i kraft af eksempelvis størrelse og stemina. Når to subarter skaber yngel, kalder man afkommet for hybrider. Når hybrid-afkommet (F1) formerer sig udvandes den lokale faunas gener, og man kalder den fortsatte udvanding for introgression. Fænomenet får skældsordet 'faunaforurening' og 'faunakriminalitet' og anvendes også omkring falkonerer bortfløjne rovfugle. Dette fænomen 'faunaforurening' forekommer også blandt andre dyre- og plantearter i den vilde natur, og blandt vilde rovfugle, uden falkonerens bortfløjne rovfugles indblanding. Naturens taxonomi og dyrenes fylogeni (arters beslægtethed) er derfor under løbende forandring og debatteres i videnskabelige kredse.

Der findes beviser på faunaforurening af en dansk falkonerer bortfløjet rovfugl der producerede yngel i Sverige. DOF's udtrykte bekymring om faunaforurening er derfor berettiget.

Man kan sige, at den 'overflods' jagtkultur der indførtes på godserne i 1800-tallet, og som har ville høste meget byttedyr i form af opdrættede fasaner, ænder og lignende,

med tilhørende faunaforurening, nu også påvirker den naturlige fauna fra modsat hold, nemlig med jægerens ellers miljøvenlige våben; den eksotiske rovfugl.

Hybrid-rovfugle må per dags dato ikke holdes, des mindre man opfylder dispensationsreglen, og må ej heller benyttes i jagt. Eastham, C.P. redegør for, at man ikke kan vurdere en rovfugls genetiske ophav ud fra dens morfologi (udvikling og udseende) alene. Hybrider og introgressions-rovfugle kan ligne de rene subarter så meget på fjerpragt og størrelse, at de forveksles. Derfor må blodprøver eller fjerprøver bestemme rovfuglens rigtige genetiske ophav. Af samme årsag kan DOF's bekymring omkring kontrol af falkonerens fugle være retfærdiggjort. Der blev fra 1994 til 2006 udtaget 13 prøver til kontrol. Der blev ikke fundet nogle overtrædelser. Der er ikke foretaget anmeldte eller uanmeldte kontroller fra Miljøstyrelsens side efter 2006.

'Faunakriminalitet' og et sortbørsmarked for danske rovfugle, eller eksotiske rovfugle i Danmark, synes meget lidt sandsynligt, eftersom prisen på en rovfugl tilsvarende prisen på en hundehvalp, og at motivet berigelse, derfor ikke kan siges at have synderlig høj værdi. Der er ikke, i miljøstyrelsens kontroller, nogensinde konstateret brud på lovgivningen. Vi har kilder på at smugling og indfangning af vilde rovfugle, til brug for falkonerer, forekommer i udlandet. Herunder Norge. Men vi kan ikke sætte det i forbindelse med danske falkonerer, eller seriøse falkonerer, for den sags skyld. Et smuglernetværk af rovfugle tilhører et andet segment af mennesker med tilknytning til en underverden og rovfugle. DOF og andre organisationer kan ikke dømme danske falkonerer på underverdenens forseelser. 'Faunakriminalitet' kan derfor ikke påhæftes danske falkonerer.

Falkonerens dyrevelfærd hører under Fødevarestyrelsen hvortil jeg ikke har rettet skriftlig henvendelse. Fødevarestyrelsen har endnu ikke henvist mig til kontroller af falkonerens rovfuglehold. Dansk Falkejagt Klub beskriver hvorledes de ivaretager rovfuglens adfærdsmæssige trivsel. En psykisk og fysiologisk velafbalanceret stressfri rovfugl der ikke viser reservation mod falkoneren, er en god rovfugl for falkoneren. Der menes ikke at være evidens for at falkonerens rovfugle, der holdes mod en høj standard, lever med forringet dyrevelfærd grundet at de opbevares i bur. Rovfuglen skal være velnæret og veltrænet, den skal være sygdomsfri, og ikke vise afvigende adfærd. Sammenligneligt synes der at være en bred folkelig opbakning til hold af heste, eksempelvis, som ofte udviser tegn på nedsat dyrevelfærd: dårlige hove, svamp, wind-sucking, væving, krybbe-gnaveri i boksen, med flere. Sådanne mistrivselssymptomer finder man ikke hos

falkonerens rovfugle. Organisationer som DOF og DN's kritik af rovfuglenes dyrevelfærd er derfor ikke berettiget.

DOF anvender udtrykket 'dyrekamp' om falkonerens jagt med sin rovfugl. Det skal give associationer til, at rovfuglen kæmper en indædt kamp mod sit byttedyr, uden nogen nytteværdi. Det er ikke korrekt. For det første er typen af rovfugl der benyttes til den forestående jagt, afstemt med de byttedyr der findes i felten. Rovfuglen vil derfor overlegent kunne nedlægge byttedyret. I løbet af ganske få sekunder efter at byttedyret er nedlagt, kan falkoneren være på plads og aflive dyret hvis ikke det allerede er dræbt. Byttedyret er ikke et trofæ for falkoneren. Både rovfuglen og falkoneren får del i byttedyret, der spises. Der kan også være tale om regulering af skadedyr. Derfor har falkejagten nytteværdi. Hvis vi accepterer kattens jagt på mus i haven eller på landbrugsgården, så må vi også acceptere at rovfugle tager byttedyr for falkoneren. Desuden er vi som mennesker et resultat af at have slået ihjel for føde, gennem evolutionen. Skældsordet 'dyrekamp' fra DOF's side, er derfor ikke berettiget.

DOF har tidligere udtrykt bekymring om at lovgivningen af falkejagt vil medføre øget interesse for rovfuglehold, og en øget mængde af rovfugle i bur. En opgørelse fra Miljøstyrelsen 2019 viser at der er en netto-øgning i antallet af rovfugle i bur på 30% fra sidste opgørelse i 2017. DOF's bekymring, uanfægtet årsagen til øgningen, er derfor retfærdiggjort.

Dansk Falkejagt Klub har ca. 55 medlemmer anno maj 2020. Ifølge Miljøstyrelsen har 34 personer i Danmark opnået påtegningen om retten til jagt og regulering med rovfugl per 12.05.2020.

I jagtsæsonen 2018/19 er der i falkejagt nedlagt 41 fugle. Udbyttet fordelte sig på 15 gråænder, 12 agerhøns, 8 fasaner, 4 krikænder, og 1 husskade.

I jagtsæsonen 2019/2020 er udtaget vildtud-

bytte nedlagt med rovfugle: Fasan 16, agerhøne 7, sølvmåge 20, gråand 10, hare 3, krikand 3, ringdue 2, trolldand 2, husskade 1, taffeland 1, krage 1, pibeand 2.

Et studie af Canadiske Vandrefalke (Dekker, 2009) viste at vilde vandrefalkes succesrate i jagt var afhængig af om byttedyret var alene eller i flok, var i uvant terræn, stillesiddende, eller i fart, var plaget af sygdom, eller var frisk. Vandrefalken havde større succes hvis denne var erfaren, voksen, og var ynglende, og havde en ideel angrebsvinkel

i relation til byttet. Voksne enlige vandrefalke havde 9,8% succesrate i jagten. Voksne ynglende vandrefalke havde en succesrate på 40,0%.

I et andet studie (Buchanan, 1986) havde Vandrefalkene en succesrate på 47% af deres jagtflyvninger. Raten af fangst per decideret angreb var 14,6%.

Generelt synes rovfugle, herunder vandrefalke, at tilpasse jagtteknikker til det miljø, og det byttedyr, der forefindes.

I et kritisk blik på ornitologer fandt jeg, at en 350 år gammel branche-gren af ornitologi er Oologi, der nu er forbudt. Oologi var ægsamling, der eksisterede side om side med redesamlere. Spejdere, turfolk og fugleinteresserede har historisk byttet og solgt store private samlinger af indsamlede sjældne æg, reder og fjerdragter, hvilket har haft en negativ indvirkning på fuglenes populationer.

Jeg har også redegjort for, at Danmarks 16.000 ornitologer selv kan være en del af trusselsbilledet for rovfuglene, da observationer jo selvsagt må betyde, at ornitologerne bevæger sig ud for at komme i nærheden af rovfuglene og deres habitat.

Ornitologers kameraopsætninger ved rovfugle-reder kan påvirke mængden af mad der bringes til redens unger. Jeg har også fundet beviser for, at ornitologer der fanger rovfugle-forældre for at mærke dem imens de har unger i reden, kan forlade ungerne i reden, der dermed dør.

Ornitologers mærkning af fugle, herunder ringmærkning, kan give svære vilkår - og i nogle tilfælde, dødelig udgang, for fuglene der mærkes. Ornitologers stærke interesse for rovfugles velbefindende kan derfor ikke siges at være uden modsætninger.

Falkonerer og deres hacking-teknikker har vist sig svært succesfulde (69%) i 5 store genoprettelsesprojekter for rovfugle forskellige steder i verdenen. Jeg har redegjort for en række øvrige succeshistorier for rovfugle der er genudsat via hacking.

I Danmark er det eneste eksempel jeg har fundet på bidrag til genoprettelsesprojekter for rovfugle, det af 'Projekt Pilgrimsfalken' i Sverige, der startede i begyndelsen af 1980'erne, hvoraf en dansk avlsstation, blandt flere andre avlsstationer i udlandet, bidrog med 170 falke. Personligt vil jeg mene at falkonerer havde taget sig endnu bedre ud, hvis de eksempelvis, meget aktuelt, havde engageret sig i et landsdækkende projekt for genoprettelsen af Duehøgen i Danmark og Hvepsevågens habitat.

Dermed havde de taget et proaktivt tiltag for at værne om truede hjemmehørende rovfugle, der måske igen kunne være en brobygning til en udfasning af de

eksotiske/udenlandske rovfugle, i bytte for de hjemmehørende arter, ligesom at DOF og DN ville måtte anerkende falkonerernes indsats for bæredygtigt falkoneri.

Mellem 70-80% af vilde rovfugleunger/'nestlinger'/ungfugle dør i naturen indenfor deres første leveår som følge af kulde, sult, trafikdrab, elektrificering via el-ledninger, konkurrence, rivalisering, og drab af konkurrerende rovfuglearter. Det må være bæredygtigt, som vi ser det i USA, at lade falkonerer hjælpe flere hjemmehørende ungfugle igennem deres kritiske ungdom igennem live-trapping, veterinærpleje, træning og fodring, med senere tilhørende bortflyvninger eller genudsættelser. Det må være den mere korrekte løsning hvis vi accepterer falkonerens kultur og eksistensberrettigelse.

På nationalt niveau 2019 er særligt Duehøge-populationen kritisk lav. Dette skyldes årtiers ulovlig efterstræbelse. Hvepsevågen er blandt danske rovfugle påvirket af flest faktorer, blandt andre; dræning, nedlægning af gamle træer, trafikdrab, rekreative aktiviteter, og ulovlig jagt.

På nationalt og internationalt niveau trues rovfuglene af: Ulovlig efterstræbelse/jagt, drab gennem forgiftninger, kemiske miljøbelastninger som EDT, DDT, plastikblødgørere, mikroplast, kviksølv, bly, bromid, PCB, og pesticider. Blandt truslerne er også: ulovlig indfangning, 'trafficking', rovfugle som bifangst, indsamling af æg, indfangning og indsamling til kulturel medicinal-brug, og indfangning til spisning, reducering af habitat, omlægning af habitat, klimaforandringer og global opvarmning, for få byttedyr, og rekreative aktiviteter.

Jeg efterspørger en formidlingsprofil hos den danske falkoner, der viser til mere end flyveopvisninger, bortflyvninger og fortællinger om dansk adels jagt. Danske falkonerer må være bevidste om deres placering i et samfund hvor befolkningen kan have en meget nuanceret opfattelse af natur og

dyrevelfærd. Kærkomne indsatsområder for falkoneren som: Truede danske rovfugle, doner til rovfuglenes habitat, 'nestlingers' overlevelsesrate, og "sponsorer en Duehøgs rovfugleunge og følg den til dens udsættelse" på Instagram, kan også være markedsføring af falkejagt. Der skal være nogle formildende omstændigheder for den velmenende dyrevelfærdsperson, der endnu ikke ved så meget om falkoneri. Sådan en strategi har de fleste zoologiske haver i dag.

Danmark har endnu ikke ratificeret UNESCO's konvention om Immateriel Kultur Arv gældende for falkoneri. Den process foregår ved at der nedsættes et udvalg der skal have deres forslag stemt igennem i Regeringen. At være en del af UNESCO's immaterielle kulturarv, vil for falkoneren betyde, at regeringen er forpligtet til at udbrede kendskabet, videnskaben og etikken omkring falkoneri i en beskyttende form. Det fremgår af Unesco's VerdensKulturArv punkt VI (uddannelsesprogrammer), artikel 27, punkt 1 og 2.

Resultater

DOF, DN, DOSO, DB.

1. Øger falkejagt som fænomen interessen for hold af rovfugle i bur?
  - a. Sker der øgninger i antallet af rovfugle blandt falkonerer?
  - b. Øges antallet af falkonerer med rovfugl qua lovliggørelsen af falkejagt?
2. Vil lovliggørelsen af falkejagt i Danmark øge ulovlig høst af vilde rovfugle der kan transporteres rundt i EU?
3. Er rovfugle uegnet til hold i fangenskab?
4. Kan falkejagt sidestilles med 'dyrekamp'?
5. Er det dyreplageri når falkonerens rovfugl træffer – men ikke nedlægger byttet?
6. Kan falkejagt påviseligt have en meget historisk og kulturel lav tilstedeværelse i Danmark?
7. Kan falkonerer og lovliggørelsen af falkejagt kritiseres for manglende kontrol med:
  - a. Dyrevelfærd?
  - b. Blodprøver og fjerprøver til artsbestemmelse?
8. Udgør eksotiske/udenlandske rovfugle hos falkonerer i Danmark et problem for den danske fauna?
  - a. Faunaforurening?
  - b. Faunakriminalitet?
9. Er der et relativt stort antal falkoner-rovfugle der mistes til naturen?
10. Det er korrekt når vi påtaler at danske falkonerer og dansk falkejagt ikke er optaget under UNESCO's immaterielle kulturarv?

DFK

- A. Er falkejagt en friluftsoplevelse og en del af dansk historie og jagtkultur, der derfor bør have sin plads i dansk kulturliv?
- B. Har falkonerer kundskaber som 'hacking' der hjælper rovfugle i genoprettelsesprojekter regionalt og verdenen over?
- C. Har falkonerer specielt gode forudsætninger for at kunne hjælpe rovfugle med en træning der er optimal i forhold til overlevelse ved genudsættelse?
- D. Er der andre menneskeskabte begivenheder som er en langt større trussel for danske rovfugle end danske falkonerer?
- E. Giver falkonerer, og dennes rovfugl, en unik mulighed for at formidle omkring vilde dyr og natur?
- F. Optræder DOF og flere andre organisationer i opposition usagligt, herunder ikke at argumentere etisk for egne argumenter?
- G. Er det at være falkoner en livsstil med så store krav, at der kun er et fåtal danskere der bliver falkonerer?
- H. Falkonerer investerer store mængder af tid, træning og penge, på deres fugle, hvorfor der ydes en ekstraordinær indsats (også via GPS) for at finde bortfløjne fugle igen?
- I. Ornitologer har historisk belastet rovfugle med ægsamlinger, og belaster i nogen grad rovfugle med ringmærkninger, kameraopsætning og indfangninger?
- J. Hybridisering og introgression forekommer blandt vilde rovfugle subarter i naturen?

DOF, DN, DOSO og DB

Hypotese 1.: JA, lille medlemsfremgang på 5 og 34 registrerede personer, der har opnået påtegningen om jagt og regulering med rovfugl i Danmark.

1a. JA. Der er sket en øgning på 30% fordelt på alle arter siden 2017.

1b. X. Det er ikke muligt at aflæse om øgning i fugle og øgning i falkonerer, reelt betyder flere falkonerer med rovfugl. 151 af én art fugle fordelt på 2 falkonerer, er mange fugle per falkoner.

2. Nej. Jeg har ikke fundet beviser for at det skulle ske i Danmark, og et sortbørs underverdens marked for rovfugle har intet at gøre med seriøse danske falkonerer.

3. Nej. Rovfuglens etologi og gode forhold hos falkonerer betyder god dyrevelfærd og fravær af sygdomme.

4. Nej. Jagt, og at dele byttet, har nytteværdi som kost. Jagt og drab af dyr har til alle tider sikret dyr (og menneskers) evolution.

5. X Videnskabelige studier viser at vilde vandrefalke i naturen har mellem 8,7% til 47% succesrate i deres jagt. En succesrate på 14,6% af deciderede angreb er observeret. Ingen data på danske domesticerede falkes succesrate er fundet.

6. Nej. Der er massere af beviser i skrift, kunst og geografiske stednavne som beviser falkoneri på dansk territorium siden tidlig jernalder.

7a. X. inkonklusiv. Fødevarestyrelsen har, så vidt jeg er orienteret, ingen optegnelser over dyrevelfærd for rovfugle i bur, des mindre der er tale om zoo.

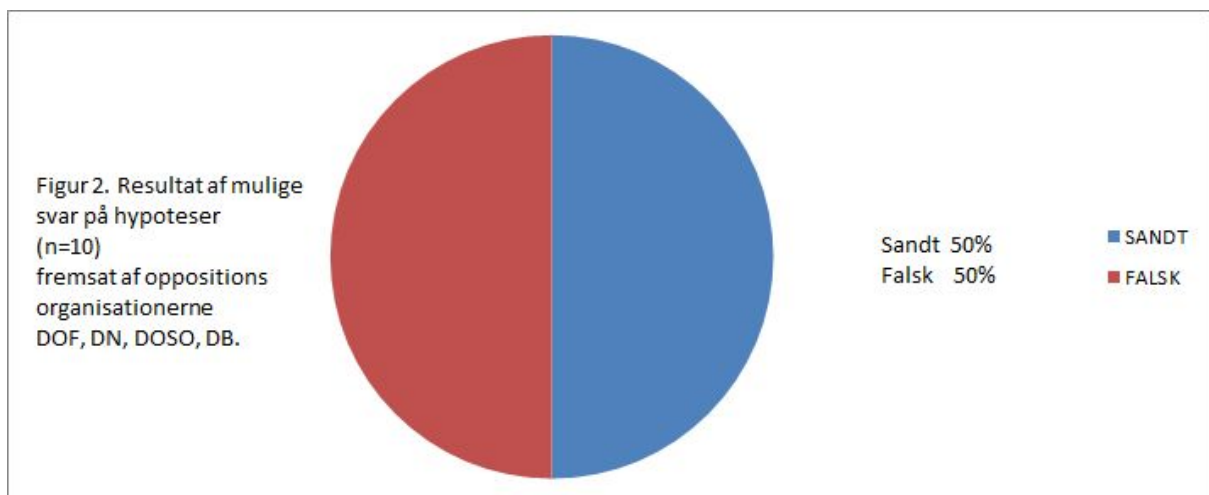
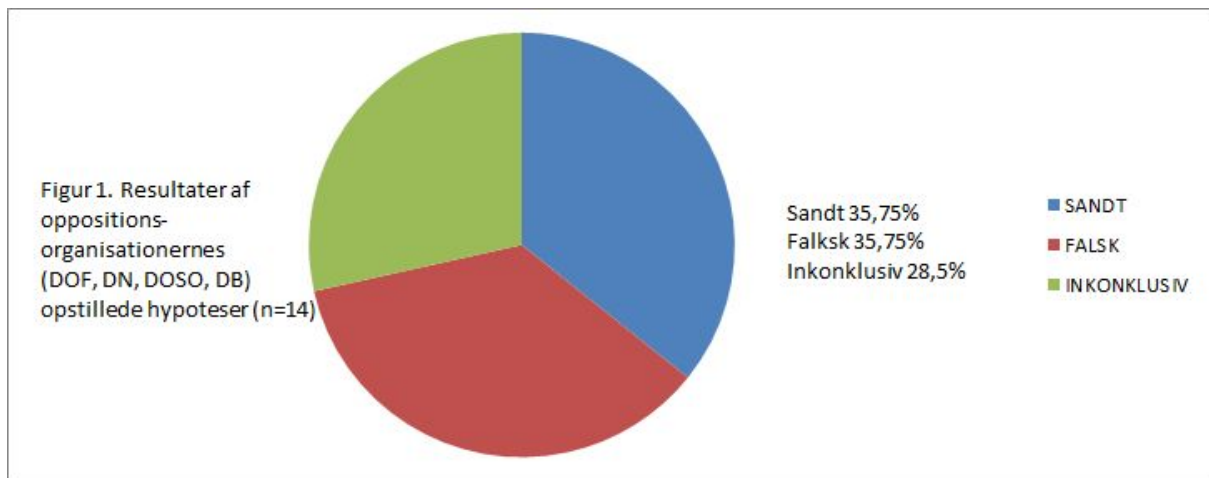
7b. Ja. MST har ikke foretaget kontroller siden 2006. Modsat blev der fra 1994-2006 taget 13 prøver uden anmærkninger.

8a. Ja. Der er fundet beviser for bortflyvninger og falkonerens rovfugls etablering i naturen.

8b. Nej. Der er foruroligende lidt kontrol i regi af CITES i for eksempel Norge, med tilhørende smugling. Men danske falkonerer er aldrig taget i lovbrud i kontroller fra Miljøstyrelsen og kan derfor ikke associeres med denne underverden.

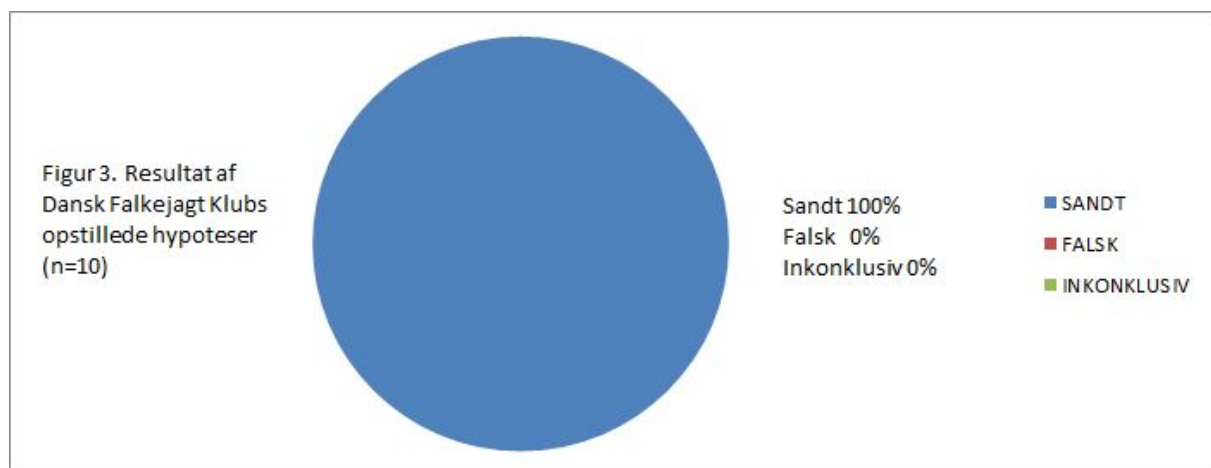
9. X Før tiden med GPS har vi beviser fra England (1970'erne) på mange bortflyvninger og mistede rovfugle. 50 og 62 stykker mistede rovfugle i England årligt er fundet i litteraturen i nyere tid. Sandsynligt er antallet af mistede falkonerfugle i Danmark anno 2020 lille. I litteraturen påstås det, at der kan være mørketal for falkonerers mistede fugle.

10. Ja. Det faktum tolkes som positivt blandt oppositionens organisationer idet de mener at danske falkonerer fejlagtigt betegner sig som hørende under UNESCO's kulturarv.

DFK

- A. Ja.
- B. Ja. 'Hacking' er anvendt succesfuldt i 5 store projekter på globalt plan, og regionalt med 'Projekt Pilgrimsfalken'.
- C. Ja. Studier fra J. of avian surgery & medicine viser det - og flere tidligere falkonerer, i eksempelvis USA, arbejder med rovfugle i Wildlife Rescue & Rehabilitation.
- D. Ja. Ulovlig efterstræbelse, bifangster, forgiftninger, smuglinger, rekreative aktiviteter, ændringer af habitat.
- E. Ja. Falkoneri kan føres meget bæredygtigt, og at se en falk tage en lokke i sin jagtflugt, er mindst lige så godt som at se løverne eller søløverne ved fodringstid, men mere troværdigt.
- F. Ja. Denne opgave beviser blandt andet at der anvendes floskler uden evidens (50%).
- G. Ja. En medlemstilgang på 5 til 55 siden lovgivningen af falkejagt (hvoraf to er under 18 år) må siges at være ret beskeden.
- H. Ja. rovfuglen er et dyr som falkonerer elsker, og der er lagt mange timer i træningen og domesticeringen, hvorfor det at finde en bortfløjet rovfugl er højt prioriteret.
- I. Ja. ornitologers historiske branchegren oologi har haft negativ indflydelse på fugle- og rovfuglebestanden. Observationer, mærkninger og kamera-opsætninger kan ligeledes have negativ effekt på fugle og rovfuglene.
- J. Ja. Som citeret i empirien, forekommer hybridisering og introgression helt naturligt mellem planter og dyrearter, herunder fugle og rovfugle. 10% figurerer som tal.

Konklusion

Af organisationer i opposition til falkejagt's opstillede hypoteser i nævn, høringer og pressen, viste 50% sig at være korrekte. 50% af hypoteserne var usande. For 28,5% af de samlede opstillede hypoteser fra oppositionen (n=14), var det ikke muligt at konkludere.

For Dansk Falkejagt Klub opstillede hypoteser (n=10) i nævn, høringer og pressen, viste 100% sig at være korrekte.

Dansk Falkejagt Klub synes derfor, i højere grad, at have ret.

Litteraturhenvisninger

Christensen, Niels Hesselbjerg. De store falke fra de danske konger. @ 1995 Niels Hesselbjerg Christensen, Blegdalsparken 25,2, 9000 Aalborg. ISBN-87-985700-0-5.

Falconry, a living human heritage. Unesco.

<https://ich.unesco.org/en/RL/falconry-a-living-human-heritage-01209>

Falconry License. Fish and Wildlife. <https://wildlife.ca.gov/Licensing/Falconry>

Dahlberg, Rasmus & Mai-Britt Schultz. Det vidste du ikke om Danmark, Gyldendal A/S

Logo; Frederiksberg Kommunes byvåben.

www.frederiksberg.dk/kommunen/nyheder/presserum/frederiksberg-kommunes-byvaaben

Sten, S. et al. (1988) Storgravsprojektet : osteologiska analyser av yngre järnålderens benrika brandgravor.

Søndergaard, Niels. Jagt og jægere. PDF fra Dansk Jægerforbund, Januar 2019.

<https://www.vifo.dk/media/8900366/190118-nis-jagt-og-jaegere-.pdf>

Hansen, Hans Peter. Jagt i Danmark år 2000.

https://www.researchgate.net/publication/277236651_Jagt_i_Danmark_ar_2000

Bentley, Robin Oliver. JÆGEREN 2014. Et forbrugerkulturelt studium om hvorfor det er moderne at gå på jagt. Copenhagen Business School, Sept.

2014. <https://docplayer.dk/3395987-Jaegeren-2014-et-forbrugerkulturelt-studium-omhandedlende-hvorfor-det-er-moderne-at-gaa-paa-jagt.html>

Unesco World Heritage Centre - world heritage list

<https://whc.unesco.org/en/conventiontext/>

CITES. What is CITES? <https://www.cites.org/eng/disc/what.php>

CITES welcomes Belgian court judgement on illegal trade in birds of prey.

https://www.cites.org/eng/cites_welcomes_Belgian_court_judgement_illegal_trade_birds_prey

Action: Release captive-bred individuals into the wild to restore or augment wild populations of raptors. <https://www.conservationevidence.com/actions/626>

Jones, C.G. (2004) Conservation management of endangered birds pp. 269–303 in eds. W.J. Sutherland, I. Newton & R. Green: Bird ecology and conservation a handbook of techniques, Oxford University Press, Oxford.

Gjerlev, Tine. Falkejagt er udtryk for et middelalderligt natursyn. Danmarks naturfredningsforening (DN) 21.juni 2017.

Falkejagt og hold af rovfugle i fangenskab.

<https://www.dof.dk/naturbeskyttelse/dof-s-naturpolitik/falkejagt-og-hold-af-rovfugle-i-fangenskab> 13. November 2015.

Folketinget. L 106 Forslag til lov om ændring af lov om naturbeskyttelse, lov om jagt og vildtforvaltning og straffeloven. 15.11.2018.

https://www.ft.dk/samling/20181/lovforslag/l106/20181_l106_som_fremsat.htm

Bekendtgørelse af lov nr. 38 af 15. januar 2020 om hold af dyr,

<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2020/38>

Hold af rovfugle og ugler, LBK nr 240 af 13/03/2019 (Bekendtgørelse om hold af fugle i fangenskab) kapitel 2. Retsinformation.dk

North American Falconers Association NAFA.

https://www.n-a-f-a.com/page/What_is_Falconry

Udtalelse omkring jagt med rovfugle, Det Dyreetiske Råd, d. 6. januar 2006

Dekker, Dick. Hunting tactics og Peregrines and other falcons. Ph.D. Thesis. Wageningen University, 2009. ISBN: 978-90-8585-328-2

Ethical and Scientific Aspects Concerning Animal Welfare and Falconry, By Proff. Doc.

Vet. Med. Thomas Richter and Peter Kunzmann, iaf.org

BirdLife Position on Minimising threats from hybrid falcons (originating from captive-bred birds) on wild European falcon populations. BirdLife International 12. april

2016.

https://www.birdlife.org/sites/default/files/bhdtf_position_2016_hybrid_falcons.pdf

Coulson, J.O. et al. Intergeneric Hybridization of a Vagrant Common Black Hawk and a Red-Shouldered Hawk. *J. of Raptor Research*, 54(1):74-80 (2020).

<https://doi.org/10.3356/0892-1016-54.1.74>

Eastham, C.P. et al. Morphometric analysis of large falco species and their hybrids with implications for conservation. *J Raptor Res.* 39(4):386-393, 2005 The Raptor Research Foundation, Inc.

Bolton, M. ed. Conservation and the use of wildlife resources. P. 162. 1st edition 1997 Chapman & Hall.

Lindberg, P. et al. Lost falconers birds and hybrid falcons - do they have an impact on European Peregrine Falcon (*Falco peregrinus*) populations? - a case study of falconers birds breeding in Sweden. Draft1-2000.6.29. Department of Zoology, University of Göteborg, Sweden.

The Independent Bird Register. Great Britain

<https://www.independentbirdregister.co.uk/Website/LOST.html>

Lindberg, Peter. Åtgärdsprogram för pilgrimsfalk 2011–2014, (*Falco peregrinus*), rapport 6426 • mars 2011, Naturvårdsvarket.

Rhymer, J. D. et al. Extinction by hybridization and introgression. *Annual review of Ecology and Systematics*, Vol. 27:83-109 (Volume publication date November 1996)

Richter Thomas & Peter Kunzmann, The Five Freedoms

<https://raptorwelfare.org/guidelines/>

Miljøstyrelsen (MST.dk)

<https://mst.dk/erhverv/skovbrug/lovgivning/nationalt-skovprogram/forslag-til-nationalt-skovprogram-2018/temaer/mere-skov-og-mindre-global-opvarmning/>

Søndergaard, Torsten Lind. Jægerforbundet 31. januar 2020.

<https://www.jaegerforbundet.dk/om-dj/dj-medier/nyhedsarkiv/2020/rovfugle-blev-draet-af-staerk-nervegift/>

Miljø- og fødevareministeriet, Høringsnotat - forslag til lov om ændring af lov om jagt og vildtforvaltning. <https://www.ft.dk/samling/20171/lovforslag/L81/bilag/1/1814828.pdf>

Buchanan, Joseph B. et al. Success Rates of the Peregrine Falcon (*Falco peregrinus*) Hunting Dunlin (*Calidris alpina*) During Winter (Short communications) Vol. 20. No. ¾. 7. april 1986.

Kragesten, Hjalte T. H. EU klar med grønt udspil: 30 procent af Europa skal være beskyttet natur. Altinget.dk 20.05.2020.

<https://www.altinget.dk/foedevarer/artikel/eu-klar-med-groent-udspil-30-procent-af-europa-skal-vaere-beskyttet-natur>

STØRRELSE OG UDVIKLING AF FUGLEBESTANDE I DANMARK – 2019 Artikel 12-rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 363 2019. Aarhus Universitet.

Dwyer, James F. et al. Conservation letter: Raptor Persecution. *J. of Raptor Research*, 53(2):230-233 (2019). <https://doi.org/10.3356/JRR-18-37>

Sollund, Ragnhild Aslaug. *The Crimes of Wildlife Trafficking: Issues of Justice, Legality and Morality*. (2019) ISBN: 978-1-4724-1774-9 (hbk).

Skriver, Jan (2017) Rovfugle forlader rederne når mountainbikere kommer for tæt på. https://www.dof.dk/om-dof/nyheder?nyhed_id=1533

Skriver, Jan. (2020) Next stop Skagen: Sjælden høgeørn fra Sydeuropa sender GPS-signaler fra Nordjylland. https://www.dof.dk/om-dof/nyheder?nyhed_id=1813

Notat om mountainbikekørsel og naturhensyn i danske skove. BirdLife/DOF's naturpolitiske udvalg, 3. april 2019. https://www.dof.dk/images/naturpolitik/naturpolitik/dokumenter/Notat_om_mountainbikekørsel_og_naturhensyn_i_danske_skove_BirdLifeDOF_2019_april64950.pdf

Skriver, Jan (2019) Mountainbikere skal ud af fredet natur: fugle får fred for cykler i fredet bakkeland. 26.11.2019. https://www.dof.dk/om-dof/nyheder?nyhed_id=1780

Ledgerer, Thomas Dr. <https://ornithology.com/bird-eggs/>

Bird egg and nest collection

<https://www.nhm.ac.uk/our-science/collections/zoology-collections/bird-egg-and-nest-collections.html>

B. Calvo & R.W. Furness. (1992) A review of the use and the effects of marks and devices on birds. *Ringing & Migration*, 13:3, 129-151, DOI: 10.1080/03078698.1992.9674036

Gardali, Thomas et al. Review and Meta-Analysis of Camera Effects on Avian Nest Success. *Journal of Wildlife management* 73(2):287 - 293 · December 2010

Russel, K. Thorstrom. *Neotropical Birds of Prey: Biology and Ecology of a Forest Raptor Community*. Published 2012 by Cornell University Press.

Reif, Vitaly & Risto Tornberg. Using time-lapse digital video recording for a nesting study of birds of prey. *Eur J Wildl Res* (2006) 52: 251–258.

ØrneTV, Vær med til at sikre ØrneTV. DOF.dk. <https://www.dof.dk/oplevel-fuglene/ornetv>

Projekt Pilgrimsfalk - en fremgangsrik historia. Naturskyddsforeningen.se

<https://www.naturskyddsforeningen.se/projekt-pilgrimsfalk>

Bruun, René Rask (2016) Læserbrev DOF's troværdighed i frit fald

<https://www.netnatur.dk/laeserbrev-dofs-trovaerdighed-frit-fald/>

Holtz, Peter H. et al. (2006) Fitness Level as a Determining Factor in the Survival of Rehabilitated Peregrine Falcons (*Falco peregrinus*) and Brown Goshawks (*Accipiter fasciatus*) Released Back Into the Wild. *J. of Avian Medicine and Surgery*, 20(1):15-20 (2006).

Stauber, Erik. et al (2008). Successful Rehabilitation of a Severely Injured Peregrine Falcon. *J. of Avian Medicine and Surgery*, 22(4):346-350 (2008)

Tyner, Martin, Southwest Wildlife Foundation of Utah (Youtube.com)

<https://www.youtube.com/watch?v=0NI9zLNVnAQ>

Grundbog til falkonerprøven. Vejledning for falkonerer. Rev. 1.1/2019 . Dansk Falkejagt Klub.

Rapport om jagt med rovfugle. Rapport om jagt med rovfugle i Danmark fra arbejdsgruppen nedsat af vildtforvaltningsrådet. Vildtforvaltningsrådet, 19. januar 2006.